

XITSONGANGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE

National Curriculum Statement (NCS)

Curriculum and Assessment Policy Statement

CAPS

STRUCTURED. CLEAR. PRACTICAL

HELPING TEACHERS UNLOCK THE POWER OF NCS

**Foundation Phase
Grades 1-3**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**XITATIMENDE XA PHOLISI YA KHARIKHULAMU NA
MAKAMBELELO (XIPHOKHAMA)
TIGIREDI TA 1-3**

XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA

Department of Basic Education

222 Struben Street
Private Bag X895
Pretoria 0001
South Africa
Tel: +27 12 357 3000
Fax: +27 12 323 0601

120 Plein Street Private Bag X9023
Cape Town 8000
South Africa
Tel: +27 21 465 1701
Fax: +27 21 461 8110
Website: <http://www.education.gov.za>

© 2011 Department of Basic Education

ISBN: 978-1-4315-0416-9

Design and Layout by: Ndabase Printing Solution

Printed by: Government Printing Works

FOREWORD BY THE MINISTER

Our national curriculum is the culmination of our efforts over a period of seventeen years to transform the curriculum bequeathed to us by apartheid. From the start of democracy we have built our curriculum on the values that inspired our Constitution (Act 108 of 1996). The Preamble to the Constitution states that the aims of the Constitution are to:

- heal the divisions of the past and establish a society based on democratic values, social justice and fundamental human rights;
- improve the quality of life of all citizens and free the potential of each person;
- lay the foundations for a democratic and open society in which government is based on the will of the people and every citizen is equally protected by law; and
- build a united and democratic South Africa able to take its rightful place as a sovereign state in the family of nations.

Education and the curriculum have an important role to play in realising these aims.

In 1997 we introduced outcomes-based education to overcome the curricular divisions of the past, but the experience of implementation prompted a review in 2000. This led to the first curriculum revision: the *Revised National Curriculum Statement Grades R-9* and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* (2002).

Ongoing implementation challenges resulted in another review in 2009 and we revised the *Revised National Curriculum Statement* (2002) and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* to produce this document.

From 2012 the two National Curriculum Statements, for *Grades R-9* and *Grades 10-12* respectively, are combined in a single document and will simply be known as the *National Curriculum Statement Grades R-12*. The *National Curriculum Statement for Grades R-12* builds on the previous curriculum but also updates it and aims to provide clearer specification of what is to be taught and learnt on a term-by-term basis.

The *National Curriculum Statement Grades R-12* represents a policy statement for learning and teaching in South African schools and comprises of the following:

- (a) Curriculum and Assessment Policy Statements (CAPS) for all approved subjects listed in this document;
- (b) *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*; and
- (c) *National Protocol for Assessment Grades R-12*.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Motshekga".

MRS ANGIE MOTSHEKGA, MP
MINISTER OF BASIC EDUCATION

VUNDZENI

XIYENGE XA 1: XITATIMENDE XA PHOLISI YA RIXAKA YA KHARIKHULAMU NA MAKAMBELELO XA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA.....	3
1.1 Vundzhaku	3
1.2 Nkatsakanyo wa kharikhulamu	3
1.3 Swikongomelo swo angarhela swa kharikhulamu ya Afrika Dzonga	4
1.4 Maavelo ya nkarhi	6
1.4.1 Xiyimo xa Masungulo.....	6
1.4.2 Xiyimo xa le Xikarhi	6
1.4.3 Xiyimo xa le Henhla	7
1.4.4 Tigiredi ta 10-12	7
XIYENGE XA 2: NTIVISO WA TINDZIMI	8
2.1 Manghenelo	8
2.2 Vutindzimimbirhi hi ku engetela.....	8
2.3 Maavelo ya nkarhi	9
2.4 Makambelelo.....	10
2.5 Ku dyondzisa ro sungula Ririmini ro Engetela ro Sungula.....	10
2.6 Ku Yingisela na ku Vulavula.....	10
2.7 Giredi ya 3 Ku Hlaya na ku Tsala	13
2.7.1 Mpaluxo eka switsariwa swa mbangu.....	13
2.7.2 Ku hlaya swin'we.....	13
2.7.3 Ku hlaya loku leteriweke	14
2.7.4 Ku hlaya hi vambirhi na ku hlaya u a ri yexe	16
2.7.5 Mimpfumawulo.....	16
2.7.6 Ndzemuko wa marito.....	17
2.7.7 Ntwisiso.....	17
2.7.8 Ku tsala.....	18
2.7.9 Xivumbeko xa ririmini na matirhiselo	18
XIYENGE XA 3: NKATSAKANYO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI NA MINKUNGUHATO YO DYONDZISA.....	19

XIYENGE XA 4: TINXAKA TA SWITSHURIWA LESWI DYONDZIWAKA EKA XIYIMO XO SUNGULA.....	96
--	-----------

DLILOSARI.....	99
-----------------------	-----------

XIYENGE XA 1: MANGHENEO YA XITATIMENDE XA PHOLISI YA KHARIKHULAMU NA MAKAMBELELO.

1.1 Vundzhaku

Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta V-12 (XKR) xi hlamusela pholisi ya kharikhulamu na makambelelo eka xiyenge xa swikolo.

Ku antswisa matirhiselo ya xona Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xi antswisiwile naswona ku antswisiwa loku ku ta sungula ku tirhisiwa hi Sunguti 2012. Tsalwa rin'we leri hlanganeke ra Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo ri endliwile eka dyondzo yin'wana na yin'wana ku siva Switativende swa tidyondzo, Swiletelo swa minonganoko yo dyondza na Swiletelo swa makambelelo ya dyondzo leswa khale eka Tigiredi ta V-12.

1.2 Nkatsakanyo wa kharikhulamu

- (a) Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta V-12 (Sunguti 2012) xi yimela xitativende xa pholisi yo dyondza no dyondzisa eswikolweni swa Afrika-Dzonga naswona xi katsa leswi landzelelaka:
 - (i) *Switativende swa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo* swa dyondzo yin'wana na yin'wana ya xikolo leyi pfumeleriweke hilaha swi longoloxiweke hakona
 - (ii) Tsalwa ra *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12;*; na
 - (iii) Tsalwa ra pholisi ra: *National Protocol for Assessment Grades R-12 (January 2012).*
- (b) Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta V-12 (Sunguti 2012) xi siva switativende swa tikharkhulamu ta rixaka swimbirhi swa nkarhi wa sweswi ku nga:
 - (i) *Revised National Curriculum Statement Grades R-9, Government Gazette No. 23406 of 31 May 2002,* na
 - (ii) *National Curriculum Statement Grades 10-12 Government Gazettes, No. 25545 of 6 October 2003 and No. 27594 of 17 May 2005*
- (c) Switativende swa Kharikhulamu ya Rixaka leswi vuriweke eka ndzimantsongo ya b(i) na (ii) swi angarhela switsariwa swa pholisi leswi landzelaka leswi nga ta siviwa hi ndlela yo engetela hi switsongotsongo hi Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta V-12 (Sunguti 2012) hi malembe ya 2012 - 2014:
 - (i) Switativende swa Dyondzo, Swiletelo swa Nongonoko wo Dyondza na Swiletelo swa Makambelelo ya Dyondzo swa Tigiredi ta V-9 na Tigiredi ta 10-12,
 - (ii) Tsalwa ra pholisi ra, *National Policy on assessment and qualifications for schools in the General Education and Training Band* leri hangalasiweke eka *Government Notice No. 124* eka *Government Gazette No. 29626* ya 12 Nyenyanyani 2007;
 - (iii) Tsalwa ra pholisi ra, the *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, leri hangalasiweke eka *Government Gazette No.27819* ya 20 Mawuwani 2005;

- (iv) Tsalwa ra pholisi ra, *An addendum to the policy document, the National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, mayelana na vadyondzi lava nga na swilaveko swo hlawuleka, leri hangalasiweke eka *Government Gazette*, No.29466 ya 11 N'wendzamhala 2006, ri katsiwile eka tsalwa ra pholisi ra, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12; na*
- (v) Tsalwa ra pholisi ra, *An addendum to the policy document, the National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF), mayelana na tsalwa ra National Protocol for Assessment (Grades R-12)*, leri hangalasiweke eka *Government Notice No.1267 eka Government Gazette No. 29467 ya 11 N'wendzamhala 2006.*
- (d) Tsalwa ra pholisi ra *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12* xikan'we na swiyenge swa Xitativende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo hilaha swi longoloxiweke hakona eka Kavanyisa ka 2,3 na 4 eka tsalwa leri, swi vumba swipimo swa maendlelo na mimpimo ya Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigireti ta V-12. Hikwalaho, hi ku ya hi xiyenge xa 6A xa *South African School Act 1996* (nawu wa nomboro ya 84 wa 1996) wu vumba masungulo ya ku va Holobye wa Dyondzo ya Masungulo a nyika vugimutsongo bya mimbuyelo na mimpimo, xikan'we na maendlelo yo kambela matirhelo ya vadyondzi lama nga ta tirhisiwa eka swikolo swa mfumo na leswi tiyimeleke.

1.3 Swikongomelo swa Kharikhulamu ya Afrika-Dzonga hi ku angarhela

- (a) Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigireti ta V-12 xi nyika nhlamuselo ya leswi swi tekiwaka swi ri vutivi, vuswikoti na minkoka leyi faneleke ku dyondziwa eka swikolo swa le Afrika dzonga. Xikongomelo xa kharikhulamu ley i ku tiyisisa leswaku vana va kuma no tirhisa vutivi na vuswikoti hi tindlela leti nga ta nkoka evuton'wini bya vona vini. Hikwalaho ka leswi, kharikhulamu yi kondletela mhaka yo dyondzisa vutivi lebyi simekiweke eka mbangu lowu vadyondzi va tshamaka eka wona yi ri karhi yi tekela enhlokweni mhaka yo katsa na leswi humevelaka emisaveni.
- (b) Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigireti ta V-12 xi tirha ku:
- fuwisa vadyondzi hi vutivi, vutshila na minkoka leyi nga ta endla leswaku va kota ku tienerisa, na ku va na xiave lexi vuyerisaka exikarhi ka vanhu tanihi vaakatiko va tiko leri tshunxekeke, handle ka ku langutisa vundzhaku bya vona mayelana na swa mahanyelo na ta ikhonomi, rixaka,
 - endla leswaku va kota ku fikelela dyondzo ya le henhla;
 - olovisa ku khaluta ka vadyondzi ku suka etindhawini to dyondzela eka tona ku ya etindhawu ta mintirho; na
 - ku nyika vathori matimu yo enela ya vuswikoti bya mudyondzi.
- (c) Xitativende xa Kharikhulamu ya Rixaka ya Tigireti ta V-12 xi simekiwe eka minsinya leyi landzelaka:
- Ku hundzuluxa mahanyelo ya vanhu: ku tiyisisa leswaku ku pfumaleka ka ndzingano ka minkarhi leyi hundzeke ka lulamisiwa, na leswaku swiyenge hinkwaswo swa vanhu va laha tikweni swi nyikiwa swivandla swo ringana swo dyondza
 - Ku dyondza hi ku gingirika na vuxoperi: ku kondletela ku dyondza hi ndlela yo kombisa ku gingirika na vuxoperi eku dyondzeni, ku nga ri ku tirhisa maendlelo yo bela enhlokweni na ku dyondza munhu a nga endli vuxoperi bya ntiyiso lowu nyikiweke;

- Vutivi bya le henhla na vuswikoti bya le henhla: mpimohansi wa vutivi na vuswikoti lebyi faneleke ku fikeleriwa eka giredi yin'wana na yin'wana bya kombisiwa na ku endleriwa mimpimo leyi fikelelekaka eka tidyondzo hinkwato;
- Ndlandlamuko: Leswi dyondziwaka na mbangu wa leswi dyondziwaka swa giredi yin'wana na yin'wana swi komba ndlandlamuko ku suka eka timhaka to olova ku ya eka to tika;
- Timfanelo ta vanhu, nkatsahinkwavo, vululami eka ta mbangu na ta mahanyelo ya vanhu: ku katsa minsinya na milawu ya vululami bya ximbangu na ta mahanyelo ya vanhu na ya timfanelo ta vanhu hilaha swi hlamuseriweke hakona eka Vumbiwa ra Riphabuliki ya Afrika-Dzonga. Xitatimende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta 10-12 xi tekela enhlokweni timhaka ta ku hambanahambana ka vanhu mayelana na ta vusweti, nkalandzingano, rixaka, rimbewu, ririmi, malembe, vutsoniwa na swin'wana swivangelo;
- Ku vona nkoka wa vutivi bya swa ndhavuko: ku amukela leswaku ndzhaka leyo fuwa ya tiko swi na nkoka ngopfu eka ku hlayisa minkoka leyi nga endzeni ka Vumbiwa; na
- Ku khorwisa, nkoka na vuswikoti: ku nyika dyondzo leyi yelanaka na ya matiko man'wana hi nkoka, vuanami na vuenti.

(d) Xitatimende xa Kharikhulamu ya Rixaka xa Tigiredi ta V-12 xi kongomisa eku humeleriseni ka vadyondzi lava nga ta kota ku:

- lemuka na ku ololoxa swiphiqo va tlhela va teka na swiboho hi ku ehleketa na hi ndlela ya vuxoperi na vutumbuluxi;
- tirha hi mfanelo va ri voxne na loko va ri na van'wana tanihi swirho swa xipano;
- lulamisa na ku lawula vona vinyi xikan'we na migingiriko ya vona hi vutihlamuleri na hi ndlela leyi vuyerisaka;
- ku hlengeleta, xopaxopa, lulamisa, na ku hlela mahungu hi vuxoperi;
- ku vulavurisana na van'wana hi ndlela leyi vuyerisaka hi ku tirhisa swilo leswi ngo voniwa kunene, swo fanisa na/ kumbe vutshila bya ririmi byo hambanahambana;
- ku tirhisa sayense na thekinoloji hi ndlela leyi vuyerisaka na hi vuxoperi a komba vutihlamuleri eka mbangu na rihanyu ra van'wana; na ku
- ku kombisa ku twisia leswaku misava i sisiteme ya swilo leswi nga na vuxaka na ku lemuka leswaku emisaveni mhaka yihi na yihi loko yi ahluriwa a yi ahluriwi yi ri emoyeni.

(e) Nkatsahinkwavo wu fanele ku va masunguloxidzi ya malulamisel, makunguhatelo na madyondziselo exikolweni xin'wana na xin'wana. Leswi swi nga humelela ntsena loko vadyondzisi va ri na ntwisiso wo enta wa leswaku va nga lemukisa ku yini naswona va nga lulamisa ku yini swiphiqo swa ku dyondza, na ku kunguhatela vadyondzi vo hambanahambana.

Xilo xikulukumba eku lawuleni nkatsahinkwavo i ku vona leswaku swirhalanganyi swa paluxiwa na ku ololoxiwa hi swiyenge hinkwaswo leswi seketalaka leswi nga ka mbangu wa xikolo leswi katsaka vadyondzisi, mintlawa leyi seketalaka ya swifundza, mintlawa yo seketalaka eka xiyimo xa xivandla, vatswari na swikolo swa lava nga na swilaveko swo hlawuleka. Ku herisa swirhalanganyi etitlilasini, vadyondzisi va fanele va tirhisa xiletelo lexi vuriwaka *Guidelines for Inclusive Teaching and Learning(2010)*.

1.4 Maavelo ya Nkarhi

1.4.1 Xiyimo xa Masungulo

- (a) Nkarhi wo dyondzisa wa tidyondzo eka Xiyimo xa Masungulo wu tanihilaha swi kombisiweke eka tafula leri nga laha hansi:

DYONDZO	GIREDI YA V (TIAWARA)	TIGIREDI TA 1-2 (TIAWARA)	GIREDI YA 3 (TIAWARA)
Ririmri ra le Kaya	10	7/8	7/8
Ririmri ro Engetela ro Sungula		2/3	3/4
Matematiki	7	7	7
Ntivo swa Vutomi	6	6	7
• Vutivi bya Masungulo	(1)	(1)	(2)
• Vutshila byo Tumbuluxa	(2)	(2)	(2)
• Dyondzo ya swa Vutiori	(2)	(2)	(2)
• Dyondzo ya swa Rihanyo	(1)	(1)	(1)
NTSENGO	23	23	25

- (b) Nkarhi wo dyondzisa wa Tigiredi ta V, 1 na 2 i 23 wa tiawara kutani Giredi ya 3 yi averiwa 25 wa tiawara.
- (c) Tiawara ta khume ti averiwe tindzimi eka Tigiredi ta 1 - 2 na tiawara ta 11 eka Giredi ya 3. Mpimohenhla wa tiawara ta nhungu (8) na mpimohansi wa tiawara ta nkombo (7) wu averiwe Ririmri ra le Kaya, na mpimohansi wa tiawara timbirhi (2) na mpimohenhla wa tiawara tinharrhu (3) wu averiwa Ririmri ro Engetela eka tigiredi ta 1-2. Eka Giredi ya 3 mpimohenhla wa tiawara ta nhungu (8) na mpimohansi wa tiawara ta nhungu (7) wu averiwe Ririmri ra le Kaya kutani mpimohansi wa tiawara tinharrhu (3) na mpimohenhla tiawara ta mune (4) wu averiwa Ririmri ro Engetela ro Sungula.
- (d) Eka dyondzo ya Ntivo swa Vutomi, Vutivi bya Masungulo byi averiwe awara yin'we eka Tigiredi ta V - 2, na tiawara timbirhi (2) tanihilaha swi kombisiweke hakona eka swiangi swa Giredi ya 3.

1.4.2 Xiyimo xa le Xikarhi

- (a) Tafula leri nga laha hansi ri komba tidyondzo na nkarhi wo dyondzisa eka Xiyimo xa le Xikarhi

DYONDZO	TIAWARA
Ririmri ra le Kaya	6
Ririmri ro Engetela ro Sungula	5
Matematiki	6
Sayense na Thekinolofi	3,5
Tisayense ta swa Vanhu	3
Ntivo swa Vutomi	4
• Vutshila byo Tumbuluxa	(1,5)
• Dyondzo ya swa Vutiori	(1)
• Dyondzo ya swa Rihanyo	(1,5)
NTSENGO	27,5

1.4.3 Xiyimo xa le Henhla

- (a) Nkarhi wo dyondzisa eka Xiyimo xa le Henhla wu yime hi ndlela leyi:

DYONDZO	TIAWARA
Ririmis ra le Kaya	5
Ririmis ro Engetela ro Sungula	4
Matematiki.	4,5
Tisayense ta swa Ntumbuluko	3
Tisayense ta swa Vanhu	3
Thekinoloji	2
Tisayense ta mafambiselo ya swa ikhonomi	2
Ndzetelo wa swa Vutomi	2
Vutshila bya vutumbuluxi	2
NTSENGO	27,5

1.4.4 Tigiredi ta 10-12

- (a) Ndzetelo wa nkarhi wo dyondza eka Tigiredi ta 10-12 wu yime hi ndlela leyi:

DYONDZO	NKARHI LOWU VEKIWEKE HI VHICKI (TIAWARA)
Ririmis ra le kaya	4.5
Ririmis ro Engetela ro Sungula	4.5
Matematiki	4.5
Ndzetelo wa swa vutomi	2
Mpimohansi wa tidyondzo tin'wana na tin'wana tinhharu leti hlawuriweke eka Ntlawa wa B eka Xitandzhaku xa B, Matafula ya B1-B8 ya le ka Xitsariwa xa pholisi xa, <i>National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12, hi ku ya hi swinginganyeto leswi pimanyisiweke eka ndzimana ya 28 ya xitsariwa xa pholisi lexi boxiweke.</i>	12 (3x4h)
NTSENGO	27.5

Nkarhi lowu pimiweke hi vhiki wu nga tirhisiwa ntsena eka mpimohansi lowu lavekaka wa tidyondzo ta *Xitatimende xa kharikhulamu ya Rixaka Tigiredi ta V-12 (XKR)* tanihilaha swi kombisiweke hakona laha henhla, naswona wu nga ka wu nga tirhisiwi eka tidyondzo tin'wana to engetela., Loko mudyondzi a navela ku dyondza tidyondzo to engetela, ku fanele ku engeteriwa nkarhi wo ti dyondza.

XIYENGE XA 2: NTIVISO WA TINDZIMI

2.1. MANGHENEO

Eka Xiyimo xa Masungulo, vuswikotinkulu eka kharikhulamu ya Ririm ro Engetela ro Sungula i:

Ku yingisela na ku vulavula	Ku ehleketa na ku ehleketa na Xivumbeko xa ririmi na Matirhiselo, leswi pfanganisiweke eka vuswikoti hinkwabyo lebya 4 bya ririm (ku yingisela, ku vulavula, ku hlaya na ku tsala)
Ku hlaya na ntivomimpumawulo	
Ku tsala na ntivontsalo	

Vundzeni (vutivi, minongoti na vuswikoti) lebyi nga eka Xitatimende xa Kharikhulamu ya Rixaka (XKR) byi anekiwe kahle eka Xitatimende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo (XIPHOKHAMA), hi kotara, hi ku tirhisa tinhlokohaka leti. Xiyenge xa Xiyimo xa Masungulo xa XIPHOKHAMA xi nyika vadyondzisi:

- manghenelo lama nga na swiletelo swa matirhiselo ya xitsariwa xa Xiyimo xa Masungulo
- vundzeni, minongoti na vuswikoti lebyi faneleke ku dyondzisiwa hi kotara
- swiletelo swa maavelo ya nkarhi
- swilaveko swa Micingiriko ya makambelelo ya mafundza na swinginganyeto swa makambelelo ya nkamafundza
- mixaxamelo ya switirhisiwa leswi bumabumeriwaka hi Giredi

2.2 VUTINDZIMIMBIRHI BYO ENGETELA

Vana va ta exikolweni se va tiva ririm ra vona ra le kaya. Va swi kota ku ri vulavula handle ko tilumaluma, naswona va va se va tiva magidi ya nga ri mangani ya marito. Ku dyondza ku hlava na ku tsala eka Giredi ya 1 swi akeriwa ehenhla ka masungulo lawa ya ririm ro vulavula. Hikokwalaho, swa olovanyana ku dyondza ku hlava na ku tsala hi ku tirhisa ririm ra le kaya.

Loko vana va sungula ku dyondza ririm ro engetela eka Giredi ya 1, va fanele ku aka masungulo yo tiya ya

swanomo. Va fanele va tshama va ri karhi va twa Xitsonga lexo olova lexi va kotaka ku xi twisia eka mbangu. Ku yingisela mudyondzisi a hlava switori eka buku leyikulu leyi nga na swifaniso (Tibuku Letiikulu) i ndlela leynene yo endla leswi tanihileswi swi tlhelaka swi seketela nhluvuko wa ku sungula ka litheresi eka vana. Loko ntwisiso wa vadyondzi wu ri karhi wu kula, va lava nkarhi wo tala wo vulavula ririm hi tindlela to olova. Leswi swi nyika masungulo ya ku dyondza ku hlava na ku tsala eka Tigiredi ta 2 na 3.

Vana va kota ku hundzisela vuswikoti byo tala bya litheresi ku suka eka ririm ra vona ra le kaya. Xikombiso, loko vadyondzi va dyondzisiwa kahle ntivontsalo hi ririm ra le kaya, va nga ha tirhisa vuswikoti lebyi ku tsala Xitsonga Loko va dyondza ntivomimpumawulo hi ririm ra vona ra le kaya, a swi kali swi lava leswaku va tlhela va dyondza vuxaka bya mimpumawulo-mpeleto eka Xitsonga. Va fanele ntsena va tirhisa vutivi bya vona eka Xitsonga va dyondza vuxaka byebyo bya mimpumawulo-mpeleto lebyi hambaneke na bya Xitsonga.

XIPHOKHAMA xa Ririm ro Engetela ro Sungula xa ri tirhisa ngopfu vuswikoti bya vadyondzi byo hlava no tsala hi ririm ra vona ra le kaya. Xikombiso: micingiriko yo fana na Ku hlava loku leteriwaka leyi nghenisiwaka eka XIPHOKHAMA xa Ririm ra le Kaya eka Giredi ya 1, yi tivisiwa eka XIPHOKHAMA xa Ririm ro Engetela ro Sungula eka Giredi ya

2. Leswi hi leswi swi vuriwaka vutindzimiimbirhi hi ku engetela-leswi hluvukisaka masungulo yo tiya ya litheresi eka Ririm na le Kaya na ku akela litheresi ya Ririm ro Engetela ro Sungula ehenhla ka masungulo lama.

2.3 MAAVELO YA NKARHI

Eka ririm maavelo lama landzelaka ya ta sungula ku tirhisiwa hi 2012. Eka Ririm eka Xiyimo xa Masungulo, nkarhi wu ta ya hi mbangu wa matirhiselo ya ririm exikolweni xolexo. Swikolo swi nga hlawula leswaku swi lava ku nyika nkarhi wo tala kumbe wutsanana hi vuxaka eka Tindzimi ta le kaya na to Engetela to Sungula ku ya hi swilaveko swa vadyondzi va swona. Mpimohansi bya nkarhi lowu nga nyikiwaka Tindzimi ta le Kaya na to Engetela to Sungula wu nyikiwile endzeni ka swiangi eka tafula leri nga laha hansi.

	RIRIMI RA LE KAYA	RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA
Giredi ya 1	8 (7) wa tiawara	3 (2) wa tiawara
Giredi ya 2	8 (7) wa tiawara	3 (2) wa tiawara
Giredi ya 3	8 (7) wa tiawara	4 (3) wa tiawara

Ndzawulo ya Dyondzo ya Masungulo a yi lawuleli ku ava nkarhi hi swiyenge swo hambana, hambileswi swinginganyeto leswi landzelaka swi nyikiwaka eka Giredi yin'wana na yin'wana

Laha mpimohenhla wa averiweke Ririm ro Engetela ro Sungula

RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA			
	GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
Ku yingisela & ku vulavula	Awara na timinete ta 30	Awara	Awara
Ku hlaya & Ntivomimpfumawulo	Awara na timinete ta 15	Awara na timinete ta 30	Awara na timinete ta 30
Ku tsala	Timinete ta 15	Timinete ta 30	Awara
Ririm na matirhiselo			Timinete ta 30
	Tiwara ti3 hi vhiki	Tiwara ti3 hi vhiki	Tiwara ta 4 hi vhiki

LAHA MPIMOHANSI WA NKARHI WU AVERIWEKE RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA

RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA			
	GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
Ku yingisela & ku vulavula	Awara na timinete ta 30	timinete ta 45	Awara
Ku hlaya & Ntivomimpfumawulo	Timinete ta 30	timinete 45	Awara
Ku tsala		30 wa timinete	timinete ta 30
Ntirhiso wa ririm			timinete ta 30
	Tiwara ti2 hi vhiki	Tiwara ti2 hi vhiki	Tiwara ti3 hi vhiki

2.4 MAKAMBELELO

Xitsariwa xa XIPHOKHAMA xi nyika swinginganyeto swa Micingiriko ya Mafundza yin'wana na yin'wana eka Tindzimi ta Xiyimo xa Masungulo. Nghingiriko wun'wana na wun'wana wu vumbiwa hi nhlayo yo karhi ya swiphemu leswi tirhanaka na matlhelo yo karhi ya Ririm.

GIREDI YA	DYONDZO	KOTARA YA 1	KOTARA YA 2	KOTARA YA 3	KOTARA YA 4	NTSENGO
1	Ririm ro Engetela ro Sungula	1	1	1	1	4
2	Ririm ro Engetela ro Sungula	1	1	2	1	5
3	Ririm ro Engetela ro Sungula	1	2	2	1	6

Eka kotara ya 1 ku na Nghingiriko wun'we ntsena wa Makambelelo ya Mafundza eka Tigiredi ta 1-3. Ku engetela, swinginganyeto swa makambelelo swi nyikiwile leswi nga ta tivisa madyondziselo na madyondzelo ya siku kambe a ya nga rhekhodiwi hi ndlela ya mafundza.

2.5 KU DYONDZISA RO SUNGULA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA

Loko mudyondzisi a dyondzisa ro sungula Ririm ro Engetela ro Sungula eka Giredi ya 1, u fanele ku va na ndlela yo olova yo tivisa vadyondzi va yena lavatsongo miehleketo ya 'ririmi ro engetela'. Ndlela leyinene yo endla sweswo hi leyo tirhisa phaphete leyi nga thyiwaka vito hi ririm ro engetela, xikombiso, Rirhandzu wa *Phaphete*. Eka dyondzo leyo sungula, mudyondzisi u tivisa phaphete eka vadyondzi na ku va byela leswaku Rirhandzu a nga swi koti ku vulavula ririm ra vona ra le kaya; u kota ntsena ku vulavula Xitsonga, hikokwalaho va ta boheka ku n'wi vulavurisa hi Xitsonga. Kutani Rirhandzu u ta va xihlawulekisi xa nkarhi hinkwawo wa tlilasi xo dyondza Ririm ro Engetela ro Sungula. Mudyondzisi a nga ha va tivisa phaphete ya vumbirhi (xik: Phaphete` Zana) ku endlela leswaku a ta kota ku va kombisa leswi va hlamurisanaka xiswona na van'wana hi ririm ro engetela (xik: Ku xewetana).

2.6 KU YINGISELA NA KU VULAVULA

Ku dyondza ririm ro engetela swa fananyana na ku dyondza ririm ra le kaya handle ka ku ri swona swi humelela endzhakunyana ka nkarhi evuton'wini bya vana. Eka lembe ro sungula ra vutomi bya vona, vana va twa mbulavulo wukulu wa ririm ro olova eka mimbangu yo karhi, leswi swi va pfunaka hi katsongotsongo ku tswonga ntivoririmi na ntivomarito wa ririm ra vona ra le kaya. Endzhaku ka lembe kumbe ku tlula va sungula ku vulavula ririm ra vona ra le kaya kambe ku nga ri hi swivulwa swo hetiseka. Va sungula hi ku vumba rito rin'we kumbe mambirhi, lama va ma tirhisaka ku vula tinhlamuselo na swikongomelo swo hambarahambana. Va kota ku twisia ririm ro tika ku tlula leswi va kotaka ku vulavurisa xiswona.

I swa nkoka ku va vadyondzisi va tsundzuka mhaka leyi loko vana va ri karhi va dyondza ririm ro engetela. Eka Giredi ya 1, vadyondzi va lava ku kombiwa ku tirhisa ngopfu ririm ra swanomo hi ndlela ya swihungwana / mitsheketo na swileriso swa le tlilasini. Ku runguleriwa swihungwana na ku garingeteriwa mitsheketo i ndlela ya kahle swinene ya ku va vana va dyondza ririm ro engetela. Mudyondzisi u fanele ku:

- hlawula xihungwana xa xivumbeko xo olova, xa mbuyelelo na ku pfumelela ntivomarito na ntivoririmi ku tirhisiwa hi ku vuyelela (xik: *Jelani wa Jelani*)

- tirhisa ririmi lero olova swinene, ku vulavula hi ku nonoka kambe hi ndlela ya ntumbuluko;
- tirhisa swikoweto na minchumu yo vonaka ku seketela ntwisiso wa vadyondzi wa swihungwana; na
- rungula xihungwana ko hlayanyana, a ya a ri karhi a katsa vadyondzi, xikombiso, hi ku hlavelela laha ku vuyeleriwaka (Jelani a pfula rivanti kutani khema ri nghena)

Yin'wana ndlela ya ku komba vadyondzi ririmi ro engetela i ya ku yingisela swihungwana (kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso) swi hlayiwa hi mudyondzisi. Mudyondzisi u hlaya eka Buku Leyikulu, leyi nga na swifaniso yi tlhela yi tsariwa hi maletere lamakulu lama nga voniwaka hi vadyondzi hinkwavo. Leswi swi vuriwa 'Ku hlaya swin'we'. Kun'wana ku pfuna ka Ku hlaya swin'we hileswaku, handle ka ku va nghingiriko wa kahle wa ku yingisela, swi tlhela swi kurisa masungulo ya ku hlaya na ku tsala ka vadyondzi. Xikombiso: Vadyondzi va dyondza minongoti ya swo tsariwa (xik. Leswaku hi sungula ku hlaya emahlweni ka buku hi ya hetelela emakumu / endzhaku ka yona; na leswaku hi hlaya hi suka eximatsini hi ya exineneni, na kusuka ehenhla ku ya ehansi ka pheji), na leswaku va sungula ku lemuka marito yangari mangani ya ririmi ro engetela (xik. tona, yena). Vadyondzi va fanele ku tiva nghingiriko wa Ku hlaya swin'we tanihileswi va nga ta va va wu endla eka tidyondzo ta vona ta Ririmi ra le Kaya.

Yin'wana ndlela ya ku tivanisa vadyondzi na ririmi ro engetela hi leya ku tirhisa swileriso swo olova laha va angulaka hi ku endla kunene, xik. Mudyondzisi u ri: 'Tana haleno, Ntsako,' a ri karhi a kombisa hi xikoweto, kutani mudyondzi a angula hi ku ya eka mudyondzisi. Endlelo leri, ri vuriwa Angulo wa ku endla Kunene hi ku Hetiseka (Angulaendla) ri pfuna hikuva mudyondzisi u hatla a swi vona loko Thabo a twisia kumbe a nga twisisi, kutani a n'wi hlohlotel hilaha swi faneleke, a nga nyika nhlamulodyondzo a ku-'Famba Ntsako,' kumbe a vuyeleta xileriso hi ku nonokanyana a ri karhi a tshikelela xikoweto xa kona hi matimbanyana. Ririmi ra le ttilasini (xik. Tana emahlweni ka ttilasi u tshama emetseni) ri nyika nkarhi wo tirhisa endlelo ra Angulaendla. Swinsin'wana leswi fambaka na ku endla naswona hi yin'wana ndlela ya kahle swinene yo katsa ririmi na nghingiriko wo endla kunene hi ndlela leyi seketalaka ku twisia na ku tsundzuka ririmi.

Ku pfuna ka maendlelo lamanharhu lama hlamuseriweke laha henhla (Ku yingisela switor, Ku hlaya swin'we na Angulaendla) hi leswaku hinkwawo ya kongomisa eka ku dyondza ririmi hi ku yingisela na ntwisiso. Leswi swi hunguta mpingu wa ku va vadyondzi va vulavula, swi hunguta nchavo na ku va pfumelela ku kongoma ngopfu eka ku twisia ririmi. Hambiswiritano, ku va vadyondzi va va vatirhisi lavanene va ririmi, va boheka ku titoloveta ku vulavula.

Eku sunguleni, ririmi ro vulavula ra vadyondzi ri ta va lera ndzandzeriso-swinsin'wana leswi beriweke enhlokweni, swinsin'wanaencenyeto na switlhokovetselo, na ririmindzandzeriso leri dyondziwaka hi swichupuchupu swo hetiseka, xikombiso, 'Avuxeni Ntsako. Ku njhani?' 'Ahee ! Ndzi pfukile mi njhani n'wina?' Kambe hi katsongotsongo, loko vadyondzi va ri karhi va sungula ku twisia ririmi ro engetela, va fanele ku sungula ku vulavula, va sungula hi ku vula rito rin'we kumbe mambirhi. Xikombiso, hi ku hlamula xivutiso xa mudyondzisi lexi nge: 'Xana u xi rhandzile xitori lexi?' mudyondzisi a hlamula a ku, 'Ina' kumbe 'E-e.'

Ekusunguleni, ririmi ra vadyondzi ra ku sungula ku vulavula ri fanele ku tirhiseriwa xikhafula (h.l. ri nyikiwa xivumbeko xo karhi na ku seketeriwa). Xikombiso, vadyondzi va nga sungula ku endla swintlangwana hi switor leswi mudyondzisi a va runguleleke swona, va endla n'wangulano hi swona. Hi ku pfunetiwa hi mudyondzisi, vadyondzi va nga rungula xitori lexi va xi tweke. Mudyondzisi u fanele ku vona leswaku vadyondzi hinkwavo va kuma nkarhi wo vulavula Xinghezi. Tanihileswi vadyondzi va nga ta tirha hi rivilo ro hambarahambana, mudyondzisi u fanele ku va pimela minkarhi yo vulavula (xik. hi swivutiso leswi a swi vutisaka) hi ku ringanisa xiymo xa mudyondzisi un'wana na un'wana. Loko vadyondzi va ri karhi va tlakuka na Tigiredi, mudyondzisi u fanele ku langutela leswaku vadyondzi va ya va vulavula ngopfu na leswaku leswi va swi vulaka swi ya swi lehanyana.

Loko vadyondzi va ri karhi va humelela hi ku dyondza Xitsonga, va fanele va tlhela va tivanisiwa na tin'wana tinxaka ta switshuriwa. Eka Giredi ya 1, va ta dyondza ngopfu hi switori na ku lemuka xivumbeko na swihlawulekisi swa xitshuriwa xo runguriwa (h.l. ku tivisa swimunhuhatwa, ku hlamusela mbangu, ku va kona ka xiphiko (ntlimbo) na ku tshunxiwa ka xona, na leswaku xitori xi runguriwa hi nkarhi lowu nga hundza). Eka Giredi ya 2 XIPHOKHAMA xa Ririm ro Engetela ro Sungula, ku rungula leswi va nga swi twa, swi sungula ku endliwa (xik Tolo, hi yile edorobeni. Xo sungula, hi yile evhengeleni hi ya xava swakudya. Endzhaku ka sweswo, hi yile elayiburari, na sw.na sw.), kasi eka Giredi ya 3 kona ku katsiwa na swirunguriwa swo tsariwa. Ndzungulo wa leswi twiweke i muxaka wa nkoka wa xitshuriwa hikuva wu vumba buloho exikarhi ka ririm ra nomo na ro tsariwa. Hi tala ku tirhisa ndzungulo wa leswi twiweke (xik. ku byela vanhu leswi hi swi endleke), kambe hi tlhela hi swi tsala kunene. Eka Giredi ya 3, vadyondzi va tlhela va tivanisiwa na xitshuriwa xo landza magoza yo karhi, hi ku vulavula (h.l. swileriso swo fana na swa magoza ya maswekelo) na swiviko swa timhaka to karhi (xik. Tindlopfu i swiharhi leswikulu. Swi tshama hi mintlhambi, na.sw. na.sw.). Swikombiso swa tinxaka leti ta switshuriwa swi nyikiwile eka Xiyenge xa 4 le makumu ka xitsariwa lexi, swin'we na nhlamuselo ya xivumbeko na swihlawulekisi swa tona.

Micingiriko leyi tumbuluxiweke minongoti leyi kongomisiwaka eka ku Yingisela / Vulavula siku na siku kan'we/kambirhi hi vhiki

Nkarhi lowu ringaneleke wu fanele ku kongomisiwa eka Ku yingisela na ku Vulavula eka Tigiredi ta R na 1. Leswi swi hungutiwile eka Tigiredi ta 2 na 3 loko ku hlaya na ku tsala ku swi nghenisiwa eka Ririm ro Engetela ro Sungula. Ku yingisa loku kongomisiwa ku fanele ku nyikiwa Ku yingisela na ku Vulavula ku sukela eka Xiyimo xa Masungulo.

Eka Ririm ro Engetela ro Sungula XIPHOKHAMA, Ku yingisela na ku vulavula swi lulamisiwile hi ndlela leyi: Nongonoko wa micingiriko leyi fanelaka ku dyondzisiwa masiku hinkwawo hi nkarhi wo ringana vhiki. Mahlawulelo ya micingiriko leyi fanelaka ku dyondzisiwa siku na siku ya le mavokweni ya mudyondzisi na nkarhi lowu vekiweke. Leswi swi ta hambana ku ya hileswaku mudyondzisi u tirhisa mpimohansi kumbe mpimohenhla bya nkarhi eka Ririm ro Engetela ro Sungula.

- Nongonoko wa micingiriko leyi faneleke ku endliwa siku na siku ku ringana vhiki. Nhlawulo na nhlayo ya micingiriko leyi faneleke ku endliwa swi ta ya hi mudyondzisi na nkarhi lowu a nga ta va a ri na wona; leswi swi ta hambanahambana ku ya hi ku ri u tirhisa mpimohansi kumbe mpimohenhla bya nkarhi wa Ririm ro Engetela ro Sungula
- Nghingiriko wo kongomisa eka, ‘Ku yingisela switori swo runguleriwa na swo hlaiyiwa na’, leswi dyondzisiwaka kan'we kumbe kambirhi hi vhiki, ku ya hi Giredi na nkarhi lowu vekiweke.

Micingiriko leyi yi lulamisiwile ku ya hi minkongomelo. Ku bumabumeriwa leswaku mudyondzisi a hlawula mune wa yona hi kotara, yi nga va le hansi loko ko tirhisiwa mpimohansi wa nkarhi eka Ririm ro Engetela ro Sungula. Mudyondzisi u fanela ku hlawula minkongomelo leyi nga ta endla leswaku a dyondzisa ririm ro engetela. Minkongomelo leyi yi fanela ku va yi tolomelekile eka vadyondzi, ngopfungopfu leyi dyondziweke eka Ririm ra le kaya, swi nyika nkarhi wo tala wa ku dyondzisa ririm eka mbangu (xik. Va fanela ku endla nkarhi wo kombisa na ku tirhisa swilo leswi kumekaka etlilasini. Minkongomelo yin'wana yi nyikiwile tanihi swikombiso, kambe leswi ko va swinginganyeto ntsena, a hi ya ndzawulelo.

Xivangelo xa ku tirhisa minkongomelo leyi i ku endla leswaku ku tshama ku tirhisiwa ntivomarito na swivumbeko swa ririm eka mimbangu leyi twalaka. Xik. marito lama nga na vuxaka na miri (xikandza, mahlo, tindleve, nhompfu, nomo, makatla, milenge, mikondzo) na laha swi kumekaka kona. (Komba _____ xa wena ; Leyi i _____ ya mina. Leswi i _____ swa mina). Marito lama ma fanele ma ri lama nga tolomeleka eka mbangu wa vona; vadyondzi va fanele ku nyikiwa nkarhi wo ma tirhisa. Loko vadyondzi va ri karhi va hundzela emahlweni va eka ya eka Tigiredi ta 2 na 3, va

ta lava ku nyikiwa nkarhi wo tala wo ma hlaya na ku ma tsala. Vadyondzi va ta tsundzuka ni ku tirhisa ntivomarito ntsena loko ntivomarito na swiaki swa ririmiswi na tshiswi na kambe.

2.7 KU HLAYA NA KU TSALA

Hikokwalaho ka swivangelo leswi nyikiweke laha henhla, ku na ku kongomisa ka matimba eku tumbuluxeni ririmiswo vulavula eka Giredi ya 1, vana va ta va va ri eku dyodzeni ka ku tsala na ku hlava hi Ririmiswo vona ra le Kaya. Hambiswirano eka Giredi ta 2 na 3 ku kongomisa ku fanele ku kongomisiwa eka ku antswisa vutivi byo hlava na ku tsala eka Ririmiswo Engetela ro Sungula. Va fanele va kota ku hlava na ku tsala hi Ririmiswo Engetela ro Sungula. Leswi swi lava vutivi bya xiyimo xa le henhla byo hlava na ku tsala, ngopfungopfu ntivomarito wo anama eka Xitsonga xa Ririmiswo Engetela ro Sungula.

Ku hlava na ku tsala naswona swi hoxa xandla eka ku antswisa hi Xitsonga. Ku hlava swi paluxa vadyondzi eka ririmiswo engetela. Hi ku ya hi ndzaviso swa tiveka leswaku ku antswisa ntivomarito wa vana swi ya hi mpimo wa mahlayelo ya vona. Ku tsala i swa nkoka hikuva swi sindzisa vadyondzi ku ehleketa hi ntivoririmi na mapeletelo. Leswi swi kondletela vadyondzi ku tiva maendlelo ya ririmiswo, a hatla a dyondza ririmiswo na ku andzisa nkahoxeko.

Hikokwalaho nkarhi wo tala wu fanele wu kongomisiwa ngopfu eka migingiriko ya ku hlava na ku tsala eka XIPHOKHAMA xa Ririmiswo Engetela ro Sungula, Tigiredi ta 2 na 3:

2.7.1 Mpaluxo eka switsariwa swa mbangu

Ku sukela va ha ri vatsongo, vana va MaAfrika-Dzonga va kota ku vona switsariwa swa mbangu wa vona hi Xinghezi, xik. eka swa mimfungho (ya le patwini, mimfungho ya mabindzu na yin'wana) na le ka nhundzu. Vadyondzisi va nga tirhisa swona eka masungulo ya Litheresi ya vana eka ririmiswo engetela, xik. Hi ku tisa nhundzu yo tolreveleka kumbe swinavetiso etlilasini na ku vona loko vadyondzi va lemuka mimfungho ya swa mabindzu. Ku sukela eka kotara ya 3 ya Giredi ya 1, loko vadyondzi va sungula ku hlava na ku tsala eka Ririmiswo le kaya, mudyondzisi a nga sungula ku lebula swilo leswi nga le ttilasini hi Ririmiswo le Kaya na ra Xitsonga. Migingiriko leyi yi seketela ku dyondza ko ka ku nga lulamisiwangi; a hi migingiriko leyi kongomeke eku dyondziseni ku hlava na ku tsala. Hikokwalaho a yi fanelanga ku nyikiwa nkarhi wo tala.

2.7.2 Ku hlava swin'we

Ku hlava swin'we ku tivisiwa eka Giredi ya 1 swi ya emahlweni eka Xiyimo xa Masungulo hinkwaxo. Nghingiriko lowu i wa nkoka eka ririmiswo na dyondzo yo hlava na ku tsala. Xikongomelo xa ku hlava swin'we eka Giredi ya 1 ku paluxa vadyondzi eka ririmiswo engetela hi ndlela leyi twalaka na le ka mbangu lowu swi seketelaka. Swi tlhela swi antswisa ku hlava na ku tsala ka masungulo ya vadyondzi eka ririmiswo engetela. Va hluvukisa vuswikoti bya minongoti ya swikandziyisiwa, va sungula ku lemuka na marito matsongo ya Xitsonga. Eka xiyimo lexi mudyondzisi u fanele ku:

- Hlawula xitshuriwa xo olova lexi kurisiweke (xik. Buku Leyikulu) lexi nga na swifaniso swa kahle. Xitorixi fanele xi va na xivumbeko xo olova na ku vonaka, (xik. Tinguluve tinharhu). Swa pfuna ku va ririmiswo vuyeleriwa na ku (xik. U kwihii Jamela? U le ndlwini. U kwihii Jamela? U ye exikolweni na swin'wana. Switshuriwa swi sungula ku pfilungana hikatsongotsongo loko lembe ri ya emahlweni;
- Vulavula hi swifaniso na vadyondzi leswaku va ta kota ku twisia ntivomarito. U vutisa swivutiso hi ririmiswo vona ra le kaya. U va pfuna ku yelanisa xitorixi na vutomi bya vona;
- U hlava xitshuriwa ko tala ari karhi a kombetela hi rintiho ku endlela leswaku va kota landzelela ku ya emahlweni

ka xitshuriwa.

- Vutisa swivutiso hi xitori
- Katsa vadyondzi eka ku 'hlaya' xitori.

Loko vadyondzi va ya eka Giredi 2 na 3 switshuriwa swi fanele ku ya swi tlhontlha miehleketo. Mudyondzisi u kombeta ku hlaya hi nkhluloko a tirhisa xitshuriwa ku hluvukisa ntivomarito, ku twisia, vuswikoti byo hundzuluxa timhaka ti twisiseka, ku twisia xivumbeko xa xitshuriwa, ntivoririmi na mahikahatelo.

2.7.3 Ku hlaya ka ntlawa loku leteriwaka

Eka Giredi ya 2 vadyondzi va sungula nghingiriko wuntshwa eka ririmi ra vona ro engetela: Ku Hlaya hi Ntlawa loku leteriweke. Hambiswiritano va ta va va toloverile nghingiriko lowu tanihileswi va nga wu endla eka ririmi ra vona ra le kaya ku sukela emasungulweni ya Giredi ya 1. Eka nghingiriko lowu, mudyondzisi u lava sete ya vahlayi lava va vekiweke hi ku ya hi manonohelo ya leswi swi hlayiweke. Mudyondzisi u ta letela vadyondzi ku ya hi vuswikoti bya vona hi mintlawa ya 6-10 wa vadyondzi kutani a hlawula buku yo hlaya leyi fambelanaka na xiyimo xa vona. Mudyondzisi u tirha na ntlawa wun'wana na wun'wana kan'we hi vhiki ku ringana 15 wa timinete loko mintlawa leyin'wana yi hlaya hi vambirhimbirhi kumbe va endla migingiriko leyi fambelanaka na xitshuriwa, xik. Nghingiriko wo olova wo tsala tanahi ku hetisa swivulwa kumbe ku veketela swivulwa hi mfanelo. Xikongomelo xa ku Hlaya hi Ntlawa lowu leteriwaka swi nyika mudyondzi un'wana na un'wana nkarhi wa ku antswisa ku twisia na vuswikoti byo dyondza marito eka ririmi ra yena ro engetela.

Swileriso swo vumba mintlawa ya vuswikoti

Ku vumba ntlawa wa vadyondzi, u fanela ku va xiya loko va hlaya buku yo hlaya swa vona. Hlawula xipele lexi mudyondzi a nga ta swi kota ku xi hlaya, kambe ku nga ri lexi xi olovaka swinene-i fanele xi va na ntlhotlhlo wutsongo. Loko mudyondzi a kota ku hlaya hi nkhuluko na vutihlamuseri, kutani xitshuriwa lexi xi ta va eka xiyimo xo karhi xa vuswikoti byo hlaya. Loko n'wana a kayakaya, n'wi hlawuleli xo olova u kala u kuma xa xiyimo lexi faneleke. Loko u kamberile vadyondzi hinkwavo, u nga va ntlawahata ku ya hi vuswikoti bya vona.

Magoza eka dyondzo ya ku hlaya hi ntlawa loku leteriweke**I. Hlawula xitshuriwa lexi faneleke:**

Tibuku to hlava ta Tigiredi leti hlawuriweke ti tala ku tirhisiwa ku hlava hi ntlawa. Ti fanela ku va ta xiyimo xa le hansi ka leti tirhisiweke eka ku hlava swin'we. Sungula u hlava xitshuriwa u ri karhi u tekela enhlokweni ntivomarito kumbe ntivoririmi leri nga va ka ntlhotlhlo eka vadyondzi. Leswi swi nyika mudyondzisi nkongomo wo dyondzisa.

II. Manghenelo:

Tivisa muxaka wa buku,(xik. buku ya switori swo ka swi nga ri swa ntiyiso kumbe ya swa ntiyiso) na nhlokomhaka. Pfuna vadyondzi ku yelanisa nhlokomhaka na leswi humelakala eka vutomi bya vona. Kongomisa mburisano lowu wu ringaneleke vadyondzi leswaku va hlava kahle eka ku hlava ka vona (timinete ti2-3).

III. Vulavula hi swifaniso

Tirhisa swifaniso ku tivisa nhlokomhaka eka vadyondzi u tlhela u vulavula hi marito lamantshwa. Tlhela u komisa na ku kongomisa (timinete ti2-3)..

IV. Ku hlava ko sungula

Vadyondzi i va hlava xitshuriwa hi un'weun'we. Mudyondzisi a lemuka mahlayelo na matikhomelo ya vona, naswona a nga hlawula dyondzo yo engetela leyi kongomisiweke eka ndzemuko lowu. Mudyondzisi a ya eka n'wana wun'wana na wun'wana a twa loko a hlayela ehenhla xiphemu xa xitshuriwa.. Eka xiyimo lexi mudyondzisi u rhangela vadyondzi hi ku vula leswi, xikombso:

- U langutela ku hlava yini eka buku leyi?
- Xana sweswo swa twisiseka eka wena ke?
- U endle kahle! U ti lulamisile wena n'wini. Sweswo swa twakala;
- I yini leswi a swi ta twakala kahle laha ka xivulwa;
- Languta eka xifaniso; na
- Swi nga va swona, kambe languta eka letere ro sungula nakambe.

U ta fanela ku sungula u vutisa vadyondzi swivutiso hi ririmri ra le kaya. Hatla u sungula ku vutisa swivutiso hi Xitsonga.

Vadyondzi va fanele ku toloverla swivutiso, tanihileswi nghingiriko lowu eka ririmri ra vona ra le kaya wu sukela eku sunguleni ka Giredi wa 1.

V. Ntwisiso

Vutisa vadyondzi swivutiso hi xitshuriwa ku tiyisisa ntwisiso.

VI. Ku hlava ravumbirhi na ku hlava loku nga ta landzela

Hi masiku yo landzelana vadyondzi va tlhela va hlava xitshuriwa hi vambirhimbirhi kumbe a ri yexe. Nkongomiso lowukulu laha i ku antswisa nkhuluko na ku nyika vadyondzi nkarhi wo tirhisa xitshuriwa ku ndlandlamuxa ntivomarito, ntivoririmi na ku twisia xitshuriwa hi vuenti. Ku hlava hi ku vuyelela swi seketela na ku antswisa nkhuluko eka ririmri ro engetela.

Vadyondzisi va nga va va nga tolovelanga ku tirhisa Ku hlava loku Leteriwaka ngopfungopfu eka ya tlilasi Ririmri ro Engetela ro Sungula. Hikokwalaho va nga sungula maendlelo lama hi ka tsongotsongo. Loko va titshemba ku tirhisa maendlelo lawa eka ririmri ra le kaya va nga sungula ku ma tirhisa eka Ririmri ro Engetela ro Sungula. Hi nkarhi wolowo, vadyondzisi va nga hlava swin'we hi tlilasi laha vadyondzi hinkwavo va fanelaka ku va na kopi ya xitshuriwa lexi fanaka. Vadyondzisi va fanele va ha lemuka ku hlava ka vona na matikhomelo, va va pfuna ku antswisa ntwisiso na vuswikoti bya maavanyiselo ya swiphemu swa rito.

Nakambe ku hava nkarhi wo tala eka **Ku hlaya loku leteriweke** eka XIPHOKHAMA xa Ririm ro Engetela ro Sungula tanihi le ka Ririm ro le Kaya. Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririm ro Engetela ro Sungula, va ta tirha na ntlawa wutsongo kan'we hi vhiki, 15 wa timinete. Hambiswiritano lava va tirhisaka nkarhi wa Mpimohansi eka Ririm ro Engetela ro Sungula va ta hlaya xikan'we hinkwavo etlilasi.

2.7.4 Ku hlaya hi vambirhimbirhi na ku hlaya hi un'we un'we

Ku hlaya hi vambirhimbirhi na ku hlaya hi un'weun'we swi kondletela vana ku va va tshamela ku hlaya hi vutiphini. Eka ku hlaya hi vambirhimbirhi vadyondzi va hlaya swin'we kumbe va cincana ku hlaya.

Vadyondzi va fanela va tirhisa nkarhi lowu ku endla swilo swimbirhi: 1) Va hlaya xipele lexi va xi hlayeke eka ku hlaya hi ntlawa va vuyelela ku kondza va kota ku hlaya hi nkhuluko 2). Va hlayela ku tiphina hi tibuku ta ku hlaya leti nga eka khona yo hlayela eka yona / layiburari ya le tlilasini. Xitsuriwa xi fanela ku va eka xiyimo xa le hansi ku tlula lexi tirhisiweke eka ku hlaya hi ntlawa.

Ku nyikiwa vana nkarhi wo **tihlayela tibuku hi vox** swi tlhela swi antswisa nkhuluko loko tibuku ta vana ti olova na vana va hlaya handle ko pfuniwa. Tibuku to koma, to olova leti nga na swifaniso swa mihlovo ti kahle. Van'wana vadyondzisi va tsakela ku nyika n'wana un'wana na un'wana ntirho wo tihlayela ekaya-va tlhela va hlaya tibuku to nyanyula no olova. Ku hlaya loku **ka masiku hinkwawo** ku teka xiave xa nkoka eka ku dyondza ku hlaya.

2.7.5 Ntivomimpumawulo

Goza ro sungula ro hundzisela ririm ro tsariwa i swanomo-ku dyondza mimpfumawulo yo hambanahambana ya ririm (**Ndzemuko wa dyondzo ya mimpfumawulo**). Mudyondzi u fanela ku xakahata mimpfumawulo eka maletere lama ma yimelaka (xik. 't', 'e', 'K', 'a', 'x', 'g,' kumbe ch) kutani a twananisa mimpfumawulo leyi ku vumba marito (xik. Teka, xeka, gega). Mudyondzi u fanela a twisia marito (**ntwisiso**) lama a talaka ku hlangana na wona swi tlhela swi tiendlekela leswaku a kota ku ma lemuka (**vutiendlekeri**). Emakumu, mudyondzi u fanela a kota ku hlaya marito hi ku hatlisa exivulweni hi ntwisiso na (nkhuluko). Hambiswiritano, maendlelo lawa yo dyondza ku hlaya a ma humeleli hi magoza lama nyiketanaka.. Xik. Vadyondzi va dyondza ku lemuka na ku twisia marito hinkwawo yo tsariwa eka mbangu wa xikandziyiwa y na le ka ku hlaya swin'we loko va ha ri vatsongo. Hambiswiritano, nongonoko lowu kunguhatiweke wo dyondza ntivomimpumawulo i wa nkoka eku dyondzeni ku hlaya ririm ro kaya ra mudyondzisi, xikan'we na ku hlaya, ku tsala, na ku yingisela swihungwana swo hlayiwa.

Loko vadyondzi va sungula ku hlaya na ku tsala ririm ro vona ro engetela, va va va swi tiva ku hundzuluxela hi ririm ro le kaya. Va twisia minongoti yo tsariwa va tlhela va va na vutivi byo sungula bya vuxaka bya mimpfumawulo wa mapeletwana. Lexi va xi lavaka eka tlilasi ya ntivomimpumawulo eka Ririm ro Engetela ro Sungula i ku titoloveta eku endleni va tirhisa vutivi byo hundzuluxela xitsuriwa hi Xitsonga. Xik. A twananisa mimpfumawulo leyi tivekaka ku vumba marito). Vadyondzi va tlhela va fanela ku dyondza laha vuxaka bya mimpfumawulo-na-mapeletele bya hambana eka ririm ro vona ra le kaya na ro engetela. xik. 'F' eka Xinghezi yi nga yimela 'gh', 'ph' (xik. enough, phone) kasi eka Xitsonga leswi letere ri peletisiwaka xiswona hi leswi ri twarisiwaka xiswona.

I swa nkoka leswaku eka Giredi ya 1, vadyondzi va hlukvika swo runguriwa swa matimba eka masungulo ya Ririm ro Engetela, handle ka swona a va nga twisisi marito lama va ya hlayaka hi Xitsonga eka Giredi ya 2 na ntirho lowu va wu endlaka eka ntivomimpumawulo yi ta va ku ri ku '*ku huwelela mimpfumawulo leyi va nga yi twisisiki*' "Vana va ta vuyeriwa loko va dyondza ku lemuka mimpfumawulo ya Xitsonga (Ndzemuko wa mimpfumawulo) eka Giredi ya 1. Leswi swi humelerisiwa kahle hi swinsin'wana na tinsimu leti pfunaka ku hambarisa mimpfumawulo (Ndzi riloo, ndzi riloo; hayi vana va vanhu ndzi riloo...).

I swa nkoka ku va mudyondzisi a tekela enhlokweni leswaku ntirho wa yena i ku endla ndzemuko wa vuxaka bya mimpfumawulo na mapeletelo eka Ririm ro Engetela ku nga ri ku va endla leswaku va bela enhlokweni ku endlela nkaqhato lowu heleleke. Ntivomimpfumawulo wu fanelu ku teka xivumbeko xo koma xa migingiriko ya nkarhi na nkarhii eka Xiyimo xa Masungulo hinkwaxo..

Migungiriko ya ntivomimpfumawulo ya siku na siku / vhiki na vhiki

Ntivomimpfumawulo wu fanele ku kongomisiwa eka **Xiyimo xa Masungulo**. Nongonoko wu andlariwile eka XIPHOKHAMA xa Ririm ro Engetela ro Sungula (Eka Giredi ya 1, xikongomelo i ku endla ndzemuko wa ntivomimpfumawulo. Eka Tigredi ta 2 na 3, nongonoko wa ntivomimpfumawulo wu nyikiwile lowu sungulaka hi leswi vadyondzi va nga swi endla eka Ririm ra le Kaya. Hikokwalaho ka ku va nkarhi wo dyondzisa mimpfumawulo wu ri wutsongo vadyondzisi va khuthaziwa ku katsa madyondziselo ya ntivomimpfumawulo eka Ku Yingisela, Ku vulavula na migingiriko yo Hlaya Swin'we.

2.7.6 Ndzemuko wa marito

Eka Xitsonga leswi letere ri peletisiwaka swona hi leswi ri twarisiwaka xiswona (xik. famba, mbirhi).

Hikokwalaho, swa tika minkarhi yin'wana a swi koteki ku hundzuluxela mimpfumawulo yi ya eka ririm rin'wana. Vadyondzi va dyondza ku lemuka marito yo voniwa (kumbe yo ya vona na ku vulavuriwa) loko va ma vona ko tala. Marito lawa ya talaka ku humelela ngopfu eka xitshuriwa ya nga dyondziwa hi ndlela leyi. Loko vadyondzi va hlava ngopfu eka ririm ra vona ro engetela, swi endla leswaku va tiva marito yo tala lawa va tshamelaka ku ya vona.

2.7.7 Ntwisiso

Vadyondzi va tala ku swi kota ku hundzuluxa hi Ririm ro Engetela, kambe va nga twisisi leswi va nga swi hlava. Leswi swi swivuriwa (*ku huwelela mimpfumawulo leyi va nga yi twisisiki*). Swivangelo leswi endlaka leswaku vana va nga koti ku twisia xitshuriwa hi leswi vuswikoti bya vona bya Ririm byi vaka byi tsanile. Va pfumala ntivomarito na ntivoririmi ku twisia leswi va swi hlavaka. Hikokwalaho mudyondzisi u fanele ku aka ntivomarito na ntivoririmi hi ku va nghenelerisa eka Xitsonga eka xiyimo lexi faneleka. Maqhinga yo fana na ku aka 'khumbi ra marito' *marito* ya le khumbini / etlilasini na kondletela vadyondzi ku tshama na tidikixinari ta vona, kumbe tibuku ta ntivoririmi) naswona swa pfuna. Ku endla vana va hlava ngopfu eka Ririm ro Engetela ku nga va ndlela ya kahle yo antswisa ntivomarito. Hambiswiritano, maqhinga lawa ya nga tirha ntsena loko switshuriwa swi ri eka xiyimo lexi fanelaka ku endlela ku va tihayela hi yexe.

Ndlela yin'wana yo antswisa matwisiselo ya vana i ku va vutisa swivutiso leswi nga ta endla leswaku va hlava xitshuriwa. Mudyondzisi u fanele ku sungula hi ku va vutisa swivutiso swo olova xik. I mani...? I mani a nga dya vuswa lebyi? Xana va ye kwihi vanhu va muti lowu? Kasi n'wina mi dye yini? Vadyondzi va ta ya va tolvela mavutiselama hi katsongotsongo, loko va hluvukisa ririm ieri lavekaka ku hlamula swivutiso leswi, swivutiso swo tala swo tika swi nga vutisiwa hi nkarhi lowu vadyondzi va nga le ka Giredi ya 3, va fanelu va kota ku hlamula swivutiso swa: "Hikowalaho ka yini", Xik; Hikokwalaho ka yini u nga fambi na vona?

Ku kuma mahungu hi xitalo byo dyondzisa Ku hlava swin'we, Ku hlava loku rhangeriweke, Ku hlava hi vambirimbirhi, Ntivomimpfumawulo, Ndzemuko wa rito na Ntwisiso, vona buku ya Ndzwulo ya Dzondzo ya Masungulo, 'Kudyondzisa ku Hlava eka Tigredi ta le Hansi' (2008), leswi swi nga kumekaka eka www.education.gov.za

2.7.8 Ku tsala

Vadyondzi va dyondza vuswikoti byo vumba maletere na ntivotsalo hi Ririm i ro le Kaya ra vona. Va nga tirhisa vuswikoti lebyi loko va sungula ku tsala eka Ririm i ro Engetela ro Sungula eka kotara yo vunharhu ya Giredi ya 1. Micingiriko yo tsala eka Giredi ya 1 ya olova tanihileswi vadyondzi va langutaneke na ku dyondza ku tsala hi Ririm i ra vona ra le Kaya.

Eka Giredi ya 2, ku tsala eka Ririm i ro Engetela ro Sungula swi tekeriwa enhlokweni. Ku tsala ka leteriwa xik. vadyondzi va tsala swivulwa hi ku tirhisa marimba ya swivulwa ku fana na 'Ndzi rhandza _____ . A ndzi rhandzi _____ ; Eka Giredi ya 3, ku tsala ku ya ku va na ntlhotlho. Hi ku pfuniwa vadyondzi va languteriwa ku tsala sete ya swileriso swo olova na ku rungula swa vona vinyi xikan'we na mudyondzisi (ku tsala swin'we, va tsala xitori xo olova).

Vuswikoti byo tala byo tsala byi huma eka Ririm i ra le Kaya. Xik. Vana va dyondza ku tsala xitshuriwa xo fana na xo runguriwa hi Ririm i ra le Kaya, kutani va tirhisa vutivi lebyi ku loko eka nkarhi lowutaka va dyondza ku tsala xirungulwana hi Ririm i ro Engetela ro Sungula. Hi ndlela yaleyo, vana va dyondza ku mpfapfarhuta, ku tsala, ku hlela na ku hangalasa ntirho wa vona (ku tsala hi magoza) hi Ririm i ra vona ra le Kaya kutani va tirhisa vuswikoti lebyi loko va tsala hi Ririm i ro Engetela ro Sungula.

2.7.9 Xivumbeko xa ririm i na matirhiselo ya rona

Vutivi bya kahle bya ntivomarito na ntivoririmi swi nyika masungulo yo ndlandlamuxa vuswikoti bya (ku yingisela, ku vulavula, ku hlaya na ku tsala) eka Ririm i ro Engetela ro Sungula. Eka Giredi ya 1, ntivomarito na ntivoririmi swi dyondzisiwa swi nga kunguhatiwanga hi ku paluxeriwa eka Ririm i ro vulavula. Eka Tigiredi ta 2 na 3, vadyondzi va tlhela va dyondza ntivomarito na ntivoririmi hi ku hlaya Xitsonga. Eka Giredi ya 3 ku na micingiriko yo karhi leyi kongomisiweke eka matirhiselo ya Ririm i.

Swipimelo swa ntivomarito swa vekiwa eka Giredi yin'wana na yin'wana na nonganoko wa marito ya Xitsonga lama talaka ku tirhisiwa wu nyikiwe eka Xiyenge xa 3 xa xitsariwa lexi. I swa nkoka ku va vadyondzi va fikelela swipimelo leswi. Vadyondzisi va lava maqhinga yo hluvukisa ntivomarito wa vadyondzi, xikombiso,

- marito ya le khumbini na tilebulu ta le tlilasini
- mintlangu ya ntivomarito xik. Ntlangu wa marito;
- ku hlaya ri yexe;
- ku va na dikixinari ya yena n'wini (tibuku ta ntivo ririm i) ; na
- ku tirhisiwa dikixinari ya vana ley i nga na swifaniso (ta ririm i rin'we kumbe tindzimi timbirhi).

XIYENGE XA 3: NIKATSAKANYO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI NA MINKUNGUHATO YO DYONDZISA

NKATSAKANYO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI LEBYI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) HI KU ANGARHELA TIGIREDI TA 1--3		
GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo hi ku tirthisa tinhlokomhaka leti hlawuleke hi muddyondzisi, (xik. Leswi ndzi nga swi endlaka, ta maxelo). U aka ntivomarito wa minongoti, (xik. xivumbeko, mpimo, swileriso). U hlamula hi yexe eka swiletelo swimbirhi swo olova swa swanomo, (xik. Hoxa tibolo ta wasi ebegeni. Sweswi hoxa tibolo to (tshwuka ebegeni U hlamula eka ku xewetana na ku jelana, a thela a endla swikombelo swo olova hi ku tirthisa swivilwana swa mavulavuelo yo karki, (xik. Ndzi kombela ku ya exihambukelweni) U bela enhlonkweni no tlanga swinsin'wana leswi fambaka no endla, swithokovetselo swo olova na tinsimu. U tlanga minttangu yo olova ya ririmi. U twisa swihungwana swo olova leswi runguriwaka no hilayiwa; a vulavula hi swifaniso. U endla swihungwana swo olova hi ku tirthisa yin'wana ya min'wangulano. U hlamula swivutiso, swo olova eka xitor xo karki hi tinhlamulo to koma. U lemuka munhu, xiharhi kumbe inchumu ku suka eka nhlamuseyo ya nomo yo olova, (xik. Ku yelenisa nhlamuseyo na xifaniso U twisa no hlamula swivutiso swo olova swo fana na, (xik. I yini? Mali muni?, xik. Xana vito ra wena u mani?) U tihlamusela hi tindlela to olova hi ku tirthisa swivulwa swo koma, Xik. Vito ra mina hi mina _____). U hlukuisa ndzemuko wa Ririmiro Engetela hi ku tirthisa swinsin'wana na tinsimu (xik. Vito ra yena i Wisani, u wisa ehansi ka tafula). U kombisa marito lama ya nga na ncino, U lemuka mimpfumawulo yo sungula ya rito, (xik. K-eke Khensani) U ava swivulwa swa nomo swi tiyimela swoxe, hi ku phokotela rito rin'wana na rin'wana u phokotela mapeletwana eka marito yan toloveloo U hambanisa xiphemu lexi saleke xa peletwana eka marito yan toloveloo.(xik. ng-oti, mu-ri-hi, ti-ng-a). 	<ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo hi ku tirthisa tinhlokomhaka leti hlawuriweke hi muddyondzisi, (xik. ku lavisisa). U aka ntivomarito wa minongoti, (xik. ku hlamusela, ku fananisa). U landzelela no nyika swileriso. U hlamula no endla swikombelo. U vulavula hi xifaniso kumbe xithombe. U vutisela ku twisia, (xik. Andzi swi twisisi, ndzi kombela mi ndzi hlamusela kambe) U nyika nhlamuseyo yo olova ya leswi humeleleke. (u tsundzuka leswi humeleleke hi ku landzeletana ka swona). U yingisela switiori na leswi swi humeleleke munhu no hlamusela swi vutiso swa ntvisiso. U bvumba leswi nga ta humelela eka xitor kumbe eka ndzungulo wa vutomi bya munhu. U nyika matitwelo ya yena eka xittoi. U rungula xitor nakambe. U yingisela xitschuriwa xa ntijiso (xik. ndzungulo wa timhaka na xiviko xa mahungu) na ku hlamusela swivutiso swa ntvisiso. U nyika nkomsiso wo olova wa xitor hi ku pfuniwa hi muddyondzisi. U va na xiave eka mbhurisano wo koma hi nhlokomhaka yo tolovelaka. U twisa no hlamula swivutiso swo fana na, ‘...rin? ...hi nkarkhi muni?’ na hikokwalaho ka yini...? (xik. Hikokwalaho ka yini yindlu yi wa?). U tlanga swinsin'wana, swithokovetselo na tinsimu. U tlanga minttangu ya ririmi. Ndzemuko wa mimpfumawulo u hambanisa hi ku twa exikarhi ka mimpfumawulo exikarhi ka ley talaka ku kanganyisa, (xik. ‘e’, ‘ee’ na ‘e-e’) U tlanga xitor hi ku tirthisa yin'wana ya min'wangulano. Hi ku pfuniwa hi muddyondzisi, a hlamusela xitor nakambe. U hlamusela ku landzeletana ka leswi a swi voneke kumbe leswi swi humeleleke. U beta enhlokweni no tlanga swithokovetselo swo olova, swinsin'wana na tinsimu. U tlanga minttangu ya ririmi. u hambanisa hi ku twa exikarhi ka mimpfumawulo exikarhi ka ley talaka ku kanganyisa, (xik. ‘e’, ‘ee’ na ‘e-e’) U lemuka switatisi swa mimpfumawulo ya maletere mambirhi eku sungulen'i ka rito kumbe emakumu ka rito, (xik. ng-oti, mu-ri-hi, ti-ng-a). 	<ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo hi ku tirthisa tinhlokomhaka leti hlawuriweke hi muddyondzisi, (xik. ku lavisisa). U aka ntivomarito wa minongoti, (xik. ku hlamusela, ku fananisa). U landzelela no nyika swileriso. U hlamula no endla swikombelo. U vulavula hi xifaniso kumbe xithombe. U vutisela ku twisia, (xik. Andzi swi twisisi, ndzi kombela mi ndzi hlamusela kambe) U nyika nhlamuseyo yo olova ya leswi humeleleke. (u tsundzuka leswi humeleleke hi ku landzeletana ka swona). U yingisela switiori na leswi swi humeleleke munhu no hlamusela swi vutiso swa ntvisiso. U bvumba leswi nga ta humelela eka xitor kumbe eka ndzungulo wa vutomi bya munhu. U nyika matitwelo ya yena eka xittoi. U rungula xitor nakambe. U yingisela xitschuriwa xa ntijiso (xik. ndzungulo wa timhaka na xiviko xa mahungu) na ku hlamusela swivutiso swa ntvisiso. U nyika nkomsiso wo olova wa xitor hi ku pfuniwa hi muddyondzisi. U va na xiave eka mbhurisano wo koma hi nhlokomhaka yo tolovelaka. U twisa no hlamula swivutiso swo fana na, ‘...rin? ...hi nkarkhi muni?’ na hikokwalaho ka yini...? (xik. Hikokwalaho ka yini yindlu yi wa?). U tlanga swinsin'wana, swithokovetselo na tinsimu. U tlanga minttangu ya ririmi. u hambanisa hi ku twa exikarhi ka mimpfumawulo exikarhi ka ley talaka ku kanganyisa, (xik. ‘e’, ‘ee’ na ‘e-e’) U tlanga xitor hi ku tirthisa yin'wana ya min'wangulano. Hi ku pfuniwa hi muddyondzisi, a hlamusela xitor nakambe. U hlamusela ku landzeletana ka leswi a swi voneke kumbe leswi swi humeleleke. U beta enhlokweni no tlanga swithokovetselo swo olova, swinsin'wana na tinsimu. U tlanga minttangu ya ririmi. Ndzemuko wa mimpfumawulo u hambanisa hi ku twa exikarhi ka mimpfumawulo exikarhi ka ley talaka ku kanganyisa, (xik. ‘e’, ‘ee’ na ‘e-e’) U tlanga xitor hi ku tirthisa yin'wana ya min'wangulano. Hi ku pfuniwa hi muddyondzisi, a hlamusela xitor nakambe. U lemuka switatisi swa mimpfumawulo ya maletere mambirhi eku sungulen'i ka rito kumbe emakumu ka rito, (xik. ng-oti, mu-ri-hi, ti-ng-a).

KU YINGISELLA NA KU VULAYULA

NKATSAKANYIO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI LEBYI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) HI KU ANGARHELA TIGIREDI TA 1--3		
GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<ul style="list-style-type: none"> K-hensani). U lemuka vunyngi, (xik. Buku-tibuku), bya leswi a swi twaka. 	<ul style="list-style-type: none"> Ntivomimpfumawulo. U kombisa vuxaka exikarhi ka mimpfumawulo na letere rin'we, a sungula hi lama fanaka eka Ririmi ra le Kaya na le ka Ririmi ro Engetela ro Sungula U kombisa vuxaka exikarhi ka mimpfumawulo na letere rin'we, a sungula hi lama ma nga faniki eka Ririmi ra le Kaya na le ka Ririmi ro Engetela ro Sungula. U aka no tthantha rito ra maletere manharhu, hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi dyondziweke, (xik. a-l-a; a-aa). U lemuka swilandzi swa ntolovel eka marito, (xik. -a, -i, -ile). U ntlawahata marito hi xitiko xa marito (xik. suka, susa). U lemuka switatisi swa mimpfumawulo ya maletere mambirhi, (xik. ch-chava, dy-dyana) eku sunguleni ka rito kumbe eku heteleleni ka rito, (xik. nh-a-mu, dy-ana, mu-dy-i). Aaka na ku tthantha marito yo olova yo sungula hi mimpfumawulo wa maletere mambirhi (xik. pf-ala, ts-ala). - U lemuka mimpfumawulo leyi nga na switwari swimbirhi, (xik. Gaa! Ahee! Manano!). 	<ul style="list-style-type: none"> U lemuka mimpfumawulo ya 10 ley i nga na switwari swimbirhi, (xik. Gaa! Ahee! Manano!). U lemuka xitwari 'e' eka marito, (xik. Hembe). U tirhisa switatisi swa mimpfumawulo yo tala ku aka kumbe ku tthantha marito (xik. hl-aya, tl-anga, dl-iva.) U lemuka marito lama nga na ncino lama tivekaka, (xik. mina, hina). U hambanisa exikarhi ka marito lawa ya nga na switwari swa nkoko wo koma na wo leha (xik. "a", "aa", "a a", "e", "ee" na "e-e"). U lemuka marito yo kanganyisa (xik. xibedhle; ndlela). U lemuka no tirhisa swilandzi, (xik. -ile, -ana, -nyana). U aka no twarisa mimpfumawulo hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi dyondziweke.

NKATSAKANYO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI LEBYI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) HI KU ANGARHELA TIGIREDI TA 1-3

GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<p>Switsariwa swa mbangu</p> <ul style="list-style-type: none"> U sungula ku hlaya tilebulu to olova hi Ririm i ro Engetela (na Ra le Kaya) minchunu ya le t lisini na mbangu lowu anameke (xik. nghena kumbe huma, pfula). Ku hlaya ka masungulo U tirhisa vutivi na vuswikt i byn'wana lebyi a byi kumeke eka Ririm i ra le Kaya eka Ririm i ro Engetela ro Sungula ku fana na vuswikt i byo khoma buku (maletere, hi, hlaya ku suka eximatsini hi ya exineni na ku suka ehenga hi ya ehansi. U lemuka marito lama talaka ku tirhisiwa ngopfu, (mina, yena, hina, vona, u nga). Ku hlaya swin'we etilasini na mudyondzisi U yingisela xitor i xo kurisiwa xo koma kumbe xitshuriwa lexi hlaiy ika hi mudyondzisi eka Buku Leyikulu kumbe phosittara a tirhisa Ririm i ra le Kaya loko swi fanerile. U vulavula hi mimpfapfarhuto na swifaniso lesi kumekaka eka Buku Leyikulu kumbe phosittara. U dyondza ntivomarito wa swanomo hi Ririm i ro Engetela ro Sungula eka swifaniso. U hlamula swivutiso swo olova swa swanomo eka xitor i. Endzhaku ko hlaya ko talanyana, u hlaya na vona laha swi fanelike. Hi ku tshama a vona marito yo tsariwa, u sungula ku ndlandlamuxa ntivomarito wa marito lawa ya tolrevelekeke no tirhisiwa hi ntalo. U tlanga xitor i. U dirowa swifaniso swa xitor i kumbe xitshuriwa xa leswi humeleteke swa ntiviso 	<p>Ku hlaya swin'we</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlaya xitor i xo koma xa ntiviso kumbe xo kala ntiviso (Buku Leyikulu kumbe xin'wana xitshuriwa lexi kurisiweke) na mudyondzisi, a tirhisa swifaniso ku hluvukisa ntivomarito, na nhlokohmaka ku kumbetela na ku hlamula swivutiso swo koma mayelana na xitshuriwa. U twisisa leswi xitshuriwa xo koma lexi nga na swifaniso xi vulavulaka hi swona (xik. hi ku longoloxa swifaniso kumbe ku yelanisa nhlokohmaka ya xifaniso na xifaniso lexi faneleke) U yelanisa xitshuriwa na leswi swi nga tshama swi humeleta eka yena n'wini. U rungurisa xiye nge xin'wana xa xitor i kumbe ku komisa xitshuriwa xa leswi humeleteke swa ntiviso hi ku pfuniwa hi mudyondzisi (kwalomu ka swivulwa swimbirhi kumbe swimbarhi). Ku hlaya hi ntawa loku leteriwaka U hlayersa ehenhla eka buku ya yena, a rhangeriwile hi mudyondzisi eka ku hlaya loku leteriwaka ka ntawa. Ntawa hinkkawo wu hlaya xitor i lexi fanaka U tirhisa maqchinga yo hlaya lawa va ma dyondzeke eka Ririm i ra le Kaya ku twisia xitshuriwa na ku timonitara loko a ri eku hlayersi. (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, na marito lawa ya toloveriweke). U tirhisa tidayagiramu eka switchuriwa ku engetela ntiviso. U hlayersa ehenhla hi rivilo leri engetela na nkhlukulo, a tirhisa mavulelo lawa ya amukelekaka ya marito U kumbisa ntiviso wa mahikahatelo eka mbulavulo wo tshaha muvulavuri hi ku cinca rito na thoni loko a ri karhi a vulavula. U tirhisa maqchinga man'wana yo titulamisa swihoxo hi yexe. Ku hlaya hi vambirhi / a ri yexe U hlaya leswi a swi tsaleke na swo tsala hi van'wana. A hlayersa ehenhla, a hlayersa munghana. U hlayersa tibuku to olova ta timhaka ta ntiviso, tibuku leti hlaiy ike hi nkarkhi wa ku hlaya loku leteriwaka na timgazini ta vana na tikhomiki U tirhisa tidikixinari ta swifaniso swa vana (ya ririm i rin'we kumbe timbirhi) ku kuma marito lawa va nga mativiki. 	<p>Switsariwa swa mbangu</p> <p>U kota ku hlaya tiphosittara to olova kumbe tinhlokohmaka ta tiphosittara ta mbang wo lowo.</p> <p>Ku hlaya swin'we</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlaya switchuriwa swa swa ntiviso na leswi swi ngi riki swa ntiviso na mudyondzisi, a tirhisa swo dirowiwa ku seketeleka nhluvukiso wa ntivomarito. U hlamula swivutiso swo nhiamuselo ya masiku hinkkawo swo olova swinene leswi seketeleka ntiviso wa xitshuriwa. U hlamusela xitor i nakambe, a thela a kota ku kombisa ndzandzelelano wa leswi swi humeleteke. U endla nkromiso wa xitshuriwa xa timhaka ta ntiviso, (xik. Xiviklo xa vuxokoxoko). Ku hlaya ka ntawa loku leteriwaka U hlayersa no hlayersa ehenhla eka buku ya yena n'wini eka ku hlaya ka ntawa loku leteriwaka na mudyondzisi, ntawa hinkkawo wu hlaya buku leyi fanaka U tirhisa maqchinga yo hlaya lawa ya dyondzisiveke eka Ririm i ra le Kaya ku twisia xitshuriwa na ku timonitara loko a ri eku hlayersi (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, na marito lawa ya toloveriweke). U tirhisa tidayagiramu eka switchuriwa ku engetela ntiviso. U hlayersa ehenhla hi rivilo leri engetela na nkhlukulo, a tirhisa mavulelo lawa ya amukelekaka ya marito U kumbisa ntiviso wa mahikahatelo eka mbulavulo wo tshaha muvulavuri hi ku cinca rito na thoni loko a ri karhi a vulavula. U tirhisa maqchinga man'wana yo titulamisa swihoxo hi yexe. Ku hlaya hi vambirhi / a ri yexe U hlaya leswi a swi tsaleke na leswi swi tsaleke hi van'wana. U hlayersa tibuku leti a va ti hlaya hi ku leteriwa a ri yexe, na tibuku to olova ta tinhlokohmaka na tibuku ta swifaniso swa switior ika Ririm i ro Engetela ro Sungula, leti nga eka khona ya illiasi yo hlaya U tirhisa tidikixinari ta swifaniso swa vana (ya ririm i rin'we kumbe timbirhi) ku kuma marito lawa va nga mativiki.

KU HLAYA NA KU LANGUTISA

NKATSAKANYO WA VUSWIKOTI BYA RIRIMI LEBYI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) TIGIREDI TA 1-3		
GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<ul style="list-style-type: none"> • U tirthisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi dyondziweke eka Ririm ra le Kaya. • U dirowa no lebula swifaniso hi ku pfuniwa hi mudyondzisi. U hlaya leswi tsariweke. • U tsala nongonoko wo olova, (xik. nongonoko wo xava). 	<ul style="list-style-type: none"> • U tirthisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi dyondziweke eka Ririm ra le Kaya. • U tsala minonganoko leyi nga na nthiokomhaka. • U hlawula no kopa nthiokomhaka leyi hlamuselaka xifaniso kahle. • Hii ku pfuniwa u tsala nthiokomhaka ya xifaniso, (xik. Movha wo tshwuka i wukulu). A thheia a hilaya nakambe leswi tsariweke. • U helisa swivulwa hi ku tsala marito lama ya stiyeweke. • U tsala swivulwa hi ku tirthisa rimba, (xik. 'Ndzi tsakela _____, Andzi sakei _____). • U tsala swivulwa a tirthisa marito lawa ya nga na mimpfumawulo na marito lawa ya toloveriweke lama dyondzisiweke. • U tsala marito ya ntolovelno na swivulwa ku suka eka mbitanelo. • A longoloxa swivulwa leswi hangalakeke hi nxaxamelo lowu amukellekaka ku endla ndzimana no yi kopa. • U tsala ndzimana ya kwalomu ka swivulwa swinharhu hi nthiokomhaka ya ntolovelno. • U tsala xitshuriwa xo koma xo olova lexi dyondzisiweke eka Ririm ra le Kaya, (xik. Hungu eka khadi ro navelia ku hattu u hola emavabyini). • U tirthisa vuswikoti lebyi dyondzisiweke eka Ririm ra le Kaya, a kunguhata hungu ri va hi xivumbeko xa mpafparhuto wo olova, (xik. Chati, xipimankarhi). • Hii ku pfuniwa, u tirthisa maviti na masivi, (xik. wena, yena, xona). • Hii ku pfuniwa u sungula ku tirthisa minkarhi ya sweswi na leyi hundzeke, kahle eku tsaleni. • Hii ku pfuniwa a vumba vunyengi bya marito ya ntolovelno. • Hii ku pfuniwa u peleta marito ya ntolovelno kahle. A tirthisa dikixinari ya vana loko swi faneleke. • U tirthisa mahikahatelo lawa ya dyondziweke eka Ririm ra le Kaya (maletere lamakulu na tihiko). • U tiakela bangi ya marito xihlaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. 	<ul style="list-style-type: none"> • U tirthisa vuswikoti bya ntivontsalo lowu a wu dyondzisiweke eka Ririmira le Kaya. • U tsala nongonoko wo tikanyana lowu nga na nthiokomhaka, (xik. tinjya, switsotsvana, tinyoxi, mapaphathana). • U tsala swivulwa ku suka eka mbitanelo. • U tsala xitshuriwa xo olova, (xik. Khadi ro velekiwa). • Hi ku leteriwa u tsala ntokoto wa yena wa vutomi hi ku tirthisa rimba, (xik. Tolo a ndzi _____, kutani _____, ndzaku _____, emakumu _____?). • Hi ku leteriwa a tsala sete yo olova ya swivetelo, (xik. rhisipi). • Na mudyondzisi, u tsala xitorix olova na ku xi kopa (ku tsala swin've). • U tsala mahungu eka chati, tafula kumbe girafu ya bara. • U tsala swivulwa hi nthiokomhaka leyi tolovelokeke (kwalomu ka 6-8 wa swivulwa, ndzimana yin we kumbe timbirhi). • A tirthisa magoza yo tsala (mpafparhuto, ku tsala, nxopelo no hangalasa). • U tirthisa mahikahatelo lawa ya dyondzisiweke eka eka Ririm ra le Kaya (tihiko, hefemulo, swivutiso, swihlamari) na swirhatana ku fana na le ka marito yan'wana. • U tirthisa mahikahatelo lawa ya dyondzisiweke eka eka Ririm ra le Kaya (tihiko, hefemulo, swivutiso, swihlamari) na swirhatana ku fana na le ka marito yan'wana. • U peleta marito ya ntolovelno kahle, a thheia a a ringeta ku peleta marito lawa ya nga tolovelokangiki hi ku tirthisa vutivi bya ntivomimpfumawulo • U tirthisa minkarhi ya maendli, wa sweswi, lowu hundzeke na lowu taku hi nkhaqato lowu yaka emahlweni. • U tirthisa mahlanganisi, maviti, masivi, maendli na masivivi nkhaqato lowu yaka emahlweni. • U tiakela bangi ya marito xihlaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. • U tirthisa tidikixinari ta vana (ya ririmiri rin'we kumbe timbirhi).

KU TSALA

NKATSAKANYO WA SWIVUMBECO SWA RIRIMI LESWI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) TIGIREDI TA 1- 3		
GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<ul style="list-style-type: none"> U sungula ku hluvukisa ntvisiso no kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmi eka mbangu wa ririmi ro vulavula U sungula ku tirhisa swivumbeko swin'wana swa ririmi leswi a swi dyondzeke eka Giredi ya 1, (minkarhi ya sweswi, nandzulo, mahayelo ya maendli na vunyingi). U twisia no sungula ku tirhisa nkarti lowu hundzeke, (xik. Famble). U twisia no sungula ku tirhisa ku landzeliana ka minkarhi, (xik. Xosungula.-lexi nga landzela, kutani ke. U twisia no sungula ku tirhisa swivumbeko swa swivutiso, (xik. Xana u...?). 	<ul style="list-style-type: none"> U sungula ku hluvukisa ntvisiso no kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmi eka mbangu wa ririmi ro vulavula no tsala U twisia no tirhisa nkarti wa sweswi, lowu hundzeke na lowu taka. U twisia na ku tirhisa maviti, (xik. Buku, na mavitantlawa, (xik. Xichocho, nthambji). U twisia no tirhisa rihlawuri ra rifuwi, (xik. Movha wa Kokwana). U twisia no tirhisa vundhawu, (xik. Hi liya buku ehentla ka tafula). U twisia no tirhisa masivikomba, (xik. Leyi, leyo, liya, liyani). 	<ul style="list-style-type: none"> U sungula ku hluvukisa ntvisiso no kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmi ro vulavula no tsala U twisia na ku tirhisa maviti, (xik. Buku, na mavitantlawa, (xik. Xichocho, nthambji). U twisia no tirhisa rihlawuri ra rifuwi, (xik. Movha wa Kokwana). U twisia no tirhisa vundhawu, (xik. Hi liya buku ehentla ka tafula). U twisia no tirhisa masivikomba, (xik. Leyi, leyo, liya, liyani).
		<ul style="list-style-type: none"> U twisia no tirhisa swivumbeko swa swivutiso, (xik. Xihi...? Hikokwalaho...?). U twisia 1500-2500 wa marito eka mbangu loko a hetile Giredi ya 3.
		<ul style="list-style-type: none"> U twisia no sungula ku tirhisa masivinene, (xik. Mina, hina, vona, yena). U twisia no sungula ku tirhisa mahlawuri na maengeteri. U twisia no sungula ku tirhisa xitvari 'U', (xik. Khensani u tsakile). U twisia 1000-2000 wa marito eka mbangu loko a hetile Giredi ya 2.
		<ul style="list-style-type: none"> U sungula ku hluvukisa ntvisiso no kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmi eka mbangu wa ririmi ro vulavula. U twisia, hlayelo ra ndzeriso (xik. U nga tsutsumi). U twisia no sungula ku tirhisa swivuluwa swin'wana swa nkarti wa sweswi, (xik. Khensani u rhanda xikolo), na nkarti wa sweswi wo yisa emahwени, (xik. Khensani u le ku hlayeni). U twisia swivumbeko swin'wana swa swivutiso, (xik. I yini...? I mani.. ? I swingani.. ? .muni.. ? 'U na malembe mangani?). U twisia no sungula ku tirhisa masivinene, (xik. 'Ndzi, mina, hina, vona). U twisia no sungula ku tirhisa xiaki 'nga', xa rhavi ra kotelo, (xik. 'Ndzi nga' 'Ndzi nga tlula').

XIVUMBEKO NA MATIRHISELO YA RIRIMI (SWI TIRHISIWA KO KARHI, KU NGA RI EMONEYENI)

NKATSAKANYO WA SWIVUMBEKO SWA RIRIMI LESWI FANELEKE KU DYONDZISIWA EKA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (RES) TIGIREDI TA 1- 3		GIREDI YA 1	GIREDI YA 2	GIREDI YA 3
<ul style="list-style-type: none"> • U twisia no sungula ku tirthisa swivuluwa swin'wana swa thelo ra nandzulo, (xik. 'Khensani a nga le ku hilayeni'. 'A ndzi nge tluli'). • U lemuka no sungula ku tirthisa swivumbeko swa vun'we swa maviti, (xik. Buku-tibuku). • U twisia no sungula ku tirthisa ribumabumeri ra rifuwi, (xik. Xa mina, xa yena, swa vona) • U twisia no sungula ku tirthisa mahlanganisi, (xik. hambi, kambe, hikuva). • U twisia no sungula ku tirthisa mahlawuri, (leyikuku, leyitsongo) na maengeteri, (xik. Khwatsi, ngopfu, swinene). • U twisia 700-1000 wa marito eka mbangu eku heleni ka Giredi ya 1. 				

GIREDI YA 1 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA SWILAVEKO HI KOTARA

KOTARA YA 1

KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA
--	--

Awara na timinete ta 30 hi vhiki

VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI**Mavhiki ya 1-5**

Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku tivisa na mpfxeto wa ntivomarito, no dyondzisa hinkwayo mingiririko leyi nga laha hansi.

Lemuka leswaku minkongomelo leyi ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku hlawula minkongomelo ya vona n'wini ku ya hi mimbangu na switirhiswa leswi nga kona. Va fanele va vona leswaku va na tibuku letikulu, tiphositarra, swinsin'wana, tinsimu, mintlangu na swilo swa ntiyiso leswi fambelanaka na mbangu lowu va wu hlawuleke.

Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa mingiririko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi pfumela. Va fanele va kambela vana hi ku tirhisa mingiririko ya makambelelo ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 1-5

Mavhiki ya 6-10

Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku aka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku dyondzisa ro sungula no katsakanya ntivomarito no katsakanya ntivomarito lowu a wu dyondziseke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tshama a tirhisa swivumbeko swo olova swa masungulo swa ririmis loko a burisana na vadyondzi va ririmis ro engetela ro sungula.

Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa mingiririko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela vadyondzi mingiririko yo pfumala mafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 6-10. Vadyondzisi va fanele va kambela mingiririko ya mafundza loko kotara yi hela.

Mingiririko ya siku na siku (awara hi vhiki)

Nghingiririko wun'we kumbe ku tlula hi siku eka leyi landzelaka:

- U sungula ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula), hi ku tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokohaka to fana na, 'swakudya'.
- U hlamula eka ku xeweta ko olova na ku lelana, hi ku tirhisa swivulwa, xik. 'Avuxeni'. 'Mi njhani?' 'Ndzi pfukile'.
- U endla swikombelo swo olova, xik. 'Ndzi kombela apula'.
- U komba swilo swa le tilasini na leswi swi nga eka swifaniso ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik. 'Ndzi kombi apula', Ndzi kombi banana, "Ndzi kombi lamula", na swin'wana.
- U boxa minchumu yin'wana eka xifaniso kumbe ettilasini ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik. 'I yini xexo?' 'I apula'.
- U hlamula hi yexe eka swiletelo swo olova swa nomo, xik. 'Hluvula hembe ya wena!'
- U hlamula swivutiso swo olova, xik. 'Xana hembe ya wena i ya muhlovo muni?' I yo tshwuka.
- U twisia no sungula ku tirhisa swivumbeko swo olova swa ririmis hi ku ya hi mbangu, Vun'we bya maviti, xik. Sokisi-masokisi.
- U yimbelela tinsimu to olova no endla kunene hi ku leteriwa, xik. Ntanghu+, hi mina ntanghu, 'Nhloko, makatla, xifuva, xisuti, khwiri-milenge'.
- U nghenela eka swinsin'wana swa vana, va ri karhi va endla, xikombiso, " Hi lexi xihuku xa kokwana, Hi leri xongotelo ra kokwana'
- U tlanga mintlangu ya ririmis, xik. 'Lava Xihuku'- Mudyondzisi u tumbeta xihuku ettilasini kutani a vutisa swivutiso a kombisa kunene hi ku tirhisa swikoweto swo tala, Xi kwihi xihuku? Xi le hansi ka tafula xana?

Mingiririko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa (15 wa timinete x 2 hi vhiki)**A yingisela switori leswi runguriwaka no ku hlayiwa.**

Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi a hlaya kumbe a rungula xitor. Switori leswi runguriwaka swi nga ha encenyetiwa, ku tirhisiwa swirho swa miri na swipfuno(props) ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.

- U yingisela switori swo koma kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso leswi runguriweke kumbe ku hlayiwa eka Buku leyikulu, phositara leyi nga na swaniso hi ku tiphina xikombiso, Mukhalabya na xihuku xa yena hi ku tiphina na ku nghenelela eka ku yimbelela laha swi faneleke.

- U twisisa no hlamula swivutiso swo olova leswi humaka eka mudyondzisi, xikombiso, Xana xihuku i xa muxaka muni? na swileriso, xikombiso, Ndzi kombe xihuku xa mukhalabya.
- U vula swin'wana swa minchumu leyi nga exifanisweni ku hlamula swivutiso swo huma eka mudyondzisi, xikombiso, I mani loyi? 'I mukhalabya '

Ku hluvukisa vutivi bya minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa ririmi

Hi ku teka xiave eka migingiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo ku katsa na ntivomarito wa minongoti, xik. mihlovo- wasi, tshuka, xitshopana, basa, ntima, rihlaza.
- U sungula ku hluvukisa ntwisiso na ku kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmi swo olova eka mbangu lowu twisisekaka wa ririmi leri vulavuriwaka, xik. ndzeriso: 'Ambala jesi ' nkarhi wa sweswi lowu yisaka emahlweni 'Ndzi ambala jesi' marito yo komba vun'wini (rifuwi) I jesi ra mina. vunyingi bya maviti sokisi/ masokisi

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo/ swo endliwa kunene)

Mavhiki ya 1-5

- U angula hi ku endla eka swileriso swo olova swanomo
- U komba minchumu etilasini kumbe exifanisweni hi ku angula hlamula swileriso swa mudyondzisi

MAVHIKI YA 6-10

- U vula minchumu yin'wana etilasini kumbe eka xifaniso
- U angula eka swivutiso swo olova.

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 1

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na swo endliwa kunene)

- U angula eka swivutiso swo olova.

- A kombisa ku twisisa ka ntivomarito wa masungulo wa swanomo hi ku komba swilo swa le tlilasini kumbe xifaniso hi ku angula swileriso swa mudyondzisi, xik. 'Ndzi kombe muhlovo wo tshwuka, wa wasi, wa xitshopana, wa rihlaza, masokisi, hembe na sw.na sw.

KOTARA YA 1	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 30 hi vhiki Mpimohenhla: Awara na timinete ta 15
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito (1-5 wa timinete hi nghingiriko)</i>	
Migungiriko leyi yi fanele yi va yi komile no hlanganisiwa na ku hlaya na ku vulavula, kumbe migingiriko yo hlava swin'we.	
<ul style="list-style-type: none"> U ava swivilwa swa swanomo swi va marito yo yima woxe hi ku seketela ka rito rin'wana na rin'wana, xikombiso swivilwa leswi swi kumekaka eka xitori; Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u kombisa marito lawa ya nga na ncino eka switori na, swinsin'wana xik. 'hina' 'mina' 'wena' 'yena'; U sungula ku kombisa mimpfumawulo yo hambana yo sungula eka marito,, xik. ;b' eka 'banana' na 'h' eka 'homu'. 	
Ku hlava na ku tsala ka masungulo (5-10 wa timinete kan'we kumbe kambirhi hi kotara).	
<i>Mudyondzisi u ta na nhulu ya tibuku to hambanahambana, tipositara, na swin'wana ettilasini, leswaku ku va na swo tsariwa swa mbangu wolowo nkarhi hinkwawo. Loko va teka rendzodyondzo, mudyondzisi a komba vadyondzi swo tsariwa swa mbangu wolowo.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka marito ya ntoloveloy ya masiku hinkwawo (xik. KU NGHENA/KU HUMA, PFULA, YIMA,.) U hluvukisa ku hlava ko sungula, swikombiso, minongoti ya swikandziyisiwa swa nghingiriko wa ku Hlava Swin'we 	
<i>Ku hlava swin'we (Mpimihansi: timinete ta 30 na mpimohenhla wa: Awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki).</i>	
<i>Loko mudyondzisi a tirhisa mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tivisa Buku Leyikulu yintshwa (phositarakumbe muxaka un'wana wa xitshuriwa lexi kurisiweke)vhiki rin'wana na rin'wana no endla nghingiriko siku rin'wana na rin'wana. Loko a tirhisa mpimohansi eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tirhisa xitshuriwa xo fana eka 2 kumbe 3 wa mavhiki no endla nghingiriko kan'we kunbe kambirhi hi vhiki. Mudyondzisi u hlayela vana xitshuriwa ettilasini, a kombisa marito no kanerisana hi swifaniso na xitori. U tlhela a hlava xitshuriwa nakambe exikarhi ka vhiki, a kondletelavadyodzi ku hlava na yena. Xitshuriwa lexi xi tirhisiwa ku tivisa ntivomarito yantshwa.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U yingisela xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso a ri karhi a landzelela mudyondzisi no languta swifaniso; U vulavula hi swifaniso hi ku tirhisa ririmiro ra le kaya laha swi faneleke U kombisa minchumu exifanisweni, xikombiso: ' ndzi kombi mukhalabya', 'komba mbyana' U hlamula swivutiso swo olova, hi ku pfuniwa hi swifaniso, xik. 'Xana xihuku xi kwihi?'; U dyondza ntivomarito wa swanomo, xik. xihuku, moyo, mbyana, na. sw. na. sw Endzhaku ko vuyelela ku hlava, vadyondzi va nghenelela va hlava xikan'we na mudyondzisi eka mimbuyelo laha swi faneleke xik. 'Kokwana n'wantanghu, a tshame entangwini... U dirowa xifaniso, u kombisa mhakankulu ya xitori. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza:

Ndzemuko wa ntivompfumawulo na mimpfumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito: (swanomo na/ kumbe swo endla kunene)

- U sungula ku kombisa mimpfumawulo yo sungula eka marito.
- U kombisa marito lawa ya nga na ncino eka switori, tinsimu na swinsin'wana

Ku hlaya: (swanomo na swo endliwa kunene)

- U kombisa vanhu van'wana, swiharhi na minchumu leswi kombisiweke eka swifaniso swa Buku Leyikulu. (kumbe rin'wana rixaka ra switshuriwa swo dirowiwa leswi kurisiweke.)
- U hlamula swivutiso swo olova swa swanomo leswi humaka eka xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso
- U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso.

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 1:

Ku hlaya (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U hlamula swivutiso swo olova swa swanomo leswi humaka eka xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso.
- U kombisa ku twisia ntivomarito eka xitori hi ku komba minchumu leyi nga exifanisweni, hi ku hlamula swileriso swo huma eka mudyondzisi, xik 'Ndzi kombe xihuku/ xongotelo/ jasi ra mukhalabya, na. sw na. sw.

KOTARA YA 1	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Ku hava Mpimohenhla: Timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Ku tsala swin'we (Mpimohenhla: Kan'we hi vhiki) Masungulo yo hlaya eka Ririmini ro Engetela ro Sungula ya fanele ya seketeriwa hi mudyondzisi. <ul style="list-style-type: none"> Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, a tsala nhlamuselotsongo(khepixini) ya xifaniso lexi a nga xi dirowa, a tlhela a hlaya leswi tsariweke. 	
MAKAMBELELO Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza: Ntivontsalo: (swo tsariwa) <ul style="list-style-type: none"> U kopa nhlamuselotsongo(khepixini) ya xifaniso lexi a xi diroweke no hlaya nakambe leswi tsariweke 	

KOTARA YA 2	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Awara na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki ya 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa nakambe ntivomarito na ku angarhela micingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo kumbe tinhlokomhaka leti ringanyetiweke, ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele va tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na tibuku letikulu, tipositora, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa leswi khomekaka kumbe ku yelana na mbangu na ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa micingiriko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele va kambela vadyondzi va vona hi ku tirhisa micingiriko yo kambela nkamafundza lawa ya bumabumeriweke mavhiki ya 1-5.</p>	
Mavhiki ya 6-10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku aka eka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntshanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku dyondzisa ro sungula na ku katsakanya ntivomarito no hanganisa ntivomarito lowu a wu dyondziseke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tshama a ri karhi a tirhisa swivumbeko swo olova swa masungulo swa ririm loko a burisana na vadyondzi va Ririm ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa micingiriko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela micingiriko ya vadyondzi ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 6-10. Vadyondzisi va fanele va kambela micingiriko ya mafundza loko kotara yi hela.</p>	
Micingiriko ya siku na siku (Awara hi vhiki).	
<p>Wun'we kumbe yo tala ya micingiriko leyi landzelaka hi siku, ku ya hi nkarhi lowu nga kona:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U sungula ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) hi ku tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na, xik. swakudya. • U angula eka ku xeweta ko olova na mintlangu yo lelana, hi ku tirhisa swivulwa, xik. Salani kahle; Fambani kahle; Hi ta vonana mundzuku. • U endla swikombelo swo olova. Xik. xana mi nga ndzi nyika xitsalo/penisele? • U komba swilo swa le tilasini kumbe leswi nga eka xifaniso ku angula swileriso swa mudyondzisi, xik. ndzi kombi banana, apula, lamula na. sw. na sw. • U vula mavito ya minchumu ya le ka xifaniso kumbe swa le tilasini hi ku hlamula swiletelo swa mudyondzisi, xik. I yini xexo?; I nyimpfu'. • U angula hi ku endla eka swileriso swo olova swa swanomo, xik. dirowa xifaniso xa ximanga. • U angula swivutiso swo olova, xik. 'Xana i ximanga xa muhlovo muni?' 'I xa ntima'. • U twisia no sungula ku tirhisa swivumbeko swo olova swa ririm hi ku ya hi mbangu, xik. Mabumabumeri na Mahlawuri. Xik. 'Homu leyikulu yi famble'. 'Homu i yikulu'. 'Ximanga i xitsongo'. Riengetelo. Xik. 'N'wana loyi a hlekaka u pasile; Rifuwi. Xik. Homu ley i ya mina. • U yimbelela tinsimu to olova no endla kunene, 'Vonani dyambu ra huma'. U nghelela eka ncino wo tirhisa swirho swa miri, ku yimbelela noa endla kunene, xik. 'Hure, Hure, Hure hina hi tsakile.' • U tlanga mintlangu ya ririm, xik. 'Ntlangu wa bvumbabvumba. Munhu un'we u teka khadi leri nga naxifaniso, lavan'wana va fanele ku bvumba leswaku i swakudya swihi leswi nga ekhadini, xik. 'I apula xana' 	
Micingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa, (15 wa timinete x 2 hi vhiki.)	
A yingisela switori swo runguriwa na ku hlayiwa.	
<p><i>Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi a hlaya kumbe a rungula xitori. Switori leswi runguriwaka swi nga ha endliwa ntlangu, ku tirhisiwa swirho swa miri na swipfuno (props) ku seketela nhamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U yingisela ku tiphina switori swo koma kumbe switshuriwa swo rungula timhaka ta swo huma eka Buku leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso. U nghelela a yimbelela laha swi lavekaka, xik. Swinyenyanwa swa ntshanu, 	

- U twisia no hlamula swivutiso swo olova na swileriso, xik. Ndzi kombi mbuti; Xana ku na timbuti tingani lahaya?
- U nyika mavito ya swilo swa leswi nga eka xifaniso hi ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik. i yini lexi?; I mbuti.

Ku hluvukisa minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa ririmi

Hi ku teka xiave eka mingiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo ku katsa ntivomarito wa swa miehleketo, xik. nandzeleano wa masiku evhikini.
- U sungula ku ndlandlamuxa ntwisiso na vuswikoti byo tirhisa swivumbeko swa ririmi swo olova eka mbangu lowu twisisekaka wa ririmi leri vulavuriwaka, xik. A twisia no sungula ku tirhisa mahlawuri matsongo yo fana na ‘-kulu’ - ‘tsongo’ ‘nyana’. Maeneteri ya ndhawu. Tanihi ‘endzeni’ ‘ehenhla ka’ na maeneteri ya swa mikuva yo fana na ‘ngopfu’, ‘khwatsi’.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela mingiriko ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula (swo runguriwa hi nomo na swo endla kunene)

Mavhiki ya 1-5

- U nyika mavito ya swilo leswi nga na vuxaka na nkongomelo wa xifaniso kumbe etilasini.
- U hlamula swivutiso swo olova.

Mavhiki ya 6-10

- U tihlamusela hi tindlela to olova a tirhisa swivulwa swo koma.
- U tihlamusela hi ndlela yo olova hi ku tirhisa swivulwana na ntivomarito lowu dyondzisiweke exikarhi ka kotara, xik. ndzi rhandza mabanana. A ndzi rhandzi vuswa.

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 2

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliya kunene)

- U kombisa ku twisia ka ntivomarito wa swanomo lowu dyondziweke exikarhi ka kotara hi ku angula ehenhla ka swileriso tanihi ‘Dirowa malamula yanharhu/ mabanana ya mune na sw. na. sw
- ‘U hlamula swivutiso swo olova, xik. ‘Xana I malamula mangani lama kumekaka exifanisweni?’
- AU tihlamusela hi ndlela yo olova hi ku tirhisa swivulwana na ntivomarito lowu dyondzisiweke exikarhi ka kotara, xik. ndzi rhandza mabanana. ‘A ndzi byi rhandzi vuswa’.

KOTARA YA 2	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 30 hi vhiki Mpimohenhla: Awara na timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito.</i>	
(1-5 wa timinete hi nghingiriko)	
<i>Micingiriko leyi yi fanele yi va yi komile no hlanganisiwa na ku hlaya na ku vulavula, kumbe micingiriko yo hlava swin'we.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U ava swivilwa swa swanomo swi va marito yo yima woxe hi ku seketela ka rito rin'wana na rin'wana, xikombiso swivilwa leswi swi kumekaka eka xitori; U phokotela mapeletwana eka marito yo tolreveleka Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, kombisa marito lawa ya nga na ncino eka switori na, swinsin'wana xik. 'hina' 'mina'wena, yena U sungula ku kombisa mimpumawulo yo hambana yo sungula eka marito,, xik. ;b' eka 'banana' na 'l' eka 'lamula'. 	
Ku hlava na ku tsala ka masungulo (5-10 wa timinete kan'we kumbe kambirhi hi kotara).	
<i>Mudyondzisi a ta na nhulu ya tibuku to hambana, tipositara, na swin'wana etlilasini, leswaku ku va na swo tsariwa swa mbangu wolowo nkarhi hinkwawo. Loko va teka rendzodyondzo, mudyondzisi a komba vadyondzi swo tsariwa swa mbangu wolowo.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka marito ya ntoloveloy a mbagu wa masiku hinkwawo, xik. mimfungho ya le switarateni, YIMA, XIKOLO U hluvukisa ku hlava ko sungula ko fana na minongoti leyi kandziyisiweke, xik. Switsariwa swa mimbangu hi micingiriko yo hlava swin'we. 	
<i>Ku hlava swin'we (mpimohansi: 25-30 wa timinete na mpimohenhla: 1 awara na timinete ta 15 hi vhiki)</i>	
<i>Laha mudyondzisi a tirhisaka mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tirhisa buku yintshwa ro sungula (kumbe phositara kumbe xitshuriwa xin'wana lexi kurisiweke) hi vhiki no endla nghingiriko siku rin'wana na rin'wana. Loko a tirhisa mpimohansi eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tirhisa xitshuriwa xo fana eka 2 kumbe 3 wa mavhiki no endla nghingiriko kan'we kunbe kambirhi hi vhiki. Mudyondzisi u hlayela vana xitshuriwa etlilasini, a kombisa marito no bula hi swifaniso na xitori. U tlhela a hlava xitshuriwa nakambe evhikini, a kondletela vadyondzi ku hlava na yena. Xitshuriwa lexi xi tirhisiwa ku tivisa ntivomarito yantshwa.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U yingisela xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso a ri karhi a landzelela mudyondzisi no languta swifaniso. U vulavula hi swifaniso hi ku tirhisa ririmiro ra le kaya laha swi faneleke. U kombisa minchumu leyi kumekaka eka swifaniso, xik. ndzi kombi mpfundla; A komba mpfundla. U hlamula swivutiso swin'wana swo olova, hi ku pfuniwa hi swifaniso, xik. Xana mpfundla wu kwihi ? U dyondza ntivomarito wa swanomo, xik. xiharhi, mpfundla, tindleve, ncila. Endzhaku ko hlava ko tala, u hlayela ehenhla na van'wana. U tlanga xitori, hi ku tirhisa n'wangulano wo karhi. U dirowa xifaniso, a kombisa timhakankulu ta xitori. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza:

Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito: (swanomo na/kumbe swo endla kunene)

- U sungula ku kombisa ku hambana ka mimpumawulo yo hambanahambana ya marito
- U phokotela mapeletwana ya marito ya ntolovel.

Ku hlaya: (swanomo na/kumbe swo endliwa kunene)

- U kombisa vanhu vo karhi, swiiharhi na swilo leswi kombisiweke eka Buku Leyikulu kumbe eka switshuriwa leswi dirowiweke
- U hlamula swivutiso swo olova swa swanomo leswi humaka eka xitori hi tinhlamulo to koma
- U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori kumbe xitshuriwa xo ka xi nga ri xa ntiyiso

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 2

Ku hlaya (swanomo na/kumbe swo endla kunene)

- U phokotela mapeletwana eka marito yo tolreveleka
- U hlamula swivutiso swo olova swa swanomo leswi humaka eka xitori kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa xitori hi ku komba swilo swa le ka xifaniso hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi. Xikombiso 'ndzi kombisi bolo/ xikanyakanya,xikepe na, sw. na sw.:

KOTARA YA 2	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Ku hava Mpimohenhla: Timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Ku tsala swi'we (mpimohenhla-kan'we hi vhiki) Ku tsala ka le ku sunguleni eka Ririmí ro Engetela ro Sungula ku fanele ku seketeriwa hi mudyondzisi <ul style="list-style-type: none"> Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u tsala nhlokohakantsongo ya leswi a swi diroweke no tlhela a hlaya leswi a swi tsaleke 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza: Ntivontsalo: (swo tsariwa) <ul style="list-style-type: none"> U kopa nhlokohakantsongo ya xifaniso lexi a xi diroweke na ku tlhela a hlaya leswi tsariweke. 	

KOTARA YA 3	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohenhla: Awara na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa ntivomarito na ku angarhela mgingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo kumbe tinhlokomhaka leti ringanyetiweke, ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele va tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na switirhiswa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na tibuku letikulu, tipositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na switirhiswa leswi khomelkaka kumbe ku yelana na mbangu na ku ya hi nkongomelo lowu a wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa mgingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele va kambela vadyondzi va vona, hi ku tirhisa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka Vhiki 1-5.</p>	
Mavhiki 6-10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku aka eka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku sungula no ntivomarito lamantshwa no katsakanya ntivomarito lowu a wu dyondziseke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tshama a tirhisa swivumbeko swo olova swa masungulo swa ririm i loko a burisana na vadyondzi va Ririm ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa mgingiriko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela vadyondzi mgingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke hi mavhiki ya 6-10. Vadyondzisi va fanele va kambela mgingiriko ya mafundza loko kotara yi hela.</p>	
<p>Mgingiriko ya siku na siku (1 awara hi vhiki).</p> <p>Yin'wana ya mgingiriko leyi hi siku ku ya hi nkarhi lowu nga kona:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U sungula ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) hi ku tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na "Swiharhi" • U angula eka ku xeweta ko olova na mintlangu yo lelana, hi ku tirhisa swivulwa, xik. 'Hi ta vonana mundzuku' • U endla swikombelo swo olova, xik. 'Ndzi kombela penisele' • 'U komba minchumu ya le tlilasini kumbe xifaniso ku hlamula swileriso swa mudyondzisi, xik. 'Ndzi kombisi homu?' • U vula mavito ya swilo swa le ka xifaniso kumbe etlilasini hi ku hlamula swiletelo swa mudyondzisi, xik. 'I yini xexo?' 'I nyimpfu'. • U angula hi ku endla kunene eka swiletelo swo olova swa swanomo, xik. 'Dirowa xifaniso xa ximanga' • U angula eka swivutiso swo olova leswi vutisiwaka hi mudyondzisi, xik. 'Xana ximanga i xa muhlovo muni?' • U twisia no sungula ku tirhisa swivumbeko swo olova swa ririm i hi ku ya hi mbangu a susungula ku tirhisa mabumabumerima nga ri mangani, xikombiso 'Homu i yikulu'. 'Ximanga i xintsongo'. • U kombisa munhu, xiharhi kumbe swilo ku huma eka nhlamuselo yo olova ya swanomo, xikombiso: 'Ndzi ximanga lexintsongo. Ndzi na milenge ya mune na ncila. Ndzi ri miyawu, miyawu, miyawu. Hi mina mani' • U yimbelela tinsimu to olova a ri karhi a endla xikombiso, 'Swinyenyana swimbirhi'. • U nghenelela eka ncino wo tirhisa swirho swa miri, ku yimbelela, a endla kunene, xik. 'Sweswi vana hi ta hlaya swirho.' • U tlanga mintlangu ya ririm, xik. 'mintlangu yo bvumba-mudyondzi un'wana u endla mimpfumawulo wa wa xiharhi, lavan'wana va fanele ku bvumba hi ku tirhisa ririm i ra le kaya ro engetela leswaku i swiharhi swihi. <p>Ku yingisela ko kongomisa na mgingiriko yo vulavula, 15 wa timinete x 2 hi vhiki.</p> <p>U yingisela switoriswo runguriwa na swo hlayiwa.</p>	

Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi a hlaya kumbe a rungula xitori. Switori leswi runguriwaka swi nga ha encenyetiwa, ku tirhisiwa swirho na swipfuno (props) ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso laha vadyondzi hinkwavo va kotaka ku bona swifaniso.

- U yingisela switori swo koma kumbe switshuriwa swo rungula timhaka ta ntiyiso swo huma eka Buku Leyikulu, kumbe phositara leyi nga na swifaniso, xikombiso Swinyenyana swimbirhi, ehenhla ka murhi ..., hi ku tiphina va nghenelela a yimbelela laha swi lavekaka hi nkarhi lowu faneleke.
- U twisia no hlamula swivutiso swo olova na swileriso, xik.. ‘Ndzi kombi mbuti’; ‘ Xana ku na timbuti tingani lahaya?’
- U hlamula swivutiso swo kongoma swo koma swo huma eka xitori hi tinhlamulo to koma, xikombiso, ‘Ku na timbuti tingani eka xitor?’
- U vula mavito yan’wana ya swilo leswi nga eka xifaniso hi ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik.. ‘I yini lexi?’; ‘I mbuti’.

Nhluvukiso wa vutivi bya minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa ririm

Hi ku teka xiave eka mingiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo ku katsa ntivomarito wa swa miehleketo, xik. nomboro, sayizi
- U sungula ku hluvukisa ntwisiso na vuswikoti byo kota ku tirhisa swivumbeko swa ririm swo olova eka mbangu lowu twisisekaka wa ririm ieri vulavuriwaka, xik.. A twisia no sungula ku tirhisa mahlawuri matsongo yo fana na ‘-nkulu’ ‘-ntsongo’, maengeteri ya ndhawu tanihi ‘endzeni’ ehenhla ka’ na maengeteri ya swa mikhuva yo fana na ‘ngopfu’, ‘khwatsi’.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela mingiriko ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Mavhiki 1-5

- U vula minchumu yin’wana leswi nga na vuxaka na nkongomelo exifanisweni kumbe etilasini
- U angula eka swivutiso swo olova, ‘Xana homu i ya muxaka muni?

Mavhiki 6-10

- U tihlamusela hi tindlela to olova a tirhisa swivulwana swo koma, xik. ‘ Misisi ya mina yi sasekile’.
- U kombisa munhu, xiharhi kumbe xilo lexi xo huma eka nhlamuselo yo olova ya swa nomo, xik. “Ndzi xifuwo lexikulu. Ndzi ku nyika ntswamba, ndzi ri mhoo, mhoo, mhoo. Hi mina mani?

Nghingiriko lowu pimanyetiweke wo kambela wa mafundza wa 3:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / swo endliwa kunene)

- U angula eka swivutiso swo olova, xik. ‘Xana kuna timbuti tingani exifanisweni?’
- U kombisa munhu, xiharhi kumbe xilo lexi eka nhlamuselo yo olova ya swa nomo, xik. xik. “Ndzi xifuwo lexikulu. Ndzi ku nyika ntswamba, ndzi famba ndzi ri karhi ndzi ku mhoo, mhoo, mhoo. Hi mina mani?
- U kombisa ku twisia ka ntivomarito wa masungulo wa swanomo hi ku komba minchumu ya le ttilasini, (kumbe xifaniso kumbe mpfampfarhuto) eku anguleni swileriso swa mudyondzisi, xikombiso, ‘komba homu.mbyana, mbuti na sw. na sw.’ Dirowa swimanga swimbirhi, na sw. na sw.’

KOTARA YA 3	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 30 hi vhiki Mpimohenhla: Awara na timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ndzemuko wa ntivomImpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito.(1-5 wa timinete hi nghingiriko)</i>	
<p>Migingiriko leyi yi fanele yi va yi komile no hlanganisiwa na ku hlaya na ku vulavula, kumbe migingiriko yo hlaya swin'we</p> <ul style="list-style-type: none"> • U Phokotela mapeletwana ya marito ya ntolovel, xik. Xi-ha-rhi, mbho-. • Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u kombisa marito lawa ya nga na ncino eka xitori, tinsimu na swinsin'wana, xik. hahani va hayeka, henhla • U sungula ku kombisa mimpfumawulo yo sungula yo hambana eka marito, xik. 't'-eka tlula, 't'-eka tsutsuma, 'f'-eka famba • U lemuka vunyingi. 'xik:'eka xinyenyana-na 'swi' eka swinyenyana na 'ma' mangadyana- na 'va' eka vamangadyana. <p>Ku hlaya na ku tsala ka masungulo (5-10 wa timinete kan'we kumbe kambirhi hi kotara).</p> <p><i>Mudyondzisi a ta na nhundzu ya tibuku to hambana, tiphositar, na swin'wana etlilasini, leswaku ku va na swo tsariwa swa mbangu wolowo nkarhi hinkwawo. Loko va teka rendzodyondzo, mudyondzisi a komba vadyondzi swo tsariwa swa mbangu wolowo.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U lemuka marito yan'wana ya ntolovel eka mbangu wa hina wa masiku hinkwawo, xik. mimfungho ya le switarateni, mimfungho ya le switarateni, mimfungho ya rixaka ro karhi ra switirhiswa tanahi Toyota, Jeep, BMW, Joko, Omo, Tastic, Nando's, • U hluvukisa ku hlaya ko sungula, xik.(minongoti ya switsariwa) hi migingiriko yo hlaya swin'we. <p>Ku hlaya swin'we (mpimohansi: 25-30 wa timinete na mpimohenhla: 1 awara na 15 wa timinete hi vhiki)</p> <p><i>Loko mudyondzisi a tirhisa mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tivisa buku yintshwa (kumbe phositar kumbe xitshuriwa xin'wana lexi kurisiweke) hi vhiki no endla nghingiriko siku rin'wana na rin'wana. Loko a tirhisa Mpimohansi eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tirhisa buku yin'we 2 kumbe 3 wa mavhiki no endla nghingiriko kan'we kumbe kambirhi hi vhiki. Mudyondzisi u hlayersa vadyondzi xitshuriwa etlilasini, a kombisa marito no bula hi swifaniso na xitori. U tlhela a hlayersa xitshuriwa nakambe evhikini, a kondletela vadyondzi ku hlaya na yena. Xitshuriwa lexi xi tirhisiwa ku tivisa ntivomarito yantshwa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U yingisela xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso a ri karhi a landzelela mudyondzisi no languta swifaniso. • U vulavula hi swifaniso hi ku tirhisa ririmiro ra le kaya laha swi faneleke. • U kombisa minchumu leyi kumekaka eka swifaniso, xik. "Ndzi kombe mpfundla". 'A komba mpfundla'. • U hlamula swivutiso swo olova, hi ku pfuniwa hi swifaniso, Xana mpfundla wu na tindleve to koma kumbe to leha?. • U dyondza ntivomarito wa swanomo, xikombiso, xiharhi, mpfundla, tindleve, ncila • Endzhaku ko vuyelela ku hlayersa, vadyondzi va nghelela va hlayersa xikan'we na mudyondzisi eka mimbuyelo laha swi faneleke. • U tlanga xitori hi ku tirhisa wun'wana wa n'wangulano • U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza:

Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U phokotela mapeletwana ya marito ya ntolovel, xik. pha-pha-ta-na.
- A lemuka vunyingi bya swanomo, xinyenyana / swinyenyana, mangadyana/vamangadyana, nyoxi/tinyoxi.

Ku hlaya: (Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U kombisa vanhu vo karhi, swiharhi na minchumu leyi kombisiweke eka Buku Leyikulu kumbe eka switshuriwa leswi pfapfarhutiweke leswi kurisiweke.
- U hlamula swivutiso swa nhlamuselonene swo olova swanomo leswi humaka eka xitori hi tinhlamulo to koma.
- U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori kumbe xitshuriwa lexi vulavulaka hi timhaka ta ntiyiso.

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 3:

Ku hlaya (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U lemuka vunyingi hi ku yingisela xik. Mbyana / timbyana, ximanga / swimanga, homu / tihomu, mbuti/timbuti.
- U hlamula swivutiso swo kongoma leswi humaka eka xitori hi tinhlamulo to koma.
- U kombisa ntwisiso wa ntivomarito wa xitori hi ku komba swilo leswi nga exifanisweni hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi, xikombiso, 'Ndzi kombe mpfundla, mhala, ndlopfu na sw.na sw.'

KOTARA YA 3	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: ku hava Mpimohenhla: Timinete ta15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ku tsala swin'we: (Mpimohansi: kan'we hi vhiki)</i> <i>Ntivontsalo wo sungula eka Ririmini ro Engetela ro Sungula wu fanele wu seketeriwa hi mudyondzisi.</i> <ul style="list-style-type: none"> Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u tsala nhlamuselontsongo ya xifaniso lexi a xi diroveke a tlhela a hlaya nakambe leswi tsariweke. Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u tsala nonganoko wo olova lowu nga na tinhlokohaka, xik. Swiharhi: Mhala, mhunti, Ndlopfu na swi. na. sw; Mihandzu: apula, banana,, na sw. na sw. 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza: ntivontsalo: (swo tsariwa) <ul style="list-style-type: none"> U kopa nhlamuselotsongo ya xifaniso lexi a xi diroveke no hlaya nakambe leswi tsariweke. U tsala nonganoko wo olova lowu nga na nhlokohaka 	

KOTARA YA 4	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA: Awara na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tirhisa nakambe ntivomarito na ku fikelela mgingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo kumbe tinhlokomhaka leti ringanyetiweke, ko va swiringanyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele va tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu, tiphositar, swinsin'wana, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa i na ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa mgingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele va kambela vadyondzi va vona, hi ku tirhisa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka Vhiki ra 1-5.</p>	
Mavhiki ya 6-10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku aka eka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku tivisa na ku pfuxeta ntivomarito no hlanganisa ntivomarito lowu a wu dyondziseke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tshama a ri karhi ia tirhisa swivumbeko swo olova swa masungulo swa ririm i loko a burisana na vadyondzi va Ririm ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa mgingiriko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela mgingiriko ya vadyondzi ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 6-10. Vadyondzisi va fanele va kambela mgingiriko ya mafundza emakumu ka kotara.</p>	
Mgingiriko ya siku na siku (1 awara hi vhiki).	
<p>Yo tala ya mgingiriko leyi hi siku ku ya hi nkarhi lowu nga kona:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U sungula ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) hi ku tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Swilo leswi ndzi nga kotaka ku swi endla • U angula eka ku xeweta ko olova na mintlangu yo lelana, hi ku tirhisa swivulwana, xik. 'Salani kahle', 'Hi ta tlhela hi' • U endla swikombelo swo olova. Xik. 'Ndzi kombela nghilazi ya mati' • U kombetela minchumu ya le tlilasini kumbe xifaniso ku hlamula swileriso swa mudyondzisi, xik. 'Ndzi kombe xinyenyan?' • U vula minchumu yin'wana eka xifaniso kumbe ettlilasini hi ku angula eka swivutiso swa mudyondzisi, xik. xana i yini xexo? I xinyenyan.' • U angula hi ku endla kunene eka swileriso swo olova swanomo, xik. 'Dirowa xifaniso xa xinyenyan!'. 'Dirowa milenge mimbirhi ya xinyenyan'. Dirowa nhloko ya xinyenyan.' • U hlamula swivutiso swo olova leswi vutisiwaka hi mudyondzisi, xik. 'Xana u nga tlula?' "Ndzi kombe!". 'Xana u nga yimbelela?' 'Ndzi kombe' • U twisia no sungula ku tirhisa swiaki swa ririm swo olova swa ririm eka mbangu • U kombisa munhu, xiharhi kumbe swilo ku huma eka nhlamuselo yo olova ya nomo, xikombiso, xik. Ndzi na milenge mimbirhi, ndzi na timpapa na nomo, ndzi kota ku haha, hi mina mani? • U yimbelela swinsin'wana swo olova a tlhela a endla 'haha Mphephu, haha Tsakani' • U nghenela eka swinsin'wana na tinsimu leti katsaka na swiendlo, xikombiso, 'ndzi nga chukucha meno' • U tlanga mintlangu ya ririm, xik. 'Ntlangu wa ngoti / ntambhu.' Mudyondzi un'we u sungula hi ku vula aku: "Ndzi nga tlula." 	
Ku yingisela ko kongomisa na mgingiriko yo vulavula, (timinete ta 15 x 2 hi vhiki.)	
A yingisela switori swo runguriwa na swo hlayiwa.	
<p><i>Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi a hlaya kumbe a rungula xitor. Switori leswi runguriwaka swi nga ha encenyetiwa, ku tirhisiwa swirho na swipfuno (props) ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi mpfapfarhutiweke, laha vadyondzi hinkwavo va nga kotaka ku vona swifaniso.</i></p>	

- U yingisela switori swo koma kumbe xitshuriwa xa ntiyiso kumbe lexi hlaiywaka eka Buku Leyikulu kumbe phositara yleyi nga na swifaniso leswi pfapfarhutiweke, xikombiso. *Swinyenyana swimbirhi, ehenhla ka murhi*, hi ku tiphina va nghenelela eka mbuyelelo hi nkarhi lowu faneleke
- U twisia na ku angula eka swileriso, xikombiso, ‘Ndzi kombe phaphatana.’
- U hlamula swivutiso swin’wana swo olova, hi ku pfuniwa hi swifaniso, xik. ‘Xana mangadyana a nga haha?’ ‘Xana mangadyana u haha hi nkarhi muni?’
- U vula swilo swin’wana exifanisweni ku hlamula swivutiso swo kongoma swo huma eka mudyondzisi. I yini lexi? ‘‘I mangadyana’

Ku hluvukisa ntwisiso wa minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa ririmis

Hi ku teka xiave eka mingiriko leyi nga laha henhl:

- U ya emahlweni a aka ntivomarito wa swanomo ku katsa ntivomarito wa swa miehleketo, xik. vuswikoti.- Vamangadyana va nga haha.
- U sungula ku hluvukisa ntwisiso na vuswikoti byo kota ku tirhisa swivumbeko swa ririmis swo olova eka mbangu lowu twisisekaka wa ririmis leri vulavuriwaka, xik.. A twisia no sungula ku tirhisa hlayelo ra kotelo “ndzi nga”; maengeteri Ndzi nga tsutsuma swinene, tlhelo ra nandzulo: a ndzi nge hahi.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela mingiriko ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Mavhiki 1-5

- U angula eka swivutiso swo olova, xikombiso, ‘U nga tsala vito ra wena’ ‘Ndzi kombe’
- U tihlamusela hi ndlela yo olova. ‘Ndzi nga tlula’?

Mavhiki 6-10

- U tihlamusela hi tindlela to olova hi ku tirhisa swivulwana swo koma, xik. ‘Ndzi nga tlula’.
- U kombisa munhu, xiharhi kumbe nchumu eka nhlamuselo yo olova ya swanomo, xik. ‘Ndzi xitsotswana, ndza haha, ndzi ondzile swinene, ndza luma. Hi mina mani. ?’

Nghingiriko wo ringanyeta wo kambela wa mafundza wa 4:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / swo endliwa kunenen)

- U angula eka swivutiso swo olova, xik. ‘U nga hlaya ku fika ka khume? Ndzi kombe
- U tihlamusela hi ndlela yo olova, xikombiso, ‘u nga hlaya ku fika eka 10? Ndzi kombe’
- U kombisa ku twisia ka ntivomarito wa masungulo wa swanomo hi ku komba swilo swa le tlilasini / swifaniso kumbe swiendlo ku angula swileriso swa mudyondzisi, tlula, tlula, khumba swikunwana na. sw. na sw., famba hi ku hatlisa, famba khwatsi na sw. na sw.
- U twisia marito ya 700 eka mbangu, eka xiyimo laha nkarhi wa mpimohansi wu nyikiwaka eka Ririmis ro Engetela ro Sungula na marito lawa ya nga riki ehansi ka 1,000 laha nkarhi wa mpimohenhla wu nyikiwaka eka Ririmis ro Engetela ro Sungula (Tirhisa nonganoko wa marito eka Xiyenge xa 3 eka xitsariwa ku kuma ndzetelo.

KOTARA YA 4	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinene ta 30 hi vhiki Mpimohenhla Awara na timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p><i>Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito.(1-5 wa timinete hi ngingiriko)</i></p> <p><i>Migungiriko leyi yi fanele yi va yi komile no hlanganisiwa na ku hlaya na ku vulavula, kumbe migingiriko yo hlaya swin'we.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U phokotela mapeletwana ya marito ya ntolovel, xik. Xi-ha-rhi, donki. • Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, a kombisa marito lawa ya nga na ncino eka xitori, tinsimu na swinsin'wana, xik.hahani, hayeka, henbla • U sungula ku kombisa mimpumawulo yo sungula yo hambana eka marito, xik. ‘t’-eka tlula, ‘t’-eka tsutsuma, ‘f’-eka famba • U lemuka vunyinyi lebyi twiaka xik. ‘xi:’eka xinyenyana-na ‘swi’ eka swinyenyana na ‘ma’ mangadyana- na ‘va’ eka vamangadyana. 	
<p><i>Ku hlaya na ku tsala ka masungulo (5-10 wa timinete kan'we kumbe kambirhi hi kotara).</i></p> <p><i>Mudyondzisi a ta na nhundzu ya tibuku to hambana, tiphositara, na swin'wana etilasini, leswaku ku va na swo tsariwa swa mbangu wolowo nkari hinkwawo. Loko va teka rendzodyondzo, mudyondzisi a komba vadyondzi swo tsariwa swa mbangu wolovo.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U lemuka marito yan'wana ya ntolovel eka mbangu wa hina wa masiku hinkwawo, xik. mimfungho ya le switarateni, mimfungho ya rixaka ro karhi ra switirhisiwa tanihi, BP, JET, ABSA, Cell C, MTN, Vodacom, • U hluvukisa matsalwa yo sungula ya minongoti ya switsariwa hi migingiriko yo hlaya swin'we. <p><i>Ku hlaya swin'we (mpimohansi: 25-30 wa timinete na mpimohenhla: 1 awara na 15 wa timinete hi vhiki)</i></p> <p><i>Loko mudyondzisi a tirhisa mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tivisa buku yintshwa (kumbe phositara kumbe xitshuriwa xin'wana lexi kurisiweke) hi vhiki no endla ngingiriko siku rin'wana na rin'wana. Loko a tirhisa Mpimohansi eka Ririmiro Engetela ro Sungula, u tirhisa buku yin'we eka 2 kumbe 3 wa mavhiki no endla ngingiriko kan'we kumbe kambirhi hi vhiki. Mudyondzisi u hlayela vana xitshuriwa etilasini, a kombisa marito no bula hi swifaniso na xitori. U tlhela a hlava xitshuriwa nakambe evhikini, a kondletela vana ku hlava na yena. Xitshuriwa lexi xi tirhisiwa ku tivisa ntivomarito yantshwa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U yingisela xitori kumbe xitshuriwa xa ntiyiso a ri karhi a landzelela mudyondzisi no languta swifaniso. • U vulavula hi swifaniso hi ku tirhisa ririmiro ra le kaya laha swi faneleke. • U kombisa minchumu leyi kumekaka eka swifaniso, xik. “Ndzi kombe mpfundla”. ‘A komba mpfundla’. • U hlamula swivutiso swin'wana swo olova, hi ku pfuniwa hi swifaniso, Xana mpfundla wu na tindleve to koma kumbe to leha? • U dyondza ntivomarito wa swanomo, xikombiso, xiharhi, mpfundla, tindleve, ncila • Endzhaku ko vuyelela ku hlava, vadyondzi va nghenelela va hlava xikan'we na mudyondzisi eka mimbuelo laha swi faneleke. • U tlanga xitori hi ku tirhisa wun'wana wa n'wangulano • U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza:

Ndzemuko wa ntivomimpumawulo na mimpumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito: (swanomo na swo endla kunene)

- U phokotela mapeletwana ya marito ya ntolovel, xik. pha-pha-ta-na.
- U lemuka vunyingi bya swanomo, xinyenyana / swinyenyana, mangadyana / vamangadyana, nyoxi / tinyoxi.

Ku hlaya: (swanomona/ kumbe endliya kunene)

- U kombisa vanhu vo karhi, swiharhi na swilo leswi kombisiweke eka Buku Leyikulu kumbe eka switshuriwa leswi pfapfarutiweke leswi kurisiweke.
- U hlamula swivutiso swa nhlamuselonene swo olova leswi humaka eka xitori hi tinhlamulo to koma.
- U dirowa xifaniso, u kombisa timhakankulu ta xitori kumbe xitshuriwa lexi vulavulaka hi timhaka ta ntiyiso.

Nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 4:

Ku hlaya (swanomo na / swo endliya kunene)

- U lemuka vunyingi bya leswi twiwaka, xik. Mbyana / timbyana, ximanga/swimanga, homu/tihomu, mbuti/timbuti.
- U hlamula swivutiso swo kongoma leswi humaka eka xitori hi tinhlamulo to koma.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa xitori hi ku komba minchumu leyi nga exifanisweni hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi, xikombiso, 'Ndzi kombe phaphatana na
- sw.na sw.'

KOTARA YA 4	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Ku hava Mpimohenhla: Timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Ku tsala swin'we: (Mpimohansi: kan'we hi vhiki)	
Ntivontsalo wo sungula eka Ririmi ro Engetela ro Sungula wu fanele wu seketeriwa hi mudyondzisi.	
<ul style="list-style-type: none"> Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u tsala nhlamuselotsongo ya xifaniso lexi a xi diroveke a tlhela a hlaya nakambe leswi tsariweke. Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u tsala nonganoko wo olova lowu nga na tinhlokohaka, xikombiso, Swilo leswi nga hahaka: mangadyana, phaphatana, nyoxi na sw. na sw. 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza:	
Ntivontsalo: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U kopa nhlamuselotsongo ya xifaniso lexi a xi diroveke no hlaya nakambe leswi tsariweke. U tsala nonganoko wo olova lowu nga na nhlokohaka 	

SWITSHURIWA LESWI BUMABUMERIWEKE/ SWITIRHISIWA SWA LEMBE**KU YINGISELA NA KU VULAVULA**

- Tibuku ta switori (Buku Leyikulu) na switori swo runguriwa kunene
- Tibuku letikulu leti vulavulaka swa ntiyiso
- Tiphositara na swifaniso ku seketela ku dyondzisa switori na ntivomarito.
- Chati leyi kombaka mihlovo yo hambarahambana na chati leyi kombaka tinomboro.
- Tinsimu, swinsin'wana leswi fimbaka na ku endla na switlhokovetselo
- Minchumu yo yelana na minkongomelo na tinhlokohaka
- Swipfuno swo endla switori na ku encenyeta, xikombiso, tipphaphete, swipfalanghohe, swiambalo swo
- tiendlela swa mingiringiriko yo encenyeta na ku tlanga switori, minchumu
- TiCD, tiDVD,na minonganoko ya thelevhixini
- Tipphaphete ku tivisa Ririm i ro Sungula ro Engetela

KU HLAYA NA DYONDZO YA MIMPFUMAWULO

- Swifaniso na tiphositara
- Tilogo na swikombiso leswi faneleke swa switsariwa swa mbangu xikombiso
- Tibuku letikulu leti nga riki ehansi ka switori swimbirhi swo ka swi nga fani kumbe xitshuriwa xa timhaka ta ntiyiso hi lembe
- Switshuriwa swin'wana leswi kurisiweke swo fana na, tinsimu, swinsin'wana swa vana.
- Tilebulu ta makhadi ya swikombakombani laha ku nga ta longoloxiwa minchumu leyi nga etiliasini, minkombiso na marito yo voniwa
- Swo kombetela hi swona hi nkarhi wo hlaya switshuriwa leswi kurisiweke, switori leswi nga ekhumbini na minkombiso.

KU TSALA NA NTIVONTSALO

- Switirhisiwa swo tsala hi swona swo fana na: tipenisele, tikhirayoni, tikhirayoni ta mhula, rhaba, rhula, maphepha yo ka ya nga tsaleleriwangi ku ya hi ku hambana ka tisayizi (A3, A4, A5), na tibuku to tsalela tinotsi
- Maphepha ya tifilipichati na swtsalo swo bumbula swa Koki.

GIREDI YA 2	
XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA	
SWILAVEKO HI KOTARA	
KOTARA YA 1	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki ya 1 - 5 <p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tirhisa nakambe ntivomarito, na ku dyondzisa micingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo/tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihsawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tiphositara, swinsin'wana, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa swa ntiyiso ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku fikelela micingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu va nyikiweke wona. Va fanele ku nyika nghingiriko wuntshwa, va wu yingisela kutani va wu rungula hi vuntshwa. Mudyondzisi u fanele ku kombisa maendlelo hi ku sungula a rungula (xik. ku rungula leswi a swi endleke hi ku hela ka vhiki.) endzhaku ka sweswo u ta kondletela vadyondzi ku rungula swa vona. U ta fanelia ku ta na marito yo letela marungulelo lama nga ta pfuna vadyondzi eku runguleni, Xik. 'Vhiki leri nga hundza ndzi.....endzhaku ka sweswo ndzi.... ndzi suka kona ndzi ya' U ta fanelia ku va pfuna vadyondzi hi matirhiselo ya nkarhi lowu nga hundza. Vadyondzisi va ta titoloveta ku yingisela na ku rungula lembe hinkwaro. Leswi swi ta va nyika nkarhi wo kota ku tirhisa nkarhi lowu nga hundza na marito yo komba nandzelelano wa swiendlo/timhaka (xosungula, xavumbirhi na xo hetelela) swi ri eka mbangu wo karhi. Ku kuma vuleteri byo engetela vona Xiyenge xa 4 emakumu ka xitsariwa lexi.</p> <p>Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 1 - 5.</p>	
Mavhiki ya 6 - 10 <p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi va pfumelela ku nghanisa marito mantshwa na ku ya hlanganisa na lawa se va ya dyondzeke. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku tshama a ri karhi a tirhisa swiaki swa ririm'i swo olova loko a burisana na vadyondzi va Ririm'i ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa micingiriko hinkwayo ku tlula kan'we swi koteka. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 6 - 10.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va endlisa micingiriko yo kambela swa mafundza emakumu ka kotara.</p>	
Micingiriko ya siku na siku (30 wa timinete hi vhiki) <p>Micingiriko leyi ya hambana hi ku leha ka yona. Mudyondzisi a nga endla nghingiriko wun'we wo leha, kumbe yimbirhi, kumbe yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Ku titwa'. • U landzelela nonganoko wo koma wa swileriso, xik. 'Kombisa xikandza xo komba ku tsaka. Kombisa xikandza xo komba ku ka u nga tsakanga!' • U nyika swileriso swo olova, xik. 'Khanyanisa xikandza'. • U twisia no hlamula swivutiso swo olova swo fana na leswi: Hi yihi...?; I ta mani...?; I buku ya mani ley?; 'u tsakela xitori xihi? • U endla swikombelo na swivulwa swo olova, xik. ndzi twa torha, Ndzi kombela ku ya nwa mati. 	

- U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova.. Xik. 'Nhwanyana a nga tsakangi. Wa rila. (Vadyondzi va fanela ku yelanisa nhlamuselontsongo leyi na xifaniso xa kona).
- U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso a hlamula swileriso swa mudyondzisi xik. Xana u vona yini eka xifaniso? Ndzi byele leswi u swi vonaka eka xifaniso.
- U yingisela leswi runguriwaka swo olova, xik. mudyondzisi u rungula leswi a swi endleke eka vhiki leri hundzeke.
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi mudyondzi,u rungula leswi a swi endleke eka vhiki leri hundzeke.
- U bela enhlokweni na ku encenyeta swiphato swo olova, swinsin'wana swa ncino na tinsimu, xik. Thumba mukwana, siku rin'wana ndzo famba ndleleni, ndzo thumba mukwana... / Nhloko, makatla, xifuva, khwiri, milenge. Hambi wo fambafamba u ta kala u ku tlukwa gaa!
- Va tlanga mintlangu ya ririmi, xik: Vadyondzi va tirha hi mintlawa, va nyika mavito ya swiambalo leswi ambariwaka hi siku leri ku hisaka kumbe ku titimelaka. Ntlawa lowu nga ta va na marito ya ku tala hi wona wu hlulaka.

Micingiriko ya ku yingisela na ku vulavula yo kongomisa (mpimohansi wa timinete ta 15 kan'we hi vhiki na mpimohenhla wa timinete ta 15 kambirhi hi vhiki).

Ku yingisela switori swo runguriwa na ku hlayiwa (Ku Hlaya Swin'we)

Kan'we kumbe kambirhi hi vhiki, ku ya hi nkarhi lowu vekiweke, mudyondzisi u va rungulela xitori kumbe a va hlayela xona (kumbe a rungula leswi mhaka kumbe swo karhi leswi humeleleke). Switori leswi runguriwaka swi nga ha tlangiwa exitejini ku tirhisiwa swirho swa miri na swipfuno swin'wana ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.

- U yingisela hi ku tiphina swihungwana swa vana, ku runguriwa ka timhaka ta ntiyiso kumbe ku hlamuseriwa ka switshuriwa leswi vulavulaka hi swilo swa ntiyiso swo huma eka Buku Leyikulu kumbe eka phositara ya swifaniso, xikombiso, Jelani wa Jelani va yingisela va ri karhi va nghena va yimbelela swinsin'wana laha swi faneleke..
- U komba ku twisia no hlamula swileriso, xik. Ndzi kombe mapapa. Ndzi kombe tilo. Hlayela mathonsi ya Mpfula.I mangani? Xana yi na matluka? Xana i nkarhi wihi wa lembe?
- U hlamula swivutiso swo kongoma leswi nga na tinhlamulo to koma, xik. Xana hi swi vona njhani leswaku mpfula yi ta na?
- U hlaya mavito ya swin'wana leswi nga eka xifaniso ku hlamula swivutiso swo huma eka mudyondzisi,xik. I ncini lexi? I thonsi ra mpfula.
- U tlanga xitori, a tirhisa yin'wana ya min'wangulano.

Ku hluvukisa vuswikoti bya minongoti, ntivomarito na swiaki swa ririmi.

Hi ku teka xiave eka micingiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo, ku katsa ntivomarito wa swa minongoti, xik. maxelo.
- U sungula ku va na ku twisia na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa ririmi swo olova eka mbangu wo tirhisa ririmi ro vulavula hi mfanelo, xik. A twisia no sungula ku tirhisa riylimela riendl: I ximumu, mahlawuri yo hambanahambana: lonene, lavakulu; na maengeteri: swinene, kahle)

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula: (swanomo na/kumbe ku endla kunene)

MAVHIKI YA 1 - 5

- U lemluka xifaniso hi ku va a twe nhlamuselo yo olova yo vuriwa kunene. xik. Mufana u tsakile wa n'wayitela.
- U yingisela swo runguriwa swo olova na ku hlamlula swivutiso leswi humaka eka swona xik. Xana Mandla u sungule a endla yini? Kutani ku landzela yini?

MAVHIKI YA 6 -10

- U landzelela swiletelo swo hlamlula swivutiso swo olova, xik. Dirowa xikandza lexi nga tsaka. Sweswi dirowa xikandza lexi nga tsana. Xo hetelela dirowa xikandza lexi nga hlundzuka.
- U rungula swo olova swanomo, xik. Hi Sonto ndzi pfukile hi awara ya nhungu. Ndzi hlamba. Endzhaku ndzi ambala. Kutani ndzi ya ekerekeni.

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza 1:

- Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na/kumbe swo endla kunene)
- U yingisela swo runguriwa na ku hlamlula swivutiso swo olova hi swona, xik. Xana mukhegula u sungule hi ku endla yini? Kutani ku landzela yini?
- U kombisa ku twisia ntivomarito ka masungulo hi ku kombetela munhu eka xifaniso kumbe a endla leswi mudyondzisi a n'wi lerisaka ku endla swona. Xik. Endla onge u tsanile/tsakile/hlundzukile/karhele, na swin'wana. Komba xifaniso xa nhwana loyi a nga tsana/tsaka/hlundzuka/karhala na swin'wana.

KOTARA YA 1	
KU HLAYA NA NTIVOMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ndzemuko wa mimpfumawulo leyi hambanisaka nhlamuselo ya marito (15 wa timinete hi vhiki)</i>	
<p><i>Vadyondzisi va pfuxeta mpfumawulo wa letere rin'we, va sungula hi vuxaka bya mimpfumawulo ya maletere lawa ya fanaka eka Ririm i ra le kaya na ku va ya nkoka eka ririm i ra Xinghezi. Va aka marito yo koma lama nga tolreveleka va tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke eka Ririm i ra vona le kaya. Hi katsongotsongo va sungula ku kombisa vuxaka bya mpfumawulo na mapeletelo ya wona lebyi hambaneke eka Ririm i ra le kaya na Tindzimi to Engetela, (xik. cela eka Xitsonga na cat eka Xinghezi). Micingiriko leyi yi fanele ku va yi komile (5 - 10 wa timinete); yi nga tlhela yi katsiwa eka micingiriko ya ku Yingisela na ku Vulavula, na Ku Hlaya.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U twa ku hambana exikarhi ka mimpfumawulo leyi talaka ku kanganyisa (xik. 'b' na 'p') U lemuka vuxaka bya letere na mpfumawulo swa maletere yo tala lama tiyimeleke woxe. (xik. a,b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, r, s, t, v, w). U aka na ku ava marito ya maletere manharhu a tirhisa mimpfumawulo leyi a yi dyondzeke. (xik. A-k-a, o-k-a, o-x-a, a-l-a)'. 	
Ku hlaya swin'we (Nkarhi wu aviwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlaya swin'we i nghingiriko lowu katsaka ku hlaya na ku Yingisela. Ku tlhela ku katsa na ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi wa vona. Eka Giredi ya 2, ku hlaya swin'we ku ta ya emahlweni, kambe ku ri xiphemu xa ku Yingisela na ku Vulavula.</p>	
Ku hlaya hi ntawa loku leteriwaka (Mpimohansi wa timinete ta 30 na Mpimohenhla wa awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p><i>Vadyondzisi va fanele ku sungula maendlelo ya ku hlaya hi ntawa loku leteriwaka eka kotara leyi. Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririm ro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi hi mintlawa ya ntlanu ya vadyondzi va vuswikoti byo fana byo hlaya kutani va tirha na ntawa wun'we timinete ta 15 hi siku. Loko mudyondzisi a ri karhi a tirha na ntawa wo karhi, mintlawa leyin'wana yi hlaya kwalahaya mintlaweni kumbe va hlaya hi vambirimbirhi va tirhisa switshuriwa leswi nga tolreveleka na ku olova kumbe micingiriko leyi nga na vuxaka na xitshuriwa. Tibuku leti ti fanele ti olova swinene, ti va na mbuyelelo wa swiaki swa ririm i na ntivomarito na swifaniso leswi seketelaka xitshuriwa. Vadyondzi va endlile ku hlaya loku leteriwaka eka Ririm i ra vona ra le Kaya ku sukela eka Giredi ya 1, hikwalaho va languteriwa ku va va toloverile maendlelo lawa.</i></p>	
Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririm ro Engetela laha ku nga na timinete ta 30 ntsena, va faneli ku endla nghingiriko wa ku hlaya hi ntawa lowu leteriwaka, tlilasi hinkwayo kambirhi hi vhiki.	
<ul style="list-style-type: none"> U hlayela buku ya yena ehenhla eka Ku hlaya hi ntawa loku leteriwaka na mudyondzisi. Ntawa hinkawo wu hlaya xitor ilexi fanaka kumbe xitshuriwa xa leswi khorwisaka u na mudyondzisi. U tirhisa maqhinga ya ku hlaya lawa a ya dyondzeke eka Ririm i ra le Kaya ku twisia na ku tikambela loko a ri ku hluyeni (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, nxopaxopo wa swiaki swa ririm i, marito lama voniawaka). U hlaya hi nkhuluko lowu antswaka na ku humesa timhaka to twisiseka. U komba ku twisia mahikahatelo loko a ri karhi a hlayela ehenhla. U sungula ku tolvela marito(ku va na ntivomarito) hi ku va a ya vona eka ku hlaya ko leteriwa, ku hlaya swin'we na ku hlaya a ri yexe. 	
Ku hlaya a ri yexe (hi nkarhi lowu vadyondzi va nga endliki nchumu exikolweni na le kaya)	
<p><i>Vadyondzi va Ririm ro Engetela ro Sungula va faneli ku khutaziwa ku tlhlayela hi vox e hi nkarhi lowu va nga endliki nchumu ettilasini, (xik. Loko va hetu nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). I swa nkoka leswaku nkarhi wun'wana na wun'wana lowu va wu kumaka va wu tirhisa ku antswisa mahlayelo ya vona.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U hlaya swa yena na leswi nga tsariwa hi van'wana. U hlaya a ri yexe tibuku leti hlaiweke eka ku hlaya loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlaya na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririm ro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlayela ettilasini. U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririm i rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma nhlamuselo ya marito lawa a nga ya tiviwiki. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza

Dyondzo ya mimpfumawulo: (Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U aka na ku ava marito ya maletere manharhu a tirhisa mimpfumawulo leyi a yi dyondzeke. (xik. A-k-a, o-k-a, o-x-a, a-l-a)'.

Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela swa mafundza

Dyondzo ya mimpfumawulo: (Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U lemuka vuxaka bya letere na mpfumawulo wa maletere yo tala lama tiyimeleke woxe. xik. a,b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, r, s, t, v, w).

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza:

Ku hlaya: (Swirunguriwa swanomo na swo endlia kunene)

- U hlaya hi nkhluluko lowu antswaka na ku humesa timhaka to twisiseka.
- U komba ku twisia mahikahatelo loko a ri karhi a hlayela ehenhla.

Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela swa mafundza:

Ku hlaya: (swanomo na/ kumbe swo endliwa kunene)

U hlaya xitshuriwa xo koma xo tsariwa kunene (xa swivulwa swa 1 - 2 hi pheji) na mudyondzisi, a ri karhi a landzelela xa ku kombetela xa mudyondzisi.

KOTARA YA 1	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohenhla: Timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Migingiriko ya ku tsala (kambirhi hi vhiki)</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi a byi dyondzeke eka Ririmia ra le Kaya. • U tsala minonganoko leyi nga na tinhlokomhaka. • U hlawula na ku kopa nhlamuselontsongo leyi fambisanaka na xifaniso. • Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u tsala nhlamuselontsongo ya xifaniso. • U hetisa swivulwa hi ku tata marito lama kayivelaka. 	
<p>MAKAMBELELO</p> <p>Swiringanyeto swa migingiriko ya makambelelo ya nkamafundza</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <p>Mavhiki ya 1 - 5</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hi ku pfuniwa, u tsala nhlamuselontsongo ya xifaniso. <p>Mavhiki ya 6 - 10</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hetisa swivulwa swinharhu hi ku tata marito lama kayivelaka.. <p>Nghingiriko lowu ringanyetiweke wo kambela swa mafundza wa 1:</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hetisa swivulwa swinharhu hi ku tata marito lama kayivelaka 	

KOTARA YA 2	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki ya 1 - 5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku dyondzisa marito mantshwa, ku tirhisa nakambe ntivomarito lowu dyondziweke na ku fikelela micingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo/tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi va nga na swona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu/tiphositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa swa ntiyiso swa nkongomelo lowu va wu hlawuleke. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa micingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 1 - 5.</p>	
Mavhiki ya 6 - 10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlanu layo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku va pfumelela ku sungula ntivomarito wuntshwa na ku vumbanisa ntivomarito lowu se va wu dyondziweke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela vadyondzisi ku pfuxeta swiaki swa ririm i leswo olova swa masungulo loko va ri karhi va burisana na vadyondzi va Ririm i ro Engetela ro Sungula. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa micingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 6 - 10. Vadyondzisi va fanele ku vona leswaku Micingiriko yo Kambela swa Mafundza ya endliwa emakumu ka kotara.</p>	
Micingiriko ya siku na siku (Timinete ta 30 hi vhiki)	
<p>Micingiriko leyi ya hambana hi ku leha ka yona. Mudyondzisi a nga endla nghingiriko wun'we wo leha hi vhiki kumbe a endla yimbirhi kumbe yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) hi ku tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Ta maxelo'. U landzelela nonganoko wo koma wa swileriso, xik. Yima. Famba u ya pfula rivanti. U nyika swileriso swo olova, xik. Pfula rivanti. Pfala rivanti. U twisia no hlamula swivutiso swo olova swo fana na leswi: Hi yihi...? I ta mani...? I xambhulelo xa mani lexi? Ka titimela. Ndzi kombela jezi. <p>U endla swikombelo na swivilwa swo olova, Xik:Ndzi kombela ku ya nwa mati.</p> <ul style="list-style-type: none"> U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova.. Xik. Ku na mapapa. (Vadyondzisi va faneli ku yelanisa nhlamuselontsongo na xitori). U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso hi ku landzelela swileriso swa mudyondzisi xik.' Xana u vona yini eka xifaniso? Ndzi byele leswi u swi vonaka eka xifaniso. U yingisela leswi runguriwaka swo olova, xik. Mudyondzisi a rungula hi ta riendzo ra yena ro ya eku hlambeni hi siku leri hisaka. Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, mudyondzi u rungula leswi a swi endleke eka vhiki leri hundzeke. U bela enhlokweni na ku encenyeta swiphato swo olova, swinsin'wana swa ncino na tinsimu, xik. Thumpha mukwana, siku rin'wana ndzo famba ndleleni, ndzo thumba mukwana... / Nhloko, makatla, xifuva, khwiri, milenge. Hambi wo fambafamba u ta kala u ku tlukwa gaa! Va tlanga mintlangu ya ririm i, xik. Vadyondzi va tirha hi mintlawa, va nyika mavito ya swiambalo leswi ambariwaka hi siku leri ku hisaka kumbe ku titimelaka. Ntlawa lowu nga ta va na marito ya ku tala hi wona wu hlulaka. 	

Migungiriko ya ku yingisela na ku vulavula ko kongomisa (Mpimohansi wa timinete ta 15 kan'we hi vhiki, mpimohenhla wa timinete ta 15 kambirhi hi vhiki)

Ku yingisela switori swo runguriwa na ku hlaya (ku hlaya swin'we)

Mudyondzisi u va rungulela xitori kumbe a xi hlaya xitori kunene kan'we kumbe kambirhi hi vhiki, ku ya hi nkarhi lowu vekiweke (kumbe a rungula leswi humeleleke khale). Switori leswi runguriwaka swi nga ha tlangiwa exitejini ku tirhiswa swirho swa miri na swipfuno swin'wana ku seketela hlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.

U yingisela switori swo koma, a rungula kumbe ku hlamusela switshuriwa leswi vulavulaka hi swilo swa ntiyiso swo huma eka Buku Leyikulu kumbe eka phositara ya swifaniso, xikombiso, N'wambili Makokorho va yingisela hi ku tiphina va ri karhi va nghena va yimbelela swinsin'wana laha swi faneleke.

- U kombi ku twisia no landzela swileriso, xik. Ndzi kombe mapapa. Ndzi kombe tilo. Hlayela mathonsi ya mpfula. I mangani?.
- U hlamula swivutiso swo kongoma leswi nga na tinhlamulo to koma, xik. Xana hi swi vona njhani leswaku mpfula yi ta na?
- U hlaya mavito ya swin'wana leswi nga eka xifaniso ku hlamula swivutiso swo huma eka mudyondzisi, xik. I ncini lexi? I thonsi ra mpfula.
- U tlanga xitori, a tirhisa yin'wana ya min'wanguano.
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u hlamusela xitori.

Ku ndlandlamuxa minongoti, ntivomarito na swiaki swa ririmis.

Hi ku teka xiave eka migungiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo, ku katsa ntivomarito wa swa minongoti, xik. maxelo.
- U sungula ku va na ku twisia na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa ririmis swo olova eka mbangu wo tirhisa ririmis ro vulavula hi mfanelo, xik. A twisia no sungula ku tirhisa riendl: 'ndza dya, 'mahlawuri yo hambarahambana'lavanene, vambirhi, lavantsongo)

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa migungiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Mavhiki ya 1 - 5

- U lemuka xifaniso hi ku va a twe hlamuselo yo olova yo vuriwa kunene. xik. Mpfula ya na.
- U yingisela swo runguriwa swo olova na ku hlamula swivutiso leswi humaka eka swona xik. Xana Mandla u sungule a endla yini; kutani ku landzela yini?

Mavhiki ya 6 - 10

- U hlamula swivutiso swo olova, xik. Xana ma njhani maxelo namuntlha?
- U rungula swo olova swa nomo, xik. Hi Sonto ndzi pfukile hi awara ya nhungu; Ndzi hlamba. Endzhaku ndzi ambala. Kutani ndzi ya ekerekeni.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 2:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U yingisela swo runguriwa na ku hlamula swivutiso swo olova hi swona, xik. Xana Mandla u pfuke hi nkarhi muni? Xana maxelo a ma ri njhani? Xana u sungule a endla yini? Xana hi swihi leswi landzelaka a nga swi endla? Xana u hetelele hi ku endla yini?
- U kombisa ku twisia ntivomarito ka masungulo hi ku kombetela swilo leswi nga etilasini kumbe eka xifaniso kumbe a endla leswi mudyondzisi a n'wi lerisaka swona. Xik. Ndzi kombi xambhulela. Xana xambhulela i xa muhlovo wa njhani? Na swin'wana na swin'wana.

KOTARA YA 2	
KU HLAYA NA NTIVOMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Ndzemuko wa mimpfumawulo na ntivompfumawulo (timinete ta 15 hi vhiki).</p> <p>Mgingiriko leyi yi fanele ku va yi komile (5 - 10 wa timinete); leti hangalasiweke hi vhiki. Mgingiriko leyi yi nga tlhela yi pfanganisiwa na mgingiriko ya ku Yingisela na ku Vulavula na ku Hlaya.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U lemuka vuxaka bya mimpfumawulo na letere eka maletere hinkwayo lama tiyimeleke woxe. • U lemuka ku hela ku fana eka marito. (ximut-ana, xinsat-ana, emut-ini, emat-ini) • U aka na ku ava marito lama sungulaka hi xitatisi (v-e-k-a, ve-ka; c-i-n-a, ci-na). • U hambanisa mimpfumawulo yo leha na yo koma ya switwari xik. (te- -ka, ti-ka). <p>Ku hlaya swin'we (ku na nkarhi lowu vekiweke wa ku yingisela na ku vulavula).</p> <p>Ku Hlaya Swin'we i nghingiriko lowu katsaka ku hlaya na ku yingisela; wu tlhela wu katsa ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi. Eka Giredi ya 2, ku hlaya swin'we ku ya emahlweni tanahi xiphemu xa ku Yingisela na ku Vulavula.</p> <p>Ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka. (Mpimohansi: 30 wa timinete na Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)</p> <p>Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava ttilasi hi mintlawa ya ntlhanu ku ya hi vuswikoti bya vona byo hlaya. A tirha na ntlawa wun'we siku rin'wana na rin'wana nkarhi wo ringana timinete ta 15 hi siku. Loko mudyondzisi a ri karhi a tirha na ntlawa wo karhi, mintlawa leyin'wana yi hlaya kwalahaya ntlaweni kumbe va hlaya hi vambirimbirhi va tirhisa switshuriwa leswi nga tolreveleka na ku olova kumbe mgingiriko leyi nga na vuxaka na xitsuririwa lexi hlaiwaka. Tibuku leti ti fanele ku va ti olova swinene, ti va na mbuyelelo wa swiaki swa ririmiro ntivomarito na swifaniso leswi seketelaka xitshuriwa.</p> <p>Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririmiro Engetela laha ku nga na timinete ta 30 ntsena, va fanele ku endla nghingiriko wa ku hlaya hi ntlawa lowu leteriwaka wa ttilasi hinkwayo kambirhi hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hlayersa ehenhla buku ya yena swin'we na mudyondzisi. Ntlawa hinkwawo wu hlaya xitori lexi fanaka kumbe xitshuriwa xa leswi khorwisaka na mudyondzisi. • U tirhisa maqhinga ya ku hlaya lawa a ya dyondzeke eka Ririmiro le Kaya ku twisia na ku tikambela loko a ri ku hlayersi (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, nxopaxopo wa swiaki swa ririmiro marito lama voniwaka). • U hlaya hi nkhluloko lowu antswaka, na ku humesa timhaka to twisisika. • U komba ku twisia mahikahatelo loko a ri karhi a hlayersa ehenhla. • U sungula ku tolvela marito (ku va na ntivomarito) hi ku va a ya vona eka ku hlaya ko leteriwa, ku hlaya swin'we na ku hlaya a ri yexe. <p>Ku hlaya a ri yexe (hi nkarhi lowu vadyondzi va nga endliki nchumu exikolweni na le kaya)</p> <p>Vadyondzi va Ririmiro Engetela ro Sungula va fanelakutu khutaziwa ku tihlaysa hi voxehi nkarhi lowu va nga endliki nchumu etlilasini. (Xik. loko va hetu nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). I swa nkoka leswaku nkarhi wun'wana na wun'wana lowu va wu kumaka va wu tirhisa ku antswisa mahlayselo ya vona.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hlaya swa yena na leswi nga tsariwa hi van'wana. • U hlaya a ri yexe tibuku leti hlayersi eka ku hlaya loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlaya na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririmiro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlayersa etlilasini. • U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririmiro rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma nhlamuselo ya marito lawa a nga ya tiviwiki. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

- **Dyondzo ya mimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)**
- U hambanisa matwariselo ya mimpfumawulo ya switwari swo leha na swa ku koma, xik. te- -ka, ti-ka

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 2:

Dyondzo ya mimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na / kumbe swo tsariwa)

- U lemuka vuxaka bya mpfumawulo na letere eka maletere hinkwawo lama yimeke woxe.
- U aka na ku ava marito lama sungulaka hi xitatisi: xik. v-e-k-a, ve-ka; c-i-n-a, ci-na.

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku hlaya: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U hlayela ehenhla na mudyondzisi ku suka eka buku eka nghingiriko wa ku *hlaya hi ntlawa lowu leteriwaka*, hileswaku ntlawa hinkwawo wu hlaya xitori lexi fanaka.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 2:

Ku hlaya:(swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U hlaya Tibuku Letikulu kumbe switshuriwa leswi kurisiweke na mudyondzisi, a landzelela lexi mudyondzisi a kombetaka hi xona. A tirhisa swifaniso ku n'wi pfuna ku twisia.
- U kombisa ku twisia switori swo koma leswi tsariweke, xik. a yelanisa nhlamuselo ya xifaniso/xivulwa na xifaniso kumbe a hlamula swivutiso.

KOTARA YA 2	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Migungiriko ya ku tsala (kambirhi kumbe kanharhu hi vhiki)</p> <p>Vadyondzisi va fanelo ku hlawula eka leswi landzelaka; va fanele va ringeta ku dyondzisa migingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona hi nkarhi lowu va nyikiweke wona.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa vuswikoti byo tsala lebyi a byi dyondzeke eka Ririm ra le Kaya; • U hlawula na ku kopa nhlamuselotsongo leyi nga ta fambisana na xifaniso; • Hi ku pfuniwa u tsala nhlamuselotsongo ya xifaniso; • U hetisa swivulwa hi ku tsala marito lama kayivelaka; • U tsala swivulwa a tirhisa marito lama nga na mpfumawulo wo tolreveleka wa marito lawa a nga tshama a ya vona a ya dyondza; • U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le kaya (maletere lamakulu na tihiko); na • U titumbuluxela xihlayisa marito na dikixinari ya yena n'wini. 	
MAKAMBELELO	
<p>Swiringanyeto swa migingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:</p> <p>Ku tsala:(swo tsariwa)</p> <p>MAVHIKI YA 1 - 5</p> <ul style="list-style-type: none"> • U hetisa swivulwa swinharhu hi marito lama ma kayivelaka <p>MAVHIKI YA 6 - 10</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tsala swivulwa a tirhisa marito lama nga na mimpfumawulo na marito yo tolreveleka lawa a nga tshama a ya dyondza. • U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya (maletere lamakulu na tihiko) <p>Swiringanyeto swa makambelelo ya swa mafundza:</p> <p>Nghingiriko wa 2</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tsala swivulwa a tirhisa marito lama nga na mimpfumawulo na marito yo tolreveleka lawa a nga tshama a ya dyondza. • U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya (maletere lamakulu na tihiko) 	

KOTARA 3	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki ya 1 - 5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku dyondzisa marito mantshwa, ku tirhisa nakambe ntivomarito lowu dyondziweke na ku fikelela micingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo/tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi va nga na swona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu/tiphositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa swa ntiyiso swa nkongomelo lowu va wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa micingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 1 - 5.</p>	
Mavhiki ya 6 - 10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va va swi endleke eka mavhiki yantlanu layo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku va pfumelela ku sungula ntivomarito wuntshwa na ku vumbanisa ntivomarito lowu se va wu dyondziweke. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela vadyondzisi ku pfuxeta swiaki swa ririm i leswo olova swa masungulo loko va ri karhi va burisana na vadyondzi va Ririm i ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa micingiriko hinkwayo, ku tlula kan'we loko swi koteka. Vadyondzisi va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa nghingiriko wa vumbirhi wo Kambela swa mafundza loko kotara yi hela.</p>	
Micingiriko ya siku na siku (Timinete ta 30 hi vhiki)	
<p>Micingiriko leyi ya hambana hi ku leha ka yona. Mudyondzisi a nga endla nghingiriko wun'we wo leha, kumbe a endla yimbirhi kumbe yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni na ku ndlandlamuxa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Mintlangu'. U landzelela nonganoko wo koma wa swileriso, xik. Teka choko u tsala vito ra wena exitsalelwani. Sweswi teka xa ku sula u basisa xitsalelo. U nyika swileriso swo olova, xik. 'Raha bolo'. U twisia no hlamula swivutiso swo olova swo fana na leswi: 'Hi wihi...? I ta mani...? (Hi wihi ntlangu lowu u wu tsakelaka? Bolo ya milenge.) U endla swikombelo na swivilwa swo olova, Xik. Ndzi kombela ku ya ehandle. U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene. Xik. 'Mufana u raha bolo'. Vadyondzi va faneli ku yelanisa nhlamuselo leyi na xifaniso. U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso hi ku landzelela swileriso swa mudyondzisi: Xik. 'U vona yini eka xifaniso?' 'Ndzi byele lexi u xi vonaka eka xifaniso'. U yingisela leswi runguriwaka swo olova, xik. Mudyondzisi a va rungulela hi ta ntlangu wa bolo. Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u rungula timhaka to olova, a rungula ta ntlangu wa bolo lowu a wu hlaleleke. U bela enhlokweni no endla swithkovetselo swo olova, swinsin'wana swa ncino swo lava ku tirhisa swirho, (Xik. 'Swinyenyanan swimbirhi, ehenhla ka murhi'). U tlanga mintlanguu yo tirhisa ririm i loko va nga ri etilasini, xik. 'Solani u ri tlulatlula, Solani u ri khoma nhloko, tlulatlula, khoma nhloko!' 	
Micingiriko ya ku yingisela na ku vulavula yo kongomisa (Mpimohansi wa timinete ta 15 kan'we hi vhiki, mpimohenhla wa timinete ta 15 kambirhi hi vhiki)	

Ku yingisela switori swo runguriwa na swo hlayiwa kunene (Ku hlaya swin'we)

Mudyondzisi u rungula kumbe ku hlaya xitori (kumbe a rungula leswi nga humeleta) kan'we kumbe kambirhi hi vhiki ku ya hi nkarhi lowu vekiweke. Switori leswi runguriwaka swi nga ha encenetyiwa ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.

- U yingisela switori swo koma, ndzungulo wa leswi nga humelela kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso leswi runguriwaka kumbe ku hlayiwa swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara ya swifaniso,(Xik. bolo ya milenge). U yingisela hi vutiphini a ri karhi a nghenelela a yimbelela eka swinsin'wana laha swi faneleke.
- U komba ku twisia na ku landzelela swileriso, xik. ndzi kombe rivala ra mintlangu, ndzi kombe tipala, hlayela vatlangi? I va ngani?
- U hlamula swivutiso swa tinhlamuselonene swa xitshuriwa hi tinhlamulo to koma, xik. 'I mani a nga howisa?'
- U nyika mavito ya swin'wana leswi nga eka xifaniso ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik. I ncini lexi? I bolo.
- Loko ku ri xitori wa xi tlanga hi ku tirhisa yin'wana ya min'wangulano.
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u rungula xitori kumbe ku nyika nkatsakanyo wa xitshuriwa.

Ku hluvukisa minongoti, ntivomarito na swiaki swa rrimi.

Hi ku teka xiave eka micingiriko leyi nga laha henhla:

- U ya emahlweni na ku aka ntivomarito wa swanomo, ku katsa ntivomarito wa minongoti, xik. Swiletelo swa matlhelo - ximatsi /xinene.
- U sungula ku ndlandlamuka eka mavulavulelo loko swi ta eka matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa rrimi. Xik. Nkarhi wa sweswi ku yisa emahlweni, Vadyondzi va ha ri ku tlangeri; na maengeteri yo tala: kahle, ngopfu.

MAKAMBELELO**Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:****Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliya kunene)****Mavhiki ya 1 - 5**

- U hlamula swivutiso swo olova hi xitori kumbe xitshuriwa.
- U rungula xitori/a nyika nkatsakanyo wa xitshuriwa hi nomo (hi swivulwa swinharhu kumbe mune).

Mavhiki ya 6 - 10

- U hlamula swivutiso swo olova, xik. Xana u rhandza ntlangu wa muxaka wihi?
- U lemuka swifaniso swinharhu hi ku va a twe nhlamuselo ya xin'wana na xin'wana, xik. Mufana u tlanga bolo; mufana wa tsutsuma, mufana u tlanga khirikete.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 3:**Ku yingisela na Ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliya kunene)**

- U yingisela swo runguriwa a hlamula swivutiso swo olova hi swona, xik. Hi xihi xipano lexi nga howisa golo yo sungula? Hi xihi xipano lexi nga howisa golo ya vumbirhi? Hi xihi xipano lexi nga howisa golo ya vunharhu? Hi xihi xipano lexi nga hlula?
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa masungulo hi ku kombetela swilo leswi nga ettilasini kumbe eka xifaniso kumbe a endla leswi mudyondzisi a n'wi lerisaka swona, Xik. Ndzi kombe bolo/ tipala/ na swin'wana swo tala.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 4:**Ku yingisela na Ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliya kunene)**

- U rungula swo olova, xik. a rungula leswi humeleleke eka ntlangu wa bolo ya milenge.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa masungulo hi ku kombetela swilo leswi nga ettilasini kumbe eka xifaniso kumbe a endla leswi mudyondzisi a n'wi lerisaka swona. Xik. Ndzi kombe mukaputeni wa xipano lexi, Komba n'watipala.

KOTARA YA 3	
KU HLAYA NA NTIVOMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Ndzemuko wa mimpfumawulo na ntivompfumawulo (timinete ta 15 hi vhiki)	
<ul style="list-style-type: none"> Vadyondzisi va ya emahlweni na ku aka marito yo koma lama nga tolreveleka. Va sungula ku dyondzisa mimpfumawulo yo tolreveleka leyf fambaka hi ximbirhimbirhi. Va sungula hi leyf nga na ximbirhi ekusunguleni ka marito kutani ku landzela leyf nga na ximbirhi emakumu ka marito. Va fanelva ringeta ku tirhisa marito lawa vadyondzi va ya tivaka va tlhela va ya tirhisa eka swivulwa swo olova. Micingiriko leyf yi fanele ku va yi komile (timinete ta 5 - 10) naswona yi fanele ku va yi hangalasiwe kahle evhikini. Yi nga tlhela yi katsiva na le ka micingiriko ya ku Yingisela na ku Vulavula, na ku Hlaya. U aka na ku ava marito yo olova lama sungulaka hi switatisi leswi fanaka (j-a-h-a, ja-ha; j-i-k-a, j-i-ka). U ntlawahata marito lama welaka eka ndyangu wun'we, (xik. tika, fika, vika). U lemuka marito lama helaka ku fana (rhu-la, tlu -la, jo-m-ela, pha-m-ela). U lemuka mimpfumawulo ya ximbirhi leyf tolrevelekeke (xik. Mbuti, nhova, nyama, hloma, tlula) ekusunguleni ka marito. 	
Ku hlaya swin'we (Nkarhi wu averiwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlaya swin'we nghingiriko lowu katsaka ku hlaya na ku Yingisela, wu tlhela wu katsa na ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi. Eka Giredi ya 2, Ku hlaya swin'we ku ta ya emahlweni tanihi xiphemu xa ku Yingisela na ku Vulavula.</p>	
Ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka. (Mpimohansi wa timinete ta 30 na Mpimohenhla wa awara na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p>Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririm ro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi ya vona hi mintlawa ya ntlhanu ku ya hi vuswikoti bya vona byo hlaya. Va ta tirha na ntlawa wun'we hi siku timinete to ringana 15. Loko mudyondzisi a ri karhi a tirha na ntlawa wo karhi, mintlawa leyin'wana yi ta va yi ri karhi yi hlaya kwalahaya mintlaweni kumbe va hlaya hi vambirhimbirhi va tirhisa switshuriwa leswi nga tolreveleka na ku olova kumbe micingiriko leyf nga na vuxaka na xitshuriwa lexi nga ku hlaiwensi. Tibuku leti ti fanele ku olova swinene, ti vuyeleta swiaki swa marito na ntivomarito ti tlhela ti va na swifaniso leswi seketelaka xitshuriwa.</p>	
Vadyondzisi lava tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririm ro Engetela ro Sungula laha ku nga na timinete ta 30 va fanele ku endla Micingiriko ya Ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka ya tlilasi hinkwayo kambirhi hi vhiki.	
<ul style="list-style-type: none"> U hlayersa ehenhla na mudyondzisi ku suka ebukwini ya yena. Leswi vulaka leswaku ntlawa hinkwawo na mudyondzisi va hlaya xitshuriwa xin'we xo fana lexi nga va ka xitor kumbe xitshuriwa xa swa ntiyiso. U tirhisa maqhingga ya ku hlaya marito lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya ku twisia leswi a swi hlayersa na ku monitara mahlayelo ya yena (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, nxopaxopo wa swivumbeko, marito lama voniwaka). U hlaya hi nkhuluk lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka. U komba ku twisia mahikahatelo loko a ri karhi a hlayersa ehenhla. U ya emahlweni a ndlandlamuxa ntivomarito wa yena lowu a wu dyondzeke eka ku hlaya loku leteriwaka, ku hlaya swin'we na ku hlaya a ri yexe. 	
Ku hlaya a ri yexe (hi nkarhi lowu vadyondzi va nga endliki nchumu exikolweni kumbe ekaya)	
<p>Vadyondzi va Ririm ro Engetela ro Sungula va fanelva ku khutaziwa ku tlhayersa va ri voxhi nkarhi lowu va nga endliki nchumu ettilasini. (xik Loko va hete nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). I swa nkoka leswaku nkarhi wun'wana na wun'wana lowu va wu kumaka va wu tirhisa ku antswisa mahlayelo ya vona.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlaya leswi nga tsariwa hi yena na swa van'wana. U hlaya a ri yexe tibuku leti hlaiweke eka Ku hlaya loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlaya na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririm ro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlayersa ettilasini. U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririm rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma tinhlamuselo ya marito lawa a nga ya tiviki. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa nghingiriko wo kambela swa mafundza 3:

Ntivompfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na/kumbe swo tsariwa)

- U aka na ku ava marito yo olova lama sungulaka hi xitatisi xin'we, (**j-a-ha**, **r-a-ha**; **t-i-ka**, **s-i-ka**).
- U ntlawahata marito lama welaka eka ndyangu wun'we (xik. **tika**, **fika**, **sika**).
- U lemuka marito lama helelaka ku fana (**rhu-la**, **rhwa-la**; **jom-ela**, **pham-ela**).

Ku hlaya (Swanomo na swo endla kunene)

- U hlayela ehenhla ku suka ebukwini ya yena eka ntlawa lowu leteriwaka hi mudyondzisi. Ntlawa hinkwawo wu hlaya xitori lexi fanaka.
- U kombisa ku twisia xitori xo koma lexi tsariweke, xik. A longoloxa swifaniso, a yelanisa tinhlamuselontsongo ta swifaniso kumbe swivulwa eka swifaniso.

Swiringanyeto swa nghingiriko wo kambela swa mafundza 4:

Ntivompfumawulo: (Swanomo, swo endla kunene na swo tsariwa)

- U lemuka mimpfumawulo ya ximbirhi leyi tolrevelekeke (xik. **Mbeva**, **nguva**, **dzova**, **tsema**, **tlula**) leyi nga eku sunguleni ka marito.

Ku hlaya (Swanomo na swo endla kunene)

- U hlaya na mudyondzisi xitshuriwa lexi tsariweke, a hlamula swivutiso swo koma swanomo swo yelana na xitori.

KOTARA YA 3	
KU TSALA	NKARHI LOWURINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Micingiriko ya ku tsala (kambirhi kumbe kanharhu hi vhiki)	
<p>Mudyondzisi u fanela ku dyondzisa micingiriko yo tala ku ya hilaha a kotaka ha kona eka nkarhi lowu vekiweke:</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa vuswikoti byo tsala lebyi a byi dyondzeke eka Ririmia le Kaya. U tsala nhlamuselontsongo ya xifaniso. U hetisa swivulwa hi ku tata hi marito lama kayivelaka. U tsala swivulwa a tirhisa marito lama nga na mimpfumawulo na marito yo tolreveleka lawa a nga tshama a ya dyondza. U tsala swivulwa a tirhisa xivumbeko lexi: Ndzi tsakela _____; A ndzi tsakeli _____ U tsala marito na swivulwa swa ntolovelu eka mbitanelo. U tsala switshuriwa swo koma swo olova leswi dyondziweke eka Ririmia le Kaya, xik. Khadi ra mahungu ro navelela un'wana ku hatla a hola. U tirhisa maviti na masivi (mina, yena, xona), (mbyana, huku) eku tsaleni. U peleta marito hi nhloko a ya peleta hi mfanelo, xik. tlanga, movha, yindlu, kumbe a tirhisa vutivi bya mimpfumawulo. U tirhisa dikixinari ya vana laha swi faneleke. U tirhisa mahikahatelo lama a ma dyondzeke eka Ririmia le kaya (maletere lamakulu na tihiko). U titumbuluxela xihlaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya swa mafundza 3:	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U tsala nhlamuselontsongo ya xifaniso, xik: Homu yi dya byanyi. U tsala swivulwa a tirhisa xivumbeko lexi: <p>Ndzi tsakela _____. A ndzi tsakeli _____.</p>	
Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya swa mafundza 4:	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U tsala xivulwa xa mbitanelo, a xi hikahata. U tsala a tlhela a khavisa khadi ra ku navelela un'wana ku hatla u hola. 	

KOTARA 4	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mavhiki ya 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa ntivomarito na ku fikelela migingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Va lemuka leswaku minkongomelo kumbe tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swiranganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihwawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tipositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na switirhisiwa swa ntiyiso ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku dyondzisa migingiriko hinkwayo, ko tlula kan'we loko swi koteka.</p> <p>Va fanele ku kambela vadyondzi eka migingiriko ya makambelelo ya nkamafundza leyi bumabumeriweke eka mavhiki ya 1 - 5.</p>	
Mavhiki ya 6 - 10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va swi endleke hi mavhiki ya ntihanu layo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele yi va pfumelela ku sungula ntivomarito no hlanganisa ntivomarito lowu va wu dyondziseke. Minkongomelo leyi yi fanele yi pfumelela mudyondzisi ku tshama a ri karhi a tirhisa masungulo yo olova ya swivumbeko swa ririm i loko a burisana na vadyondzi va Ririm i ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa migingiriko hinkwayo ku tlula kan'we loko swi koteka. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki ya 6 - 10.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va endlisa migingiriko yo kambela swa mafundza emakumu ka kotara.</p>	
Migingiriko ya siku na siku (timinete ta 30 hi vhiki)	
<p>Migingiriko leyi ya hambana hi malehelo. Mudyondzisi a nga endla nghingiriko wun'we wo leha hi vhiki kumbe a endla yimbirhi kumbe yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na: 'Tinguva ta lembe'. • U landzelela nonganoko wo koma wa swileriso, xik. Tana u ta tshama laha emahlweni. • U nyika swileriso swo olova, xik. Phokotela mavoko. • U twisia no hlamula swivutiso swo olova swo fana na leswi: Hi yihi...? I ta mani...? Hi yihi nguva leyi u yi tsakelaka ngopfu? I nguva ya Ximumu. • U endla swikombelo na swivulwa swo olova Xik. Ndzi kombela ku ya nwa mati. • U kota ku lemuka xiilo ku suka eka nhlamuselo yo vuriwa kunene. Xik. 'I ximumu. Dyambu ra vangama. Swiluva swi sasekile. Vana va ambale maburuku yo koma na masandhazi.' Vadyondzisi va fanele va yelania nhlamuselo na xifaniso. • U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso hi ku leteriwa hi swileriso swa mudyondzisi (U vona yini eka xifaniso? Ndzi byele lexi u xi vonaka eka xifaniso.) • U yingisela swo runguleriwa swo olova xik. Mudyondzisi a va rungulela hi leswi a nga swi endla loko a ri dorobeni. • Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, vadyondzi va rungula timhaka to olova, va byela mudyondzisi hi leswi va nga swi endla. • U bela enhlokweni no endla swiphato swo olova, swinsin'wana swa ncino swo lava ku tirhisa swirho, (Xik. A ku ri Sonto nimixo, tlhelo ka nambu...) 	

- U tlanga mintlangu ya ririm i xik. Ndzi ehlekete xiharhi xin'wana xa mavalavala lexi sungulaka hi Y i yingwe.

Migingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa (Mpimohansi wa timinete ta 15 kan'we hi vhiki, Mpimohenhla wa timinete ta 15 kambirhi hi vhiki)

Ku yingisela switori swo runguriwa na ku hlayiwa kunene (ku hlaya swin'we)

Mudyondzisi u rungula kumbe ku hlaya xitori (kumbe a rungula leswi nga humeleta) kan'we kumbe kambirhi hi vhiki ku ya hi nkarhi lowu vekiweke. Switori leswi runguriwaka swi nga ha encenyetiwa, ku seketela nhlamuselo ya leswi endlekaka. Switori leswi hlayiwaka swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara leyi nga na swifaniso leswi nga voniwaka hi vana hinkwavo.

- U yingisela switori swo koma, ndzungula wa leswi nga humeleta kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso leswi runguriwaka kumbe ku hlayiwa swi huma eka Buku Leyikulu kumbe phositara ya swifaniso, xik. Xixika, u yingisela hi vutiphini a ri karhi a nghenelela a yimbelela eka swinsin'wana laha swi faneleke.
- U komba ku twisia na ku landzelela swileriso, xik. ndzi kombe misinya, ndzi kombe matluka, Xana i nkarhi wihi wa siku?
- U hlamula swivutiso swa tinhlamuselonene swa xitshuriwa hi tihlamulo to koma, xik. 'misinya yinjhani hi xixika?'
- U nyika mavito ya swin'wana leswi nga eka xifaniso ku hlamula swivutiso swa mudyondzisi, xik. I ncini leswi? 'I gamboko.'
- Lloko ku ri xitori wa xi tlanga hi ku tirhisa yin'wana ya min'wangulano.
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u rungula xitori kumbe ku nyika nkatsakanyo wa xitshuriwa.

Ku hluvukisa minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa rrimi

- Hi ku teka xiave eka migingiriko leyi nga laha henhla:
- U ya emahlweni na ku ndlandlamuxa ntivomarito wa swanomo, ku katsa ntivomarito wa minongoti, xik. Ku cinca/ndzhendzeleko - Tinguva.
- U sungula ku ndlandlamuka eka mavulavulelo loko swi ta eka matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa rrimi. Xik. u sungula ku twisia na ku kota ku tirhisa riviti ku fana na le ka: Se i ximumu; na maengeteri yo hlayanyana, xik. Ku hisa ngopfu, ku kufumela **kahle**, na mabumabumeri, ku wile maribye **lamakulu** ya xihangu.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa migingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula: (swanomo na / kumbe swo endliya kunene).

Mavhiki ya 1 - 5

- U hlamula swivutiso swo kongoma swo olova hi xitori kumbe xitshuriwa.
- U rungula xitori/ nkatsakanyo xitshuriwa hi ku vula kunene(hi swivulwa swinharhu kumbe mune).

Mavhiki ya 6 - 10

- U hlamula swivutiso swo kongoma, xik. Xana u tsakela nguva yihi?
- U lemuka swifaniso swinharhu hi ku twa tinh
- amuselo ta swona.xik. I ximumu; Dyambu ra vangama/ I vuxika. Ku hava matluka ensinyeni/ I ximun'wana. Xinyenyana xi aka xisaka xa xona.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 5:

Ku yingisela na ku vulavula: (swanomo na / kumbe swo endliya kunene).

- U yingisela swo runguriwa swo olova, xik.Tiholideyi ta mina ta ximumu, a hlamula swivutiso swo olova hi yona, ku fana na leswi, Xana Thandi a endzele kwihi hi tiholodeyi ta ximumu? Xana u endle yini loko a fikile kwale? I yini swin'wana leswi a nga swi endla?
- A nyika nhlamuselo yo olova hi xivumbeko xa swivulwa swinharhu kumbe mune.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa masungulo hi ku kombetela swilo leswi nga etilasini kumbe eka xifaniso kumbe a endla leswi mudyondzisi a n'wi lerisaka swona. Xik. Ndzi kombe matluka/xisaka/xinyenyana, na swin'wana na swin'wana.
- U twisia marito lama nga riki ehansi ka 500 laha Ririm i ro Engetela ro Sungula ri tirhisaka nkarhi wa mpimohansi, na ku fika ka 1000 wa marito laha Ririm i ro Engetela ro sungula ri tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla(u ta leteriwa hi nonganoko wa marito lowu nga eka Xiyenge xa 3).

KOTARA 4	
KU HLAYA NA NTIVOMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Timinete ta 45 hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<i>Ndzemuko wa mimpfumawulo na ntivomimpfumawulo (timinete ta 15 hi vhiki)</i>	
<p><i>Vadyondzisi va sungula ku dyondzisa mimpfumawulo ya ntolovelu ya switatisi na switwari swimbirhimbirhi, va tirhisa marito lawa vadyondzi va ya tolreveleke kumbe lawa ya tirhisiwaka ngopfu. Loko ku tivisiwa marito mantshwa va fanele ku tiyisisa leswaku vadyondzi va twisia nhlamuselo ya wona naswona ya fanele ku tirhisiwa eka swivulwa. Micingiriko leyti yi fanele ku koma (timinete ta 5 - 10) yi tlhela yi hangalasiwa kahle evhikini. Yi nga tlhela yi pfanganisiwa na micingiriko ya ku Yingisela na ku Vulavula, na ku Hlaya.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U ntlawahata marito ya ntolovelu lama welaka eka ndyangu wun'we (xik. Tika, fika, tshika, suka, chava). U aka na ku ava marito yo olova lama sungulaka hi switatisi leswi fanaka (Tl-ula, tl-anga, tlh-ela, tsh-ama, tsh-ika, ndzh-engna). U lemuka marito lama nga na mpfumawulo wa mpfangano wa switwari swimbirhimbirhi (swee, yoo, e-e, ahaa!). U hambanisa mimpfumawulo yo kanganyisa hi ku yi twarisa kunene (xik. b, p). 	
Ku hlaya swin'we (Nkarhi wu averiwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlaya swin'we ka ha ri micingiriko yo yingisela, ku tlhela ku katsa ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi. Eka Giredi ya 2, ku hlaya swin'we ku ta ya emahlweni tanahi xiphemu xo Yingisela na ku Vulavula.</p>	
<i>Ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka. (Mpimohansi wa timinete ta 30 na Mpimohenhla wa awara ni timinete ta 15 hi vhiki)</i>	
<p><i>Vadyondzisi lava tirhisaka nkari wa mpimohenhla eka Ririmiro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi ya vona hi mintlawa ya ntlhanu ku ya hi vuswikoti bya vona byo hlaya. Va ta tirha na ntlawa wun'we hi siku timinete to ringana 15. Loko mudyondzisi a ri karhi a tirha na ntlawa wo karhi, mintlawa leyin'wana yi ta va yi ri karhi yi hlaya kwalahaya mintlaweni kumbe va hlaya hi vambirhimbirhi va tirhisa switshuriwa leswi nga tolreveleka na ku olova kumbe micingiriko leyti nga na vuxaka na xitshuriwa lexi nga ku hlaiyiweni. Tibuku leti ti fanele ku olova swinene, ti vuyelela swiaki swa marito na ntivomarito ti tlhela ti va na swifaniso leswi seketelaka xitshuriwa.</i></p>	
<i>Vadyondzisi lava tirhisaka nkari wa mpimohansi eka Ririmiro Engetela ro Sungula laha ku nga na timinete ta 30 va fanele ku endla micingiriko ya ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka ya tlilasi hinkwayo kambirhi hi vhiki.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlayersa ehenhla na mudyondzisi ku suka ebukwini ya yena. Leswi vulaka leswaku ntlawa hinkwawo na mudyondzisi va hlaya xitshuriwa xin'we xo fana lexi nga va ka xitori kumbe xitshuriwa xa swa ntiiyiso. U tirhisa maqhinga ya ku hlaya marito lawa a ya dyondzeke eka Ririmiro le Kaya ku twisia leswi a swi hlayersa na ku monitara mahlayelo ya yena (mimpfumawulo, vuthala bya mbangu, nxopaxopo wa swivumbeko, marito lama voniwaka). U hlaya hi nkhuluko lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka. U komba ku twisia mahikahatelo loko a ri karhi a hlayersa ehenhla. U ya emahlweni a ndlandlamuxa ntivomarito wa yena lowu a wudyondzeke eka ku hlaya loku leteriwaka, ku hlaya swin'we na ku hlaya a ri yexe. 	
Ku hlaya a ri yexe (hi nkari lowu vadyondzi va nga endliko nchumu exikolweni kumbe ekaya)	
<i>Vadyondzi va Ririmiro Engetela ro Sungula va fanelo ku khutaziwa ku tlhayersa hi voxo hi nkari lowu va nga endliko nchumu etlilasini. (xik. Loko va hete nghingiriko ka ha ri na nkari) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). I swa nkoka leswaku nkari wun'wana na wun'wana lowu va wu kumaka va wu tirhiesela ku antswisa mahlayelo ya vona.</i>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlaya leswi nga tsariwa yena na swa van'wana. U hlaya a ri yexe tibuku leti hlayersa eka ku hlaya loku leteriwaka hi nkari wa ku hlaya na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririmiro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlayersa etlilasini. U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririmiro rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma nhlamuselo ya marito lawa a nga ya tiviki. 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela swa mafundza.

Ntivompfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na/kumbe swo tsariwa)

- U ntlawahata marito lama welaka eka ndyangu wun'we (xik. tika, fika, tshika).
- U aka na ku ava marito yo olova lama sungulaka hi mpfumawulo wa mpfangano wa switatisi swimbirhi leyi nga tolreveleka (tl-ula, tl-anga, tlh-ela, tsh-ama, tsh-ika, ndzh-eng).
- U lemuka marito lama nga na mpfumawulo wa mpfangano wa switwari swimbirhi (swee, yoo, e-e, ahaa!).

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza:

Ku hlaya (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U rungula xiphemu xa xitori a pfuniwa hi mudyondzisi (swivulwa swimbirhi kumbe swinharhu).

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 5:

Ku hlaya: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U twisia xitori xo koma lexi nga na swifaniso, xik. hi ku longoloxa swifaniso kumbe ku yelanisa nhlamuselo ya xifaniso/xivulwa eka xifaniso.
- U hlaya xitshuriwa xo koma xo tsariwa Kunene (Buku Leyikulu kumbe switshuriwa leswi kurisiweke)na mudyondzisi, a tirhisa nhlokomhaka ku bvumba na ku hlamula hi ku komisa swivutiso swanomo swo kongomisiwa eka xitori.
- U hlayela ehenhla ebukwini ya yena n'wini eka ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka na mudyondzisi. Ntlawa hinkwawo wu hlaya xitori xo fana.

KOTARA 4	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Mgingiriko ya ku tsala (kambirhi kumbe kanharhu hi vhiki)	
Mudyondzisi u fanela a ringeta ku dyondzisa mgingiriko yo tala eka nkarhi lowu vekiweke:	
<ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa vuswikoti byo tsala lebyi a byi dyondzeke eka Ririmia le Kaya • U tsala swivulwa a tirhisa marito lama nga na mpfumawulo wo tolreveleka wa marito lama a nga tshama a ya vona kumbe ku ya dyondza • U tsala marito lawa ya nga tolreveleka na swivulwa swa mbitanelo • U longoloxa hi mfanelo swivulwa leswi hlangahlanganisiweke ku vumba ndzimana a tlhela a kopa. • U tsala ndzimana ya kwalomu ka mintila yinharhu hi nhlokomhaka leyti nga tolreveleka • U tirhisa vuswikoti lebyi a byi dyondzeke eka Ririmia le Kaya ku lulamisa mahungu ya va eka xivumbeko xa xigirafu.(xik. Chati kumbe ku humelela ka swilo hi ku landzelelana) • U tirhisa maviti na masivi (mina, yena, xona), (mbyana, huku) eku tsaleni. • U tirhisa nkarhi wa sweswi, nkarhi wa sweswi lowu hetisekeke na nkarhi lowu nga hundza loko a ri ku tsaleni • U tirhisa vunyingi eka marito man'wana lama nga tolreveleka loko a ri ku tsaleni • U peleta marito hi nhloko a ya peleta hi mfanelo, xik. tlanga, movha, yindlu, kumbe a tirhisa vutivi bya mimpfumawulo • U tirhisa dikixinari ya vana laha swi faneleke. • U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzeke eka Ririmia le Kaya (maletere lamakulu na tihiko). • U tiakela xilaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza:	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> • U tsala ntlanu wa swivulwa swa mbitanelo a tlhela a swi hikahata hi mfanelo. • U longoloxa hi mfanelo swivulwa leswi hlangahlanganisiweke ku vumba ndzimana a tlhela a kopa. 	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela swa mafundza: 5	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> • U tsala ndzimana ya swivulwa leswi nga riki hansi ka swinharhu hi nhlokomhaka leyti tolrevelekeke • U lulamisa kumbe a hundzuluxa mahungu ya ya eka xivumbeko xa xigirafu.(xik. Chati kumbe ku landzelelano ka swilo leswi humelelaku hi nkarhi) 	

SWITSHURIWA / SWITRHISIWA LESWI BUMABUMERIWEKE SWA LEMBE HINKWARO**KU YINGISELA NA KU VULAVULA**

- Swifaniso na tiphositara.
- Swilo leswi nga na vuxaka eka minkongomelo na tinhlokomhaka, timasiki, tipaphete na swin'wana.
- Swifaniso swo lava ku longoloxiwa.
- Swiambalo swo tiendlela swa micingiriko yo encenyeta na ku tlanga switori.
- CD kumbe tithepi to yingisela switori (swo tsariwa kumbe swo runguriwa), swiphato kumbe swinsin'wana swa ncino na tinsimu, thelevhixini na vhidiyo.
- Tibuku ta switori na switori swo runguriwa.
- Switlhokovetselo, tinsimu na swinsin'wana swa ncino.
- Mintlangu ya rrimi (swanomo).

KU HLAYA NA DYONDZO YA SWA MIMPFUMAWULO

- Swifaniso na tiphositara.
- Tibuku Letikulu ta switori na switshuriwa swa ntiyiso.
- Pulani yo hlaya leyi bumabumeriweka (switori swa 7-10)
- Switshuriwa swin'wana leswi kurisiweke, (swiphato, tinsimu, swinsin'wana swa ncino na swin'wana).
- Tibuku ta swifaniso leswi nga na tinhlamuselontsongo.
- Tibuku to nyanyula to koma leti nga na swivulwa swa 1 - 2 hi pheji leyi yi vekiwaka eka khona yo hlayela.
- Makarata ya swikombakombana yo hlamusela swingolongondzwana swa le tliasini, minkombiso na marito yo voniwa.
- Chati ya tialifabete
- Swo kombetela hi swona loko ku hlayiwa switshuriwa leswi kurisiweke, switori swa le khumbini, na minkombiso.
- Tidikixinari ta swifaniso ta vana (ta rrimi rin'we na ta tindzimi timbirhi).

KU TSALA NA NTIVONTSALO

Switirhisawa swo tsala ku fana na tipenisele, tikhirayoni, tikhirayoni ta mhula, phepha ra tisayizi to hambarahambana (A3, A4, A5), rhaba, na phepha ro pfapfarhutela eka rona.

Maphepha ya tifilipichati na switsalo swo bumbula swa koki.

GIREDI YA 3 XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA SWILAVEKO HI KOTARA	
KOTARA 1	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWELKE WO DYONDZISA Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
MAVHIKI YA 1-5 <p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa ntivomarito, na ku dyondzisa migingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo / tinhlokohmaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihsawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tipositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na swingolongondzwana swa ntiyiso ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku fikelela migingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu va nyikiweke wona.</p> <p>Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki ya 1-5.</p>	
MAVHIKI YA 6-10 <p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va va swi endleke eka mavhiki ya ntlanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela vadyondzisi ku tirhisa nakambe swiaki swa ririmiswa masungulo na marito yo olova loko a vulavula na vadyondzi eka Ririmisra Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa migingiriko hinkwayo ku tlula kan'we oko swi koteke. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 6-10. Vadyondzisi va fanele va endlisa migingiriko yo kambela swa mafundza emakumu ka kotara.</p>	
<i>Migungiriko ya siku na siku (30 wa timinete hi vhiki)</i> <p>Migungiriko leyi yi fanele ku hambanisiwa hi ku aya hi vulehi bya yona. Vadyondzisi va nga endla nghingiriko wun'we wo leha kumbe yimbirhi hambi yi ri yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U ya emahlweni na hluvukisa vutivi bya ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokohmaka to fana na 'Swiharhi swa nhova'. • U landzelela swileriso swo fana na leswi: 'Humesani tibuku ta n'wina ta switoloveto na tipenisele'; Tsalani siku ra namuntla ehenhla naswona ekhoneni ya le xineneni ya buku ya n'wina'. • U nyika swileriso swo olova swo fana na leswi, 'Khoma voko ra wena', 'Tlakusa nenge wa ximatsi'. • U twisia na ku angula swivutiso swo olova tanihi leswi: Rini...? hikwalaho ka yini..? kwihi....? U yi vonile kwihi mangwa?: A ku ri rini?; A wu ya endla yini?; U endlile yini loko u yi vona ro sungula?; (Exihlahleni; Lembe Ieri hundzeke. A hi ri eka rendzodyondzo. Ndzi yi tekile xifaniso.) • U vutisa hi xikongomelo xo lava ku basisiwa eka leswi a nga swi twisisiki. Xikombiso: A ndzi swi twisisi...; Tilhela u swi vula nakambe. • U hlamula na ku endla swikombelo. Xikombiso: "Ndzi nga tirhisa penisele ya wena xana?" • U va na xiave eka mburisano wo koma hi nhlokohmaka leyia yi tivaka tanihi: Ta maxelo, ndyangu wa mina, masiku yo velekiwa, khalendara. • U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova. Xik. Ndzi xiharhi lexikulu, ndzi na muhlovo wa nkwalala, ndzi na nxakwa wo leha. Hi mina mani? • U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso kumbe xinepe hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi. Xik. Hi swihi leswi u swi vonaka exifanisweni lex?; Ndzi hlamusele leswi u swi vonaka eka xifaniso lex. • U yingisela leswi runguriwaka swo olova. Xik. Mudyondzisi u ta va rungulela leswi a swi voneke eZoo / entangeni wa swiharhi. • Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u rungula timhaka hi ndlela yo olova, Xikombiso, mudyondzi u hlamusela mudyondzisi leswi a swi endleke. • U twisia na ku tirhisa milawu ya ririmisra eka nongoti wo karhi Xik. Ndzi vonile nhuntwa (nkarhi lowu hundzeke); Ndzi ta dya nyama ya nhuntwa hi Sonto (nkarhi lowu wu taka). 	

- U bela enhlokweni na ku hlava swiphato swo olova, swinsin'wana swa swiendlo na ncino na tinsimu. Xik. Sekwa na huku swi fambisa ku yini... loko swi ya nwa mati. Nhloko ehansi xipesu henhla... loko swi ya nwa mati?
- Va tlanga mintlangu ya ririm, xikombiso, Bvumba leswaku hi mani?

Micingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa (30 timinete hi vhiki)U yingisela switori swo runguriwa na swo hlayiwa (ku hlava swin'we hi ku leteriwa hi mudyondzisi)

Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi u va rungulela kumbe ku va hlayela xitori (kumbe a va rungulela leswi swi humeleleke). Switori leswi runguriwaka swi nga tlangiwa hi ku tirhisa swirho swa miri na swipfuno swin'wana ku humesela nhlamuselo ya swona ehandle. Switori leswi nga ta hlayiwa swi fanele swi huma eka Buku Leyikulu / phositara leyi nga ta voniwa hi tlilasi hinkwayo.

- U yingisela hi ku tiphina switori, ku runguriwa ka timhaka ta ntiyiso kumbe ku hlamuseriwa ka switshuriwa leswi vulavulaka hi swilo swa ntiyiso swo huma eka Buku Leyikulu kumbe eka phositara ya swifaniso, xikombiso, Jelani wa Jelani va yingisela va ri karhi va nghena va yimbelela swinsin'wana laha swi faneleke..
- U yingisela switori, xik. Lexi endleke leswaku nhuntlwa yi va na nhamu yo leha, a tlhela a hlamula swivutiso swo fana na leswi: Swi te njhani leswaku nhuntlwa yi kumeka yi ri na nhamu yo leha?
- U kumbetela leswi swi nga ta humelela exitorini kumbe a hlamusela leswi a swi vonisaka xiswona. (Xik. Xana u ehleketa leswaku nhuntlwa yi ta humelela hi yini sweswi?)
- U hlamusela matitwelo ya yena hi xitori. (Xana u xi tsakerile xitori lexi?; Hikokwalaho ka yini u xi tsakerile / u nga xi tsakelanga?)
- U rungula nakambe xitori lexi a xi tweke.
- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso tanihi ku runguriwa ka mhaka ya ntiyiso hi mudyondzisi kumbe xiviko xa mahungu ya tindlopfu kutani a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia. Xik. Xana ndlopfu yi dya yini? Xana nxakwa wa yona wu tirha yini?
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u nyika nkomiso wa xitshuriwa xa ntiyiso.

Ku hluvukisa vutivi bya minongoti, ntivomarito na swiaki swa ririm.

Hi ku nghenelela eka micingiriko leyi boxiweke ehenhla:

- U yisa emahlweni ku aka ntivomarito wa swanomo ku katsa na ntivomarito wa minongoti, xik.swiharhi-xivumbeko, ndhawu, na swin'wana na swin'wana.
- U sungula ku antswisa matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa ririm swo olova eka minongoti leyi faneleke ya swo vulavula. Xik. leswi hlayekaka na leswi nga hlayekiki, ndlopfu-tindlopfu, mati-mati. Nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu nga hundza, 'ndzi vona ndlopfu- ndzi vonile ndlopfu.'

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula: (swanomo na / kumbe ku endlwa kunene)

MAVHIKI YA 1-5

- U twisia na ku hlamula swivutiso swo olova swo fana na: Rini..?; Hikokwalako ka yini...?
- U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova. Xik. Ndzi xiharhi lexikulu, ndzi na muhlovo wa nkwalala, ndzi na nxakwa wo leha. Hi mina mani?

MAVHIKI YA 6-10

- U rungula xitor niakambe hi nomo hi nomo.
- U va na xiave eka mburisano wo koma hi nhlokomhaka leyi a yi tivaka.

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza 1:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endlwa kunene)

- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso tanihi ku runguriwa ka mhaka ya ntiyiso hi mudyondzisi kumbe xiviko xa mahungu ya tindlopfu kutani a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia.
- U nyika nkomiso wo olova wa nomo wa swivulwa swinharhu kumbe mune hi xitshuriwa xa ntiyiso.
- U kombisa ku twisia marito loko ya vuriwa a tlhela a kumbetela nhchumu lowu vuriwaka etilasini kumbe exifanisweni loko a ri karhi a hlamula xivutiso / xileriso xo huma eka mudyondzisi. (Xik. I ncini lexi?; Kombetela nxakwa ya ndlopfu.)

KOTARA 1	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: 45 wa timinete hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na 30 wa timinete hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
NTIVOMIMPUMAWULO (15 wa timinete hi vhiki)	
<p>Mudyondzisi u ta va pfuxetisa mimpfumawulo ya maletere yo yima woxe na mimpfumawulo leyi yi yimaka yi ri yimbirhi, a tirhisa marito lawa vadyondzi va ya tivaka kumbe lawa ya talaka ku tirhisiwa. Loko a tivisa rito rintshwa, u fanele ku tiyisisa leswaku vadyondzi va twisia nhlamuselo ya rona va tlhela va ri tirhisa exivulweni.</p> <p>U va nyika micingiriko ya ku vulavula leyi lavaka leswaku vadyondzi va lemuka mimpfumawulo ya marito leyi va yi tivaka ya Ririmiro Sungula ro Engetela. Micingiriko leyi, yi fanele ku va yo koma (5-10 wa timinete) naswona yi va yi endlariwile eka vhiki hinkwaro. Yi nga tlhela yi katsiwa eka micingiriko yo yingisela na ku vulavula na ya ku hlaya.</p>	
Mavhiki ya 1-5	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka vuxaka bya letere na mimpfumawulo eka maletere hinkwawo lawa ya yimaka ya ri woxe, a lemuka ku hambana ka matwariselo ya yona exikarhi ka Ririmiro Sungula ro Engetela. U lemuka switatisi leswi yimaka swi ri swimbirhi swo fana na ('ch', 'dl', 'hl', 'kh') xik. ch-ela, dl-aya, hl-eka, kh-oma) U kota ku twa ku hambana exikarhi mimpfumawulo ya switwari (xik. "o" eka "hola" na "hola") hi ku yingisela laha eka ro sungula swi nga vulaka loko xilondza xi nga ha vavi, kasi ravumbirhi ri vula ku kuma mali loko u hetile ku tirha. U aka na ku twarisa mimpfumawulo ya marito yo koma (3 ku fika ka 4 wa maletere) hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke. 	
Mavhiki ya 6-10	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka switatisi leswi fambaka swi ri swimbirhi Xik. 'ny', 'ns', 'mb', ny-oxi, ns-una, mb-eva) U lemuka matirhiselo ya switwari swimbirhi leswi yimaka swin'we. (xik. M-ua-ki, eka muaki. x-ia-k, eka xiaki, m-uo-ngori, eka muongori, x-io-ndli eka xiondli.) U aka na ku twarisa mimpfumawulo ya marito yo koma (3 ku fika ka 4 wa maletere) hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke. 	
Ku hlaya swin'we (Nkarhi wu aviwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlaya swin'we i nghingingiriko lowu katsaka ku hlaya na ku yingisela. Ku tlhela ku katsa na ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi wa vona. Eka Giredi ya 2, ku hlaya swin'we ku ta ya emahlweni, kambe ku ri xiphemu xa ku Yingisela na ku Vulavula.</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlava xitshuriwa xo tsariwa xo koma (eka Buku leyikulu kumbe eka xitshuriwa lexi kurisiweke) na mudyondzisi va tirhisa nhlokomhaka ku endla nkumbetelo wa hungu. U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori lexi hlawuriweke. Xik. Xana mufana u endlile yini exikolweni? U hlamusela leswaku xitori xi endle leswaku a titwa njhani? A nga cinca ririmiro loko swi laveka. 	
Ku hlaya hi ntawa loku leteriwaka (Mpimohansi wa timinete ta 45 na Mpimohenhla wa awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p>Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririmiro Sungula, va fanele ku ava tlilasi hi mintlawa ya ntlanu ku ya hi vuswikoti byo hlava bya vadyondzi. Va fanele ku tirhisa maendlelo yo vumba mintlawa ya vadyondzi lava nga na vuswikoti byo yelana va tlhela va tiyisisa leswaku ntawa wun'wana wu tirha na xitshuriwa hi ku ya hi leswi wu lerisiweke swona (vuswikoti byo lemuka marito hi nkhaqato lowu nga exikarhi ka 90%-95%).</p> <p>Mudyondzisi u ta tirha swin'we na ntawa wun'we ku ringana timinete ta 15 hi siku. Loko a ri karhi a tirha na ntawa, vadyondzi lavan'wana va ta hlava va ri vambirhi kumbe a ri yexe kumbe va endla micingiriko leyi yelanaka na xitshuriwa lexi nga eku hlaiwani. Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririmiro Sungula va ngalava va ri hi tlilasi hinkwayo ku ringana kanharhu hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlayela ehenhla ku suka ebukwini ya yena eka ku hlava hi ntawa loku leteriwaka. Swi vula leswaku tlilasi hinkwayo yi ta hlava xitori xo fana lexi xi nga etibukwini ta vona va ri na mudyondzisi. 	

- U tirhisa maqhinga yo hlaya lawa a ya dyondzeke eka Ririm i ra le Kaya ku kota ku twisia na ku lawula mahlayelo ya yena hi ku languta leswi (dyondzo ya mimpfumawulo, vuthala bya minongoti, ku xopaxopa xivumbeko xa marito na marito yo voniwa).
- U hlava hi nkhuluko lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka.
- U kombisa ku twisia mahikahateло loko a ri eku hlaveleni ehenhla
- U ya emahlweni a ndlandlamuxa ntivomarito wa yena lowu a wu dyondzeke eka ku hlava loku leteriwaka, ku hlava swin'we na ku hlava a ri yexe.

Ku hlava a ri yexe (hi nkarhi lowu a nga yexe exikolweni na loko a ri ekaya).

Vadyondzi va Ririm i ro Engetela ro Sungula va fanel a ku khutaziwa ku tihlayela hi vox e hi nkarhi lowu va nga endliki nchumu etilasini. (xik. Loko va heta nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). Xikombiso, loko mudyondzisi a ri eku tirheni na nt lava lowu nga eka ku *hlava hi nt lava loku leteriwaka*, kumbe loko va hetile nghingiriko wo karhi nkarhi wa wona wu nga si hela. I swa nkoka leswaku nkarhi wuntsongo lowu tilasi yi wu kumaka wu tirhisiwa eku antswiseni ka ku hlava. Vadyondzi va fanele ku hloholteriwa ku tihlayela va ri vox e loko va ri emakaya ya bona.

- U hlava leswi nga tsariwa hi yena na swa van'wana.
- U hlava a ri yexe tibuku leti hlaviweke eka Ku hlava loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlava na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririm i ro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlavela etilasini.
- U hlava switlhokovetselo na swinsin'wana swo tolreveleka
- U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririm i rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma tinhlamuselo ta marito lawa a nga ya tiviki

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa nghingiriko wo kambela swa mafundza

Ntivomimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa na/kumbe swo tsariwa)

- U aka na ku twarisa mimpfumawulo ya marito yo koma (marito ya maletere ya 3 ku fika ka 4) hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke.

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza 1:

Ntivomimpfumawulo: (swanomo na / kumbe kunene na swo tsariwa)

- U lemuka vuxaka bya letere na mimpfumawulo eka maletere hinkwawo lawa ya yimaka ya ri woxe, a lemuka ku hambana ka matwariselo ya yona exikarhi ka Ririmri ra le Kaya na Ririmri ro Engetela. ro Sungula
- U lemuka switatisi leswi fambahaka swi ri swimbirhi emasungulweni ya rito. 'ch-', 'dl-', 'hl-', 'kh-', 'ny-', 'ns-', 'mb-', ch-ela, dl-aya, hl-eka, kh-oma, ny-oxi, ns-una, mb-eva)
- U lemuka switatisi leswi fambahaka swi ri swimbirhi emahetelwelweni ya rito Xik. '-dl', '-hl', '-kh', '-ny', '-ns', '-mb', '--ch-)

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya nkamafundza:

Ku hlaya: (swanomo na/ kumbe swo endla kunene)

Ku hlaya swin'we.

- U hlaya xitori xo koma (Buku Leyikulu xo kumbe switshuriwa swin'wana leswi kurisiweke) na mudyondzisi, vito ra xitori ku kumbetela leswi nga ta humelela.
- U hlamula swivutiso swo kongoma swa xitori lexi a xi hlayeke. Xik. Ku humelela yini loko nhuntlwa yi lava ku nwa mati?

Ku hlaya hi ntawala loku leteriwaka.

- U kombisa ku twisia leswi a swi hlayaka na ku swi hlaya hi nkuloko lowu faneleke xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlaya na mudyondzisi.

Ku hlaya a ri yexe.

- U kombisa ku twisia no hlaya hi nkuloko loko a hlaya a ri yexe.

Swiringanyeto swo kambela migingiriko ya mafundza 1:

Ku hlaya (swanomo na / kumbe swo endla kunene)

Ku hlaya swin'we.

- U rungula xitori nakambe kumbe u nyika nkomiso wa xitshuriwa xa ntayiso.

Ku hlaya hi ntawala loku leteriwaka.

- U hlaya switora eka ku hlaya ka ntawala loku leteriwaka a hlaya hi xiyimo xa yena.
- Va tirhisa marito yo voniwa, dyondzo ya mimpfumawulo na vuswikoti bya ntawiso na ku endla nhlamuselo

KOTARA 1	
KU TSALA MATIRHISELO YA RIRIMI	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Ku tsala: Mpimohansi: 30 wa timinete hi vhiki Mpimohenhla: Awara hi vhiki Matirhiselo ya ririm: 30 wa timinete hi vhiki
VUNDZENII / NONGOTI / VUSWIKOTI	
Mgingiriko ya ku tsala (Mpimohansi: 30 wa timinete, Mpimohenhla: Awara hi vhiki)	
<p><i>Laha ku tirhisiwaka nkarhi wa Mpimohenhla ku ta endliwa nghingiriko wun'we kumbe mimbirhi kasi laha ku tirhisiwaka nkarhi wa Mpimohansi ku ta endliwa nghingiriko wun'we ntsena.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi a byi dyondzisiweke eka Ririm ra le Kaya. U tsala minonganoko ley i yaka yi nonoha ley i nga na tinhlokohaka, xikombiso, swiharhi swa nhova: tindlopfu, tinhuntlwa, tinghala, timangwa, na sw. na sw U tsala xitshuriwa xo olova tanahi khadi ra ku velekiwa. Hi ku leteriwa, u tsala swiletriso swo olova, xik. swa maswekelo ya xo karhi, tirhisipi, na sw. na swi. U tsala ndzimana ya swivulwa swo ringana 4-6 hi nhlokomhaka ley i tolrevelekeke. U tirhisa magoza yo tsala: (ku mpafapfarhuta, ku tsala, ku hlela na ku hangalasa) U tirhisa mahikahatelo lawa a dyondzisiweke eka Ririm ra le Kaya (hiko; hefemula; xivutiso; xihlamalo na swirhatana swo pfula no pfala) U peleta marito ya ntolovel o hi mfanelo a tlhela a ringeta ku peleta na lawa ya nga tolrevelekangiki hi ku tirhisa vutivi byo huma eka dyondzo ya mimpfumawulo. U titumbuluxela xihlaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. U tirhisa tidikixinari ta vana leti nga hi ririm rin'we kumbe timbirhi. 	
Mgingiriko ya matirhiselo ya ririm (timinete ta 30 hi vhiki)	
<p>Eka mgingiriko ley, vadyondzi va ta sungula ku langutana na matirhiselo ya ririm. Ntivoririm wu fanele ku dyondzisiwa eka mbangu lowu twisisekaka.</p> <ul style="list-style-type: none"> U twisia na ku tirhisa nkarhi wa sweswi. U twisia na ku tirhisa swivulwa swo fana na leswi: Ley i buku ya mina. Leti i tibuku ta mina. U twisia na ku tirhisa mafuwi hi mfanelo. xik. Mbyana ya ntima ya luma; Homu yo basa yi lahlekile; Khavhara ya buku. A pfuxeta swin'wana swa ririm leswi a swi dyondzeke eka Tigiredi ta 1 ku fika eka 2. 	
MAKAMBELELO	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza:	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> Hi ku seketeriwa u tsala swileriso swo olova. 	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela swa mafundza 1	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U tsala ndzimana ley i nga na swivulwa swa 4-6 hi nhlokomhaka ley i tolrevelekeke. 	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza:	
Matirhiselo ya ririm: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U tsala tinhlokohakantsongo to twisiseka ku hlamusela swifaniso hi ku tirhisa rimba U tsala swivulwa swo twisiseka hi ku tirhisa tirhisa mafuwi hi ndlela ley i hetisekeke. 	
Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela swa mafundza 1	
Ku tsala: (swo tsariwa)	
<ul style="list-style-type: none"> U tsala swivulwa swo twisiseka hi nkarhi wa sweswi hi nkhaqato lowu amukelekaka. 	

KOTARA 2	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWELKE WO DYONDZISA Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Mavhiki ya 1-5</p> <p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa ntivomarito, na ku dyondzisa migingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo / tinhlokohmaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihlawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tiphositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na swingolongondzwana swa ntiyiso ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke.</p> <p>Vadyondzisi va fanele va ringeta ku fikelela migingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu va nyikiweke wona. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki ya 1-5.</p> <p>Mavhiki ya 6-10</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku akelela eka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlanu layo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela vadyondzisi ku tirhisa nakambe swiaki swa ririm i swa masungulo na marito yo olova loko a vulavula na vadyondzi eka Ririm i ro Engetela ro Sungula.</p> <p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa migingiriko hinkwayo ku tlula kan'we wu leha kumbe yimbirhi hambi yi ri yinharhu yo koma hi vhiki.</p> <ul style="list-style-type: none"> U ya emahlweni na ku hluvukisa vutivi bya ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokohmaka to fana na 'mabyalelo ya swimilana'. U landzelela swileriso swo fana na leswi: Chela misava yi tala eka mbita yo byalela swimilana, byala mbewu eka yona u yi seketela hi misava, xo hetelela cheleta mbewu ya wena. U nyika swileriso swo olova swo fana na leswi, 'Se cheleta ximilana xa wena.' U twisia na ku angula eka swivutiso swo olova tanahi leswi: Rini...? hikwalaho ka yini..? Yini? U vona onge mbewu leyi yi ta humesa yini? U vutisa hi xikongomelo xo lava ku basisiwa eka leswi a nga swi twisisiki. Xikombiso: A ndzi swi twisisi...; Tlhela u swi vula nakambe. U hlamula na ku endla swikombelo. Xikombiso: "Ndzi nga tirhisa penisele ya wena xana?" U va na xiave eka mburisano wo koma hi nhlokohmaka leyi a yi tivaka tanahi: 'Vanghana va vona na leswi va endlaka swona.' U kombisa xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova ya swanomo. xik. Ndzi tiyerile, ndzi ntsongo loko ndzi kuma misava na mati ndza mila. Hi mina mani? U vulavula hi minchumu leyi nga eka xifaniso kumbe xinepe hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi. Xik. Hi swihi leswi u swi vonaka exifanisweni lex? Ndzi hlamusele leswi u swi vonaka eka xifaniso lex. U yingisela swo runguriwa swo olova. Xik. Mudyondzisi u ta va hlamusela mabyalelo ya ximilana. 'Xo sungula ndzi chela misava yi tala eka mbita yo byalela swimilana. Kutani ndzi byala mbewu eka yona. Endzhaku ka sweswo ndzi cheleta misava embiteni. Kutani ndzi yimela ku yi vona loko yi mila.' Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi, u rungula timhaka hi ndlela yo olova, Xikombiso, mudyondzisi u hlamusela mudyondzisi leswi a swi endleke. U nyika nhlamuselo yo olova ya timhaka ta ntiyiso, xik. U hlamusela mabyalelo ya mbewu na makuriselo ya ximilana. U twisia na ku tirhisa milawu ya ririm i eka eka nongoti wo karhi Xik. Ndzi byarile ximilana (nkarhi lowu hundzeke); Ndzi ta byala ximilana hi Sonto (nkarhi lowu wu taka). U bela enhlokweni na ku hlaya swiphato swo olova, swinsin'wana swa swiendlo na ncino na tinsimu. Xik. Mpfula a yi ne mthothotho.. U tlanga mintlangu ya ririm i, xikombiso, Bvumba leswaku i ncini? 	

Ku yingisela ko kongomisa na micingiriko yo vulavula (30 timinete hi vhiki)

U yingisela switori swo runguriwa na swo hlayiwa (ku hlayela xitori)

Kambirhi hi vhiki, ku ya hi vukona bya nkarhi, mudyondzisi u wa va rungulela kumbe ku va hlayela xitor (kumbe a va rungulela leswi swi humeleleke). Switori leswi runguriwaka swi nga tlangiwa hi ku tirhisa swirho swa miri na swipfuno swin'wana ku humesela nhlamuselo ya swona ehandle. Switori leswi nga ta hlayiwa swi ta va swi huma eka Buku Leyikulu / phositara leyi nga ta voniwa hi tilasi hinkwayo.

- U yingiselela switori swo koma, swihungwana swa vona kumbe switshuriwa swa timhaka ta ntiyiso, xik. swileriso, swiviko swa mahungu, leswi swi runguriweke kumbe ku hlayiwa eka Buku Leyikulu kumbe phositara ya swifaniso hi ku tiphina, xikombiso, Jelani wa Jelani.
- U yingisela switori, (xik. 'Nyawa ya mangatsila,' a tlhela a hlamula swivutiso swo fana na leswi: i ncini xi nga endla leswaku mufana a khandziya nyawa?)
- U kumbetela leswi swi nga ta humeleta exitorini kumbe eka swihungwana swa vona (Xik. Xana u vona onge ku ta humeleta hi yini eka nkarhi lowu tako?)
- U nyika matitwelo ya yena hi xitori. (Xana u xi tsakerile xitori lexi?; Hikokwalaho ka yini u xi tsakerile/u nga xi tsakelangi?)
- U rungula nakambe xitori lexi a xi tweke.
- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso tanihi ku runguriwa ka mhaka ya ntiyiso hi mudyondzisi kumbe xiviko xa mahungu, Xik. Mabyalelo ya swimilana. Kutani a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia. Xik. Xana ku laveka yini loko munhu a lava ku byala swimilana?
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u nyika nkomiso wa xitshuriwa xa ntiyiso.

Kuhluvukisa ntwisiso wa minongoti, ntivomarito na swiaki swa rrimi.

Hi ku teka xiave eka micingiriko leyi boxiweke ehenhla:

- U yisa emahlweni ku aka ntivomarito wa swanomo ku katsa na ntivomarito wa minongoti, Xik. Ku hlamusela ndlela leyi swilo swi humelelaka hi yona tanihi 'ndzhendzheleko wa vutomi.'
- U sungula ku antswisa matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa rrimi swo olova eka minongoti leyi faneleke ya swo vulavula. Xik. Leswi hlayekaka na leswi nga hlayekiki, mbewu-timbewu, mati-mati.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula: (Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

MAVHIKI YA 1-5

- U vulavula hi xifaniso kumbe xinepe
- U va na xiave eka ku vulavula ko koma hi nhlokohaka leyi a yi tolrevelekeke

MAVHIKI YA 6-10

- U yingisela swo hlamuseriwa hi ndlela yo olova.
- U hlamusela swilo swo olova.

Swiringanyeto swa nghingiriko wo kambela swa mafundza 2:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso a tlhela a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia hi ku vula kunene.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa swanomo hi ku kombetela eka minchumu leyi nga ettilasini kumbe xifaniso hiku angula eka swivutiso / swileriso swa mudyondzis, xikombiso,. Xik. I ncini lexi? Kombetela eka timintsu.

Swiringanyeto swa nghingiriko wo kambela swa mafundza 3:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endla Kunene)

- U yingisela xitora a tlhela a xi rungula nakambe.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa swanomo hi ku kombetela eka minchumu ettilasini kumbe eka xifaniso hi ku angula eka swivutiso / swileriso swa mudyondzisi Xik. I ncini lexi? Xik. I ncini lexi? Kombetela eka timintsu.

KOTARA YA 2

KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Awara yin'we hi vhiki. Mpimohenhla: Awara yin'we na 30 wa timinete hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Dyondzo ya mimpumawulo (15 wa timinete hi vhiki)	
<p>Mudyondzisi u ta dyondzisa ro sungula switwari swo toloveleka swo yima swi ri swimbirhi na switatisi leswi yimaka swi ri swimbirhi kumbe ku tlula eka marito lama vadyondzi va hlanganeke na wona ko tala. Loko ku tivisiwa rito rintshwa, mudyondzisi u fanele ku tiyisisa leswaku vadyondzi va twisia nhlamuselo ya rona naswona va kota ku ri tirhisa exivulweni. U va nyika micingiriko yo yingisela leyi lavaka leswaku vadyondzi va lemuka marito lama nga na mimpumawulo yo yelana. Micingiriko leyi, yi fanele ku va yo koma (5-10 wa timinete) naswona yi va yi endlariwile eka vhiki hinkwaro. Yi nga tlhela yi katsiwa eka micingiriko yo yingisela na ku vulavula na ya ku hlaya.</p>	
MAVHIKI YA 1-5	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka marito mantshwa lama nga riki ehansi ka manharhu lawa ya nga na switwari swimbirhi leswi swi yimeke swin'we. (xik. Muaki laha ku nga na -ua- exikarhi, muongori, laha ku nga na -uo- exikarhi ka rito, swiaki, laha ku nga na -ia- exikarhi ka rito. U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpumawulo leyi dyondziweke. 	
MAVHIKI YA 6-10	
<ul style="list-style-type: none"> U tirhisa switatisi leswi twarisiwaka swin'we ku aka na ku tlhantlha marito. (xik. tlh-ava, tlh-ela, tlh-oma, tlh-uva,) U lemuka marito lawa ya nga na ncino (xik. hoxa na koxa, khula na kula, rhandza na handza) U hambanyisa exikarhi ka switwari swo twarisiwa hi ku lehisiba na swo komisiwa (xik. yona na yini, homa na homu, ntoma na ntima) U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpumawulo leyi dyondziweke. 	
Ku hlaya swin'we (Nkarhi wu aviwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlaya swin'we i nghingingiriko lowu katsaka ku hlaya na ku yingisela. Ku tlhela ku katsa na ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi wa bona. Eka Giredi ya 2, ku hlaya swin'we ku ta ya emahlweni, kambe ku ri xiphemu xa ku Yingisela na ku Vulavula.</p> <ul style="list-style-type: none"> U hlaya xitshuriwa xo tsariwa xo koma (eka Buku leyikulu kumbe eka xitshuriwa lexi kurisiweke) na mudyondzisi va tirhisa nhlokomhaka ku endla nkumbetelo wa hungu. U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori lexi hlawuriweke. Xik. i mani a nga byala nyawa leyikulu? U hlamusela leswaku xitor xi endle leswaku a titwa njhani? A nga cinca ririm i loko swi laveka. 	
Ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka (Mpimohansi wa timinete ta 45 na Mpimohenhla wa awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p><i>Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririm ro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi hi mintlawa ya ntlhanu ku ya hi vuswikoti byo hlaya bya vadyondzi. Va fanele ku tirhisa maendlelo yo vumba mintlawa ya vadyondzisi lava nga na vuswikoti byo yelana va tlhela va tiyisisa leswaku ntlawa wun'wana na wun'ana wu tirha na xitshuriwa hi ku ya hi leswi wu lerisiweke swona (vuswikoti byo lemuka marito hi nkhaqato lowu nga exikarhi ka 90%-95%). Mudyondzisi u ta tirha swin'we na ntlawa wun'we ku ringana timinete ta 15 hi siku. Loko a ri karhi a tirha na ntlawa, vadyondzisi lavan'wana va ta hlaya va ri vambirhi kumbe a ri yexe kumbe va endla micingiriko leyi yelanaka na xitshuriwa lexi nga eku hlayiweni. Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririm ro Engetela ro Sungula va nga hlaya va ri hi tlilasi hinkwayo ku ringana kanharhu hi vhiki.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U hlayela ehenhla ku suka ebukwini ya yena eka ku hlaya hi ntlawa loku leteriwaka. Swi vula leswaku tlilasi hinkwayo yi ta hlaya xitori xo fana lexi xi nga etibukwini ta bona va ri na mudyondzisi. U tirhisa maqhinga yo hlaya lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya ku kota ku twisia na ku lawula mahlayelo ya yena hi ku languta leswi (dyondzo ya mimpumawulo, vuthala bya minongoti, ku xopaxopa xivumbeko xa marito na marito yo voniwa). U hlaya hi nkuluklo lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka. U kombisa ku twisia mahikahatelo loko a ri eku hlayeleni ehenhla U ya emahlweni a aka ntivomarito wa yena lowu a wu dyondzeke eka ku hlaya loku leteriwaka, ku hlaya swin'we na ku hlaya a ri yexe. 	

- Ku hlava a ri yexe (hi nkarhi lowu a nga yexe exikolweni na loko a ri ekaya).

Vadyondzi va Ririmiro Engetela ro Sungula va fanelku khutaziwa ku tihlayela hi voxehi nkarhi lowu va ngaeendlikin chumu ettilasini. (xik. Loko va heta nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). Xikombiso, loko mudyondzisi a ri eku tirheni na ntlawu lowu nga eka ku *hlava hi ntlawu loku leteriwaka*, kumbe loko va hetile nghingiriko wo karhi nkarhi wa wona wu nga si hela. I swa nkoka leswaku nkarhi wuntsongo lowu tililasi yi wu kumaka wu tirhisiwa eku antswiseni ka ku hlava. Vadyondzi va faneleku hloholoteriwa ku tihlayela va ri voxehloko va ri emakaya ya vona.

- U hlava leswi nga tsariwa hi yena na swa van'wana.
- U hlava a ri yexe tibuku leti hlaviweke eka Ku hlava loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlava na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririmiro Engetela ro Sungula leti nga eka khona yo hlavela ettilasini.
- U hlava switlhokovetselo na swinsin'wana swo tolreveleka.
- U tirhisa tidikixinari ta vana ta swifaniso (ya ririmiri rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma tinhlamuselo ta marito lawa a nga ya tiviki.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza

Ntivomimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endla kunene)

- U hambanyisa exikahi ka mimpfumawulo ya switwari swo leha na swo koma. (Xikombiso: ntoma na ntima, teka na tika, tola na ntila)

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 2:

Ntivomimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa / swo tsariwa kunene)

- U lemuka marito mantshwa (lama nga riki hansi ka manharhu) lawa ya nga na switwari swimbirhi leswi swi yimeke swin'we. (xik. Muaki laha ku nga na -ua- exikarhi, muongori, laha ku nga na -uo- exikarhi ka rito, swiaki, laha ku nga na -ia- exikarhi ka rito.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 3:

Ntivomimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na / swo tsariwa)

- U tirhisa switatisi leswi twarisiwaka swin'we ku aka na ku tlhantlha marito. (xik. tlh-ava, tlh-ela, tlh-oma, tlh-uva,)
- U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpfumawulo leyidyondziwe

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku hlava: (Swanomo na / kumbe swo endliwa Kunene / swo tsariwa)

Ku hlava swin'we

- U hlamula swivutiso swo koma swa nomo swa xitshuriwa.
- U rungula nakambe xiphemu xa xitori hi ku pfuniwa hi mudyondzisi

Ku hlava hi ntawu loku leteriwaka

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko lowu faneleke xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlava na mudyondzisi.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza

Ku hlava (swanomo na /kumbe swo endla kunene)

Ku hlava swin'we

- U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori kumbe xitshuriwa xa ntayiso: Xik. I ncini xo sungula lexi endliweke eku byaleni ka ximilana xa nyawa?.

Ku hlava hi ntawu loku leteriwaka

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko lowu faneleke xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlava na mudyondzisi.

Ku hlava hi vambirhi / ka munhu un'we

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko lowu faneleke loko a hlava a ri yexe.

KOTARA YA 2	
KU TSALA MATIRHISELO YA RIRIMI	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: 30 wa timinete hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki. Matirhiselo ya ririm: 30 wa timinete hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Micingiriko ya ku tsala (Mpimohansi: 30 wa timinete, Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki)</p> <p><i>Laha ku tirhisiwaka nkarhi wa Mpimohenhla ku ta endliwa nghingiriko wun'we kumbe yimbirhi kasi laha ku tirhisiwaka nkarhi wa mpimohansi ku ta endliwa nghingiriko wun'we ntsena.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi a byi dyondzeke eka Ririm ra le Kaya. U tsala nonganoko lowu yaka wu tika lowu nga na tinhlokomhaka, xikombiso, xik. leswi laviwaka hi swimilana: mati,misava, moyo na masana.. Hi ku leteriwa hi mudyondzisi u tsala swiletelo swo olova, xik. mabyalelo ya ximilana. U tsala ndzimana ya swivilwa swa 4-6 hi nhlokomhaka leyi yi tolrevelekeke. U veketela mahungu eka chati, tafula kumbe girafu ya bara . Xik. Ndzhendzheleko wa vutomi wa ximilana. U tirhisa ku tsala hi magoza (ku mpfapfarhuta, ku tsala, ku hlela na ku hangalasa) U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzissiweke eka Ririm ra le Kaya (hiko; hefemula; xivutiso; xihlamalo na swirhatana swo pfula no pfala) U peleta marito ya ntolovelu hi mfanelo a tlhela a ringeta ku peleta lawa ya nga tolrevelekangiki hi ku tirhisa vutivi byo huma eka dyondzo ya mimpfumawulo. U titumbuluxela xihlaysamarito na dikixinari ya yena n'wini. U tirhisa tidikixinari ta vana (leti nga hi ririm rin'we kumbe timbirhi). <p>Micingiriko ya matirhiselo ya ririm (timinete ta 30 hi vhiki)</p> <p>Eka micingiriko leyi, vadyondzi va ta sungula ku langutana na matirhiselo ya ririm. Ririm ri ta dyondzisiwa ri ri eka minongoti yo twisiseka.</p> <ul style="list-style-type: none"> U twisia na ku tirhisa nkarhi wo yisa emahlweni. Xikombiso: Ndza ha byala ximilana; Ndza ha ri eku byalen ka ximilana; (Hi wu vona hi "ha".) Maviti ya leswi hlayekaka na leswi nga hlayekiki. xikombiso, mabodhlele, mati, tihomu, A pfuxeta swin'wana swa ririm leswi dyondziweke eka Tigiredi ta V ku fika eka 2 	
<p>MAKAMBELELO</p> <p>Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela ya nkamafundza:</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U veketela mahungu ya le ka chati, tafula kumbe girafu ya bara <p>Nghingiriko wo kambela swa mafundza 2</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala ndzimana ya swivilwa swa 6-8 hi nhlokomhaka yo tolreveleka. <p>Nghingiriko wo kambela swa mafundza 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hi ku seketeriwa, u tsala sete yo olova ya mahungu <p>Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela ya nkamafundza:</p> <p>Matirhiselo ya ririm: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala swivilwa swo twala a ri karhi a tirhisa maviti yo hlayeka na lawa ya nga hlayekiki. 	

Nghingiriko wo kambela swa mafundza 2

Matirhiselo ya rrimi: (swo tsariwa)

- U hetisa swivulwa hi ku tirhisa nkarhi lowu kombisaka ku ya emahlweni

Nghingiriko wo kambela swa mafundza 3:

Matirhiselo ya rrimi: (swo tsariwa)

- U tsala swivulwa swo hetiseka hi ku tirhisa nkarhi lowu kombisaka ku ya emahlweni.

KOTARA YA 3	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWANOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
MAVHIKI YA 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tlhela va tirhisa ntivomarito, na ku dyondzisa micingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo / tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihiawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tiphositara, swinsin'wana swa ncino, tinsimu, mintlangu na swingolongondzwana swa ntiyiso ku ya hi nkongomelo lowu va wu hlawuleke. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku fikeleta micingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu va nyikiweke wona. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 1-5.</p>	
MAVHIKI YA 6-10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo yimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku yisa emahlweni leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu layo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tirhisa nakambe swiaki swa ririm i swa masungulo na marito yo olova loko a vulavula na vadyondzi eka Ririm ro Engetela ro Sungula. Vadyondzisi va fanele ku fikeleta micingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu nyikiweke.</p>	
<p>Va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa micingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 6-10. Vadyondzisi va fanele va endlisa micingiriko yo kambela swa mafundza.</p>	
Micingiriko ya siku na siku (30 wa timinete hi vhiki)	
<ul style="list-style-type: none"> • U ya emahlweni na ku hluvukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Ku endla swilo.' • U landzelela swileriso, Xik. Ku ta laveka phepha, switsalo swa khokhi, xikero na xintambhyana xo boha xipfalanghohe hi xona. Xo sungula dirowa xivumbeko xa xikandza xa wena. Kutani u....., sweswosweswo. • U nyika swileriso swo olova, xik. xi khalari hi muhlovo wa xitshopana. • U twisia na ku hlamula swivutiso swo olova, xik. Rini...? hikwalaho ka yini..? Njhani.....? 'U xi endla njhani xipfalanghohe xo chavisa?' • U vutisa hi xikongomelo xo lava ku kuma nhlamuselo eka leswi a nga swi twisisiki. Xik. A ndzi swi twisisi...; Ndzi kombela ku pfuniwa.. • U hlamula na ku endla swikombelo. Xik. "Ndzi nga tirhisa dikixinari ya wena xana?" • U va na xiave eka mburisano wo koma hi nhlokomhaka leyi nga tolloveleka, Xik. Ku humelela yini endhawini ya ka n'wina? • U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova. Xik. A veketela swifaniso hi nxaxamelo wa kona endzhaku ka ku yingisela swiletelo swa maendlelo ya xipfalanghohe. • U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso kumbe xinepe hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi. Xik. Hi swihi leswi u swi vonaka exifanisweni lex? Ndzi hlamusele leswi u swi vonaka eka xifaniso lex. • U yingisela leswi runguriwaka swo olova. Xik. Mudyondzisi u ta va hlamusela ndlela leyi a endleke xipfalanghohe hi yona: Xosungula ndzi dirowe xivumbeko xa xikandza xa mina. Kutani ndzi dirowa mahlo, nhompu na nomo sweswosweswo. • U rungula timhaka hi ndlela yo olova, Xikombiso, U hlamusela maendlelo ya masiku. • U twisia na ku tithisa milawu ya ririm i eka nongoti wo karhi Xik. Ndzi kombela ku nyiketiwa leswiya! • U bela enhlokweni na ku hlaya swiphato swo olova, swinsin'wana swa swiendlo na ncino na tinsimu. Xik. Jelani wa Jelani. • Va tlanga mintlangu ya ririm i, xikombiso, Bvumba leswaku hi mani? 	
Micingiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa (30 timinete hi vhiki)	
U yingisela switori swo runguriwaka na swo hlayiwa (ku hlaya swin'we)	
<p><i>Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi u va rungulela kumbe ku va hlayela xitor (kumbe a va rungulela leswi swi humeleleke). Switori leswi runguriwaka swi nga tlangiwa hi ku tirhisa swikoweto na swipfuno swin'wana ku humesela nhlamuselo ya swona ehandle. Switori leswi hlayiwaka swi fanele ku huma eka Buku Leyikulu / phositara leyi nga ta voniwa hi tlilasi hinkwayo.</i></p>	

- U yingisela hi ku tiphina switori, ku runguriwa ka timhaka ta ntiyiso ta munhu kumbe ku hlamuseriwa ka switshuriwa leswi vulavulaka hi swilo swa ntiyiso (e.g. nhlamuselo ya timhaka ta ntiyiso, swiletelo, na swiviko swa mahungu) swo huma eka Buku Leyikulu kumbe eka phositara ya swifaniso.
- U yingisela switori, (Xik. Vana va nyabangankulu) na nhlamuselo ya timhaka ta ntiyiso ta munhu a tlhela a hlamula swivutiso leswi kambelaka ku twisia, Xik. Xana xikhegudyana xi fihlute vanhwanyana hi yini loko va fika?
- U kumbetela leswi swi nga ta humelela exitorini kumbe a hlamusela leswi a swi vonisaka xiswona. (Xik. Xana u vona ongeku ta humelela yini endzhaku ka leswi?)
- U hlamusela matitwelo ya yena hi xitori. (Xana u xi tsakerile xitori lexi?; Hikokwalaho ka yini u xi tsakerile/u nga xi tsakelanga?)
- U rungula xitori nakambe.
- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso tanihi xitshuriwa lexi hlamuselaka magoza yo endla xo karhi, (Xik. Maendlelo ya xipfalanghohe.) a tlhela a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia, (Xana ku laveka yini loko ku endliya xipfalanghohe?)
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u nyika nkomo wo olova wa xitshuriwa xa ntiyiso.

Ku hlувukisa ntwisiso wa minngoti na ntivomarito.

Hi ku nghenelela eka mgingiriko leyi boxiweke laha henhla:

- U yisa emahlweni ku aka ntivomarito wa swanomo ku katsa na ntivomarito wa minongoti, Xik. ku hlamusela magoza yo endla swo karhi, ku endla swilo.
- U sungula ku antswisa matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa ririm i swo olova eka minongoti leyi faneleke ya swo vulavula, Xik. Nkarhi lowu nga hundza, maviti lama hlayekaka na lama nga hlayekiki, (xipfalanghohe, mati), switwananisi na masivi komba: Ndzi kambela ku nyiketiwa leswi/leswo..

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa mgingiriko yo kambela ya nkamafundza

Ku yingisela na ku vulavula: (Swanomo na / kumbe swo endliya kunene)

MAVHIKI YA 1-5

- U landzelela na ku nyika swileriso

MAVHIKI YA 6-10

- U yingisela swanomo swo hlamuseriwa hi ndlela yo koma.
- U nyika nhlamuselo yo koma ya swanomo.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 4:

Ku yingisela na ku vulavula (Swanomo na / kumbe swo endliya kunene)

- U yingisela xitori na ku hlamula swivutiso swo kambela ku twisia hi ku vula kunene.
- U rungula xitori nakambe.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa swanomo hi ku kombeta minchumu leyi nga etilasini na le ka xifaniso ku hlamula swivutiso na swileriso swa mudyondzisi. Xik. I ncini lexi?; Hi kombe xipuku.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 5:

Ku yingisela na ku vulavula (Swanomo na / kumbe swo endliya kunene)

- U hlamusela leswi swa ha ku n'wi humelelaka hi ku vula kunene.

KOTARA YA 3	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Awara yin'we hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
Dyondzo ya mimpumawulo (timinete ta 15 hi vhiki)	
<p>Mudyondzisi u ta tivisa switwari swintshwa leswi swi yimaka swin'we na switataisi leswi swi yimaka swin'we hi ku tirhisa marito lawa vadyondzi va ya tivaka kumbe va tshamelaka ku ya vona. Loko ku tivisiwa rito, u ta tiyisisa leswaku vadyondzi va twisia nhlamuselo ya rona naswona va kota ku ya tirhisa eka swivulwa. U ta va nyika migingiriko yo yingisela leyi koxaka leswaku vadyondzi va lemuka ku hambana exikarhi ka mimpumawulo na mapeletelo eka Ririmri ra Le Kaya na Ririmri ro Engetela. Migingiriko leyi yi fanele ku va yo koma (timinete ta 5-10) naswona yi va yi hangalasiwile evhikini hinkwaro. Yi nga tlhela yi pfanganisiwa na migingiriko yo yingisela na ku vulavula, na yo hlava.</p>	
MAVHIKI YA 1-5	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka switwari leswi swi yimaka swi ri swimbirhi. Xik. 'ua' eka 'muaki, 'ia' eka xiaki, 'uo' eka muonhi., 'ie' eka miehleketo. U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpumawulo leyi dyondziweke. 	
MAVHIKI YA 6-10	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka marito lawa ya nga na switatisi swinharhu kumbe ku tlula leswi swi yimeke swin'we.(xik. nkh-uvu, eka 'nkuvo'; 'nkhavi; nkh-ala. eka 'nghala'; nkhw-ashu, eka 'nkhwashu') U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpumawulo leyi dyondziweke. 	
Ku hlava swin'we (Nkarhi wu vekiwile wa Ku yingisela na Ku vulavula)	
<p>Ku hlava swin'we na mudyondzisi swi katsa migingiriko ya ku hlava na ku yingisela, swi tlhela swi katsa na ku vulavula hi ku va vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi. Eka Giredi ya 3, ku hlava swin'we swi ta ya emahlweni kambe swi ri swin'we na ku yingisela na ku vulavula.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlava xitshuriwa xo koma xo tsariwa (Buku Leyikulu na xitshuriwa lexi kurisiweke) na mudyondzisi, va tirhisa nhlokomhaka ku endla nkumbetelo wa hungu. U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori. Xik. Xana vanhu va nga xi vona xipuku xa vunghana? U hlamusela leswaku xitori xi endle leswaku a titwa njhani? A nga vulavula ririmri rin'wana loko swi laveka. 	
Ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka (Mpimohansi wa timinete ta 45 na Mpimohenhla wa awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p><i>Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririmri ro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi hi mintlawa ya ntlanu ku ya hi vuswikoti byo hlava bya vadyondzi. Va fanele ku tirhisa tibuku leti pimanyetiweke va tlhela va tiyisisa leswaku ntlawa wun'wana na wun'wana wu tirha na xitshuriwa hi ku ya hi leswi wu lerisiweke swona (vuswikoti byo lemuka marito hi nkhaqato lebyi nga exikarhi ka 90%-95%). Mudyondzisi u fanele ku tirha swin'we na ntlawa wun'we ku ringana timinete ta 15 hi siku. Loko a ri karhi a tirha na ntlawa, vadyondzi lavan'wana va ta hlava va ri vambirimbirhi kumbe a ri yexe kumbe va endla migingiriko leyi yelanaka na xitshuriwa lexi nga eku hlaviweni. Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririmri ro Engetela ro Sungula va nga tirhisa ku hlava ka tlilasi hinkwayo loku leteriwaka ku ringana kanharhu hi vhiki.</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlavela ehenhla ku suka ebukwini ya yena eka ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka. Swi vula leswaku tlilasi hinkwayo yi ta hlava xitori xo fana lexi xi nga etibukwini ta vona va ri na mudyondzisi. U tirhisa maqhinga yo hlava lawa a ya dyondzeke eka Ririmri ra le Kaya ku kota ku twisia na ku lawula mahlayelo ya yena loko a hlava (dyondzo ya mimpumawulo, vuthala bya minongoti, ku xopaxopa xivumbeko xa marito na marito yo voniwa). U hlava hi nkhuluko lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka. U kombisa ku twisia mahikahatelo loko a ri eku hlaveleni ehenhla U ya emahlweni a ndlandlamuxa ntivomarito wa yena lowu a wu dyondzeke eka ku hlava loku leteriwaka, ku hlava swin'we na ku hlava a ri yexe. 	

Ku hlaya a ri yexe (hi nkarhi lowu vadyondzi va nga wisa exikolweni na le kaya).

Vadyondzi va fanele ku kondleteriwa ku hlava va ri voxie tibuku ta Ririmiro Engetela loko va ri na nkarhi wo wisa tanhiloko mudyondzisi a ri karhi a tirha na ntlawa lowu wu hlavaka hi ku pfuniwa hi yena kumbe loko va hetile nghingiriko wo karhi ka ha sele nkarhi. I swa nkoka leswaku xinkadyana lexi va xi kumaka etlilasini xi nga tirhisiwa ku hlavukisa ku hlava ka vadyondzi. Vadyondzi va fanele ku hloholteriwa ku hlava loko va ri emakaya wu ri ntirho wa le kaya.

- U hlava leswi nga tsariwa hi yena na swa van'wana.
- U hlava a ri yexe tibuku leti hlaviweke eka Ku hlava loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlava na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririmiro Engetela ro Sungula leti kumekaka eka khona yo hlavela ya tiliasi.
- U hlava switlhokovetselo na swinsin'wana swa ntolovel.
- U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririmiro rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma tinhlamuselo ta marito lawa a nga ya tiviki

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza Ntivomimpfumawulo:

(Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na/kumbe swo tsariwa)

- U aka na ku twarisa mimpfumawulo ya marito yo koma (3 ku fika ka 4 wa maletere) hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 4:

Ntivomimpfumawulo: (Swanomo na / swo endliwa kunene na swo tsariwa)

- U lemuka switwari leswi swi yimaka swi ri swimbirhi. Xik. 'ua' eka 'muaki, 'ia' eka xiaki, 'uo' eka muonhi., 'ie' eka miehleketo.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 5:

Ntivomimpfumawulo: (Swanomo na / kumbe swo endliwa kunene na/kumbe swo tsariwa)

- U lemuka vuxaka bya letere na mimpfumawulo eka mimpfumawulo yinharhu kumbe mune na ku tlula, laha a tlhelaka a tekela enhlokweni ku hambana ka muvulavurixidzi wa ririmiro na loyi a ri vulavulaka hi ku ri dyondza tanih Ririmiro Engetela.
- U tekela enhlokweni switatisi swo yima swi ri swimharhu eku sunguleni na le makumu ka rito. (nhl-amulo eka nhlamulo, ngh-ena eka nghena, nhl-a-mpf-i; eka nhlampfi, 'ndzh-o-ngh-o' eka ndzhongho.)
- U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi dyondziweke.

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza

Ku hlava: (swanomo na / swo endliwa kunene)

Ku hlava swin'we

- U hlamula swivutiso swo kongoma swa xitori lexi a xi hlaveke.
- U hlamusela xiphemu xa xitori hi ku pfuniwa hi mudyondzisi.

Ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka..

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko wa xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlava na mudyondzisi wa yena.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza wa 4 na 5:

Ku hlava (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Ku hlava swin'we

- U hlamula swivutiso swo kongoma swa xitori kumbe xitshuriwa xa timhaka ta ntiyiso, Xik. Xana vanhu a va swi kota ku vona Xipuku xa Malwandla ? Hikwalaho ka yini a va nga swi koti ku vona Xipuku xa Malwandla ?'

Ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka.

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko wa xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlava na mudyondzisi wa yena.

Ku hlava va ri vambirhi/ ku hlava a ri yexe.

- U kombisa ku twisisa leswi a swi hlavaka na ku swi hlava hi nkhuluko wa xiyimo xa yena loko a ri karhi a hlava na mudyondzisi wa yena.

KOTARA YA 3	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA.
MATIRHISELO YA RIRIMI	<p>Mpimohansi: Timinete ta 30 hi vhiki</p> <p>Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki</p> <p>Matirhiselo ya ririm: Timinete ta 30 hi vhiki</p>
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Micingiriko yo tsala (Mpimohansi:: timinete ta 30, Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki).</p> <p>Nghingiriko wun'we kumbe yimbirhi yo tsariwa hi vhiki laha mpimohenhla bya nkarhi byi tirhisiwaka na nghingiriko wun'we hi vhiki laha mpimohansi wa nkarhi wu tirhisiwaka.</p> <ul style="list-style-type: none"> U tirhisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi a byi dyondzissiweke eka Ririm ra la Kaya. U tsala nxaxamelo wa swilo leswi welaka ehansi ka nhlokohaka yin'we. Xik. Swilo leswi lavekaka loko ku endliwa xipfalanghohe: phepha, xitsalo xa khoki, xikero na xintambhyana xo boha hi xona. U tsala ndzimana ya swivulwa swa 4-6 hi nhlokohaka leyti tolloveriweke. U lulamisa mahungu ya le ka chati, tafula kumbe girafu ya bara, Xik. Mpafapfarhuto wa maendlelo ya xipfalanghohe.. Hi ku leteriwa, u tsala leswi a hlanganeke na swona evuton'wini. Xik. Tolo ndzi endlile xipfalanghohe. Xo sungula ndzi..., Ku landzela...; Ndzi hetelela hi ku... U landzelela magoza yo tsala: (ku pfapfarhuta, ku tsala, ku hlela na ku hangalasa) U tirhisa mahikahatelo lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya (tihiko, tihefemulo, swirhatana swo pfala no pfula, mahlamari, swivutiso na swin'wana). U peleta marito ya ntolovelu hi mfanelo a tlhela a ringeta ku peleta na lawa ya nga tollovelekangiki hi ku tirhisa vutivi byo huma eka dyondzo ya mimpfumawulo. U titumbuluxela bangi ya marito na dikixinari ya yena n'wini. U tirhisa dikixinari ya vana leyti nga hi ririm rin'we kumbe timbirhi. <p>Micingiringo ya matirhiselo ya ririm (Timinete ta 30 hi vhiki)</p> <p>Eka micingiriko leyti, vadyondzi va ta sungula ku langutana na matirhiselo ya ririm. Ririm ri fanele ku dyondzisiwa hi ndlela leyti ri nga fikelela xikongomelo xo karhi xa nongoti lowu ri tirhisiwaka eka wona.</p> <ul style="list-style-type: none"> U twisia na ku tirhisa nkarhi lowu hundzeke hi mfanelo. (Xik. Tolo ndzi endlile xipfalanghohe.) U twisia na ku tirhisa maviti ya leswi hlayiwaka na leswi nga hlayiwiki (mpfuxeto). U twisia na ku tirhisa switwananisi swa nhlokohaka tanihi le ka: 'Bodhlela ra mati. Mati lawa ya titimela'. U pfuxeta swin'wana swa ntivoririmi leswi a swi dyondzeke eka Tigiredi ta V ku fika eka 2. 	
MAKAMBELELO	
<p>Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza 1:</p> <p>Ku tsala: (Swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U lulamisa mahungu ya le ka chati, matafula na girafu ya bara, Xik. Mpafapfarhuto wa maendlelo ya xipfalanghohe <p>Mpimanyeto wa nghingiriko wo kambela swa mafundza 4:</p> <p>Ku tsala: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala ndzimana leyti nga na swivulwa swa 4-6 hi nhlokohaka leyti a yi tivaka. <p>Mpimanyeto wa nghingiriko wo kambela swa mafundza 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala hi leswi swi n'wi humeleleke. <p>Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya nkamafundza:</p> <p>Matirhiselo ya ririm: (swo tsariwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> U tsala swivulwa swo twisiseka a ri karhi a tirhisa maviti lawa ya nga hlayiwaka na lawa ya nga hlayiwiki. 	

Mpimanyeto wa nghingiriko wo kambela swa mafundza 4:

Matirhiselo ya rrimi: (swo tsariwa)

- U hetisa swivulwa hi ku tirhisa nkarhi lowu nga hundza.

Mpimanyeto wa nghingiriko wo kambela swa mafundza 5:

Matirhiselo ya rrimi: (swo tsariwa)

- U tsala swivulwa swo twisiseka leswi nga eka nkarhi lowu nga hundza hi mfanelo.

KOTARA YA 4	
KU YINGISELA NA KU VULAVULA (SWA NOMO)	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Awara yin'we hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
MAVHIKI YA 1-5	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi leyi nga ta va pfumelela ku sungula no tirhisa nakambe ntivomarito, na ku dyondzisa migingiriko leyi longoloxiweke laha hansi. Lemuka leswaku minkongomelo / tinhlokomhaka leti ringanyetiweke ko va swinginganyeto ntsena. Vadyondzisi va fanele ku tihiawulela minkongomelo leyi fambelanaka na mbangu na switirhisiwa leswi nga kona. Va fanele ku tiyisisa leswaku va na Tibuku Letikulu kumbe tipositara, swinsin'wana swa vana, tinsimu, mintlangu na swingolongondzwana swa ntiyiso swa nkongomelo lowu va wu hlawuleke. Vadyondzisi va fanele va ringeta ku fikelela migingiriko yo tala ku ya hilaha va nga kotaka ha kona eka nkarhi lowu va nyikiweke wona. Mudyondzisi u fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki ya 1-5.</p>	
MAVHIKI YA 6-10	
<p>Vadyondzisi va hlawula minkongomelo mimbirhi yintshwa leyi nga ta va pfumelela ku akelela eka leswi va swi endleke eka mavhiki ya ntlhanu yo sungula. Minkongomelo leyi yi fanele ku va pfumelela ku tivisa ntivomarito wuntshwa na ku tiyisisa lowu se va wu endleke. Minkongomelo yi fanele ku pfumelela mudyondzisi ku tshama a ri karhi a tirhisa nakambe swiaki swa ririmini swa masungulo swo olova loko a vulavula na vadyondzi eka Ririmini ro Engetela ro Sungula.</p>	
<p>Vadyondzisi va fanele ku tiyisisa leswaku va dyondzisa migingiriko yo tala ku ya hi laha va kotaka ha kona eka nkarhi lowu nyikiweke. Va fanele ku kambela vadyondzi hi ku tirhisa migingiriko ya nkamafundza leyi bumabumeriweke ya mavhiki 6-10. Va fanele ku endlisa migingiriko yo kambela swa mafundza emakumu ka kotara.</p>	
<p><i>Migungiriko ya siku na siku (30 wa timinete hi vhiki)</i></p>	
<p>Migungiriko yi ta hambana hi ku leha ka yona. Mudyondzisi a nga endla wun'we wo leha kumbe yimbirhi / yinharhu yo koma hi vhiki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U yisa emahlweni ku hlувukisa ntivomarito wa swanomo (ku yingisela na ku vulavula) a tirhisa minkongomelo kumbe tinhlokomhaka to fana na 'Swifambo'. • U landzela na ku nyika swileriso. • U twisia na ku ku angula eka swivutiso swo olova, Xik. Rini...? Hikwalaho ka yini..? Njhani.....? U famba njhani loko u ya exikolweni? • U vutisa hi xikongomelo xo lava ku hlamuseriwa eka leswi a nga swi twisisiki. Xik. xana rito 'swifambo' ri vula yini? • U angula na ku endla swikombelo. Xik. "Ndzi nga tirhisa penisele ya wena xana?" • U va na xiave eka mburisano wo koma hi nhlokomhaka leyi nga tolreveleka, Xik. Riendzo ra hina ro ya exikolweni.. • U lemuka xanchumu hi ku va xi hlamuseriwe kunene hi ndlela yo olova. Xik. Xilo xa kona i xifambo, i xikulu, xi rhwalela misava xi yisa eka lava yi xaveke. Xana i ncini? • U vulavula hi swilo leswi nga eka xifaniso kumbe xinepe hi ku hlamula swileriso swa mudyondzisi. Xik. Wa xi vona xitimela eka xifaniso lexi? Ndzi kombe xitimela.. • U yingisela na ku rungula timhaka ta ntiyiso. Xik. Riendzo ra mina ro ya exikolweni mixo wa namuntlha. • U twisia na ku tirhisa milawu ya ririmini eka mbangu wo karhi. • U bela enhlokweni na ku hlaya swiphato swo olova, swinsin'wana swa swiendlo na ncino na tinsimu. Xik. Xidonkana helele, xidonkana helele, ho fa hi ndlala! • Va tlanga mintlangu ya ririmini, Xik. Ntlangu wo nyiketana- mudyondzisi u vula letere ro karhi ivi a kombetela loyi a faneleke ku vula rito leri sungulaka hi letere rolero. Loko a heta na yena u vula letere kutani a kombetela mudyondzikulobye loyi na yena a vulaka rito leri sungulaka hi letere leri vuriweke, sweswosweswo. 	
<p><i>Migungiriko ya Ku yingisela na Ku vulavula yo kongomisa (Timinete ta 30 hi vhiki)</i></p>	
<p><i>U yingisela switori swo runguriwa na swo hlayiwa (Ku hlaya swin'we)</i></p>	

Kambirhi hi vhiki, mudyondzisi wa va rungulela kumbe ku va hlayela xihungwana (kumbe a va rungulela leswi swi humeleleke). Switori leswi runguriwaka swi nga tlangiwa hi ku tirhisa swikoweto na swipfuno swin'wana ku humesela nhlamuselo ya swona ehandle. Switori leswi hlayiwaka swi fanele ku huma eka Buku Leyikulu / phositara leyi nga ta voniwa hi tlilasi hinkwayo.

A yingisela switori swo koma, mahungu ya yena n'wini na yo huma eka switshuriwa swa mahungu ya ntiyiso, swileriso na vuxokoxoko bya swo karhi a swi hlayela ku tiphina.

- U yingisela switori, ku runguriwa ka timhaka ta munhu ta ntiyiso kumbe ku hlamuseriwa ka switshuriwa leswi vulavulaka hi swilo swa ntiyiso swo huma eka Buku Leyikulu kumbe eka phositara ya swifaniso.
- U yingisela switori, (Xik. N'wampfundla na bekari ya xinkwa), na ku runguriwa ka timhaka leti humeleleke a tlhela a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia, Xik. 'Hikwalaho ka yini N'wamfenhe a tsandzeke ku yiva xinkwa?
- U kumbetela leswi swi nga ta humelela exitorini kumbe swa ntiyiso leswi runguriweke. (Xik. Xana u ehlaketa leswaku nhuntlwa yi ta humelela hi yini sweswi?)
- U hlamusela matitwelo ya yena hi xitori. (Xana u xi tsakerile xitorlexi?; Hikokwalaho ka yini u xi tsakerile/u nga xi tsakelanga?)
- U rungula xitori nakambe.
- U yingisela xitshuriwa xa ntiyiso tanahi ku runguriwa ka mhaka ya ntiyiso hi mudyondzisi kumbe xiviko xa mahungu ya tindlopfu kutani a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia. Xik. Xana ndlopfu yi dya yini? Xana nxakwa wa yona wu tirha yini?
- Hi ku pfuniwa hi mudyondzisi u nyika nkomiso wo lolova wa xitshuriwa xa ntiyiso.

Ku hluvukisa minongoti, ntivomarito na swivumbeko swa ririm

Hi ku nghenelela eka mgingiriko leyi boxiweke ehenhla:

- U yisa emahlweni ku aka ntivomarito wa swanomo ku katsa na ntivomarito wa minongoti, Xik. swiharhi-xivumbeko, ndhawu, na swin'wana na swin'wana.
- U sungula ku antswisa matwisiselo na vuswikoti byo tirhisa swiaki swa ririm swo olova eka minongoti leyi faneleke ya swo vulavula. Xik. Leswi hlayekaka na leswi nga hlayekiki, bazi-mabazi, mati-mati. Nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu nga hundza, 'ndzi vona bazi- ndzi vonile bazi.' Na switwananisi.

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa mgingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku yingisela na ku vulavula: (Swanomo na/kumbe ku endla kunene)

Mavhiki ya 1-5

- U vulavula hi xifaniso kumbe xinepe.
- U va na xiave eka ku vulavula ko koma hi nhlokohaka yo olova

Mavhiki ya 6-10

- U yingisela xitori na ku hlamula swivutiso swo kambela ku twisia hi ku vula kunene.
- U tlhela a rungula xitori nakambe.

Nghingiriko wo kambela swa mafundza 6:

Ku yingisela na ku vulavula (swanomo na / kumbe swo endla kunene)

- U yingisela switshuriwa swa ntiyiso a tlhela a hlamula swivutiso swo kambela ku twisia hi ku vula kunene.
- U nyika nkomiso wo olova wa xitshuriwa.
- U kombisa ku twisia ntivomarito wa leswi a swi tweke hi ku kumbetela nchumu wa kona etlilasini kumbe eka xifaniso hi ku landzelela xileriso xa mudyondzisi

KOTARA YA 4	
KU HLAYA NA NTIVOMIMPUMAWULO	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA Mpimohansi: Awara yin'we hi vhiki Mpimohenhla: Awara yin'we na timinete ta 30 hi vhiki
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
NTIVOMIMPUMAWULO (Timinete ta 15 hi vhiki)	
<p>Mudyondzisi u ta dyondzisa ro sungula switwari swo yima swi ri swimbirhi na marito lamo nonohwa. Loko a tivisa rito rintshwa u ta endla leswaku vadyondzi va twisia leswi swi vulaka swona exivilweni. Switshuriwa leswi tirhisiwaka eka ku hlava swin'we swi tirhisiwaka ku lemukisa vadyondzi swilandzi swa marito. Micingiriko leyi yi fanele yi komile (5-10 wa timinete) na ku hangalasiwa eka vhiki hinkwaro. Swi nga tlhela swi katsiwa eka micingiriko ya ku yingisela na ku vulavula na le ka micingiriko yo hlava.</p>	
Mavhiki ya 1-5	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka mimpfumawulo ya switwari leyi fambaka hi ximbirhi. Xik. Yowee, hoo, yoo, huree, hiyaa! U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi va yi dyondzeke 	
Mavhiki ya 6-10	
<ul style="list-style-type: none"> U lemuka marito lawa yo nonohwa. (xik." tshwuka'; 'chochovela'; 'dzwihala'; qhavula'; 'sombholoka'.) U lemuka swilandzi na swiheteleri emakumu ka marito tanihu le ka: enhov-en'i' mufan-a'; ril-a'; 'muendz-i' fol-e.. U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpfumawulo leyi a yi dyondzeke 	
Ku hlava swin'we (Nkarhi wu aviwile eka ku Yingisela na ku Vulavula)	
<p>Ku hlava swin'we i nghingiriko lowu katsaka ku hlava na ku yingisela, swi katsa na ku vulavula hikuva vadyondzi va vulavula hi xitshuriwa na mudyondzisi. Eka Giredi ya 3, ku hlava swin'we ku ta ya emahlweni kambe ku ri xiphemu xa ku yingisela na ku vulavula.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlava xitshuriwa xo koma (Buku Leyikulu kumbe xitshuriwa xin'wana lexi kurisiweke) a ri na mudyondzisi, a ri karhi a tirhisa nhlokomhaka ku endla nkumbetelo. U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori. xikombiso, 'xana xitimela xi na muhlovo wa njhani?' U hlamusela leswaku xitori xi endle leswaku a titwa njhani? A nga cinca ririm loko swi laveka. 	
Ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka (Mpimohansi wa timinete ta 45 na Mpimohenhla wa awara yin'we na timinete ta 15 hi vhiki)	
<p><i>Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohenhla eka Ririm ro Engetela ro Sungula, va fanele ku ava tlilasi hi mintlawa ya ntlhanu ku ya hi vuswikoti byo hlava bya vadyondzi. Va fanele ku tirhisa tibuku leti pimanyetiweke va tlhela va tiyisisa leswaku ntlawa wun'wana na wun'wana wu tirha na xitshuriwa hi ku ya hi leswi wu lerisiweke swona (vuswikoti byo lemuka marito hi nkhaqato lebyi nga exikarhi ka 90%-95%). Mudyondzisi u fanele ku tirha swin'we na ntlawa ku ringana timinete ta 15 hi siku. Loko a ri karhi a tirha na ntlawa, vadyondzi lavan'wana va ta hlava va ri vambirimbirhi kumbe a ri yexe kumbe va endla micingiriko leyi yelanaka na xitshuriwa lexi nga eku hlaviwani. Laha vadyondzisi va tirhisaka nkarhi wa mpimohansi eka Ririm ro Engetela ro Sungula va nga tirhisa ku hlava ka tlilasi hinkwayo loku leteriwaka ku ringana kanharhu hi vhiki.</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> U hlayela ehenhla ku suka ebukwini ya yena eka ku hlava hi ntlawa loku leteriwaka. Swi vula leswaku tlilasi hinkwayo yi ta hlava xitori xo fana lexi xi nga etibukwini ta vona va ri na mudyondzisi. U tirhisa maqhinga yo hlava lawa a ya dyondzeke eka Ririm ra le Kaya ku kota ku twisia na ku lawula mahlayelo ya yena loko a hlava (dyondzo ya mimpfumawulo, vuthala bya minongoti, ku xopaxopa xivumbeko xa marito na marito yo voniwa). U hlava hi nkhuluko lowu engetelekaka na ku humesa timhaka leti twisisekaka. U kombisa ku twisia mahikahateko loko a ri eku hlaveleni ehenhla U ya emahlweni a ndlandlamuxa ntivomarito wa marito yo voniwa wo huma eka ku hlava hi ntlawa lowu rhangeriweke, ku hlava swin'we na loko a ri yexe. 	

Ku hlaya a ri yexe (hi nkarhi lowu a nga yexe exikolweni na loko a ri ekaya).

Vadyondzi va Ririmiro Engetela ro Sungula va fanela ku khutaziwa ku tihlayela hi voxehi nkarhi lowu va ngaeendliki nchumu etililasini, (xik. Loko va heta nghingiriko ka ha ri na nkarhi) na le kaya (xik. loko va hete ntirhokaya). Xikombiso, loko mudyondzisi a ri eku tirheni na ntawawa lowu nga eka ku *hlaya hi ntawawa loku leteriwaka*, kumbe loko va hetile nghingiriko wo karhi nkarhi wa wona wu nga si hela. I swa nkoka leswaku nkarhi wuntsongo lowu tiliasi yi wu kumaka wu tirhisiwa eku antswiseni ka ku hlaya. Vadyondzi va fanele ku khutaziwa ku tihlayela emakaya ku kota ku endis ntirhokaya.

- U hlaya leswi nga tsariwa hi yena na swa van'wana.
- U hlaya a ri yexe tibuku leti hlaiweke eka Ku hlaya loku leteriwaka hi nkarhi wa ku hlaya na tibuku leti nga na tinhlamuselo to olova na tibuku ta swifaniso ta Ririmiro Engetela ro Sungula leti kumekaka eka khona yo hlayela ya tiliasi.
- U hlaya switlhokovetselo na swinsin'wana swa ntolovel.
- U tirhisa dikixinari ya vana ya swifaniso (ya ririmiro rin'we na tindzimi timbirhi) ku kuma tinhlamuselo ta marito lawa a nga ya tiviki

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Mimpfumawulo (swanomo na / kumbe swo endla kunene)

- U lemuka swiphemu swa marito leswi swi engeteriwaka eku sunguleni ka rito.(nch-avo'; kh-ele'; nhl-angano'; nkh-avi)
- U lemuka mindyangu ya marito yo tika (jombha, mijombhe, njambha

Mpimanyeto wa nghingiriko wa mafundza wa 6

Mimpfumawulo: (swanomo na / kumbe swo endla kunene na swo tsariwa)

- U lemuka switwari leswi nga riki ehansi kantlhanu na hilaha swi tirhisiwaka hakona.
- U lemuka na ku tirhisa swilandzi swin'wana swa marito
- U aka na ku twarisa marito hi ku tirhisa mimpfumawulo leyia yi dyondzeke

Swiringanyeto swa micingiriko yo kambela ya nkamafundza:

Ku hlaya: (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Ku hlaya swin'we

- U hlamula swivutiso swo koma swa swanomo hi xitshuriwa
- U tilhela a rungula xiphemu xa xitori hi ku pfuniwa hi mudyondzisi wa yena.

Ku hlaya ka ntawawa loku leteriwaka

- U kombisa ku twisia na ku hlaya hi nkhuluko loko a hlaya eka xiyimo xa yena loko a hlaya swin'we na mudyondzisi.

Mpimanyeto wa nghingiriko wo kambela wa mafundza wa 6:

Ku hlaya (swanomo na / kumbe swo endliwa kunene)

Ku hlaya swin'we

- U hlamula swivutiso swo kongoma hi xitori kumbe xitori xa ntuyiso, xikombiso (hi xihi xi tsutsumaka hi rivilo lerikulu eka xitimela na xihahampfhuka?)

Ku hlaya ka ntawawa loku leteriwaka

- U kombisa ku twisia na ku hlaya hi nkhuluko loko a hlaya eka xiyimo xa yena na mudyondzisi.
- *Ku hlaya va ri vambirhi / a ri yexe*
- U kombisa ku twisia na ku hlaya hi nkhuluko loko a hlaya a ri yexe.

KOTARA YA 4	
KU TSALA	NKARHI LOWU RINGANYETIWEKE WO DYONDZISA
MATIRHISELO YA RIRIMI	<p>Mpimohansi: Timinete ta 30 hi vhiki</p> <p>Mpimohenhla: Awara yin'we hi vhiki</p> <p>Matirhiselo ya ririm: Timinete ta 30 hi vhiki</p>
VUNDZENI / MINONGOTI / VUSWIKOTI	
<p>Micingiriko yo tsala (30 wa timinete hi vhiki)</p> <p><i>Laha ku tirhisiwaka nkarhi wa mpimohenhla ku ta endliwa nghingiriko wun'we kumbe mimbirhi yo tsala kasi laha ku tirhisiwaka nkarhi wa mpimohansi ku ta endliwa nghingiriko wun'we ntsena wo tsala.</i></p> <p>Mudyondzisi u ta dyondzisa xitori xintshwa lexi ku nga ta tsariwa hi xona. Vadyondzi va ta lava ku seketeriwa swinene naswona mudyondzisi u ta sungula hi ku tsala xitori a ri na vadyondzi hinkwavo. Xo sungula mudyondzisi u ta hlamusela xitori lexi vadyondzi a va xi tiva na khale. Mudyondzisi u ta vutisa vadyondzi leswaku i vamani swimunhuhatwa swa xitori lexi, mbangu wa laha xitori xi humeletaka kona na leswaku ku humeleta yini. U ta va vutisa leswaku ku tirhisiwile nkarhi wihi eku hlamuseriweni ka xitori lexi. U ta lerisa vadyondzi ku ehleketa hi swimunhuhatwa va ri voxle leswaku va ta teka xiboho xa laha xi humeletaka kona na leswi swi humeleleke. Vadyondzi va ta vumba xitori swin'we va ri na mudyondzisi, yena a ri karhi a tsala exitsalelweni. Loko mudyondzisi a hetile, u ta kombela vadyondzi vo hambanahambana ku hlayela xitori ehenhla. Kutani va ta tlhela va xi kopa etibukwini ta vona ta switoloveto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U tirhisa vuswikoti bya ntivontsalo lebyi a byi dyondzeke eka Ririm ra le Kaya. • U tsala nonganoko wo tikanyana lowu nga na tinhlokomhaka xikombiso, 'Swifambo swo hambana.' xikanyakanya, movha, xitimela, xithuthuthu, bazi, xikepe, xihahampfhuka) • U tsala ndzimana ya swivilwa swa tsevu ku ya eka nhungu hi nhlokomhaka leyia yi tivaka • U lulamisa vuxokoxoko bya le ka chati, tafula kumbe girafu ya bara loko a endlile ndzavisiso wa swo famba hi swona exikolweni. • U tsala xitshuriwa xa yena hi leswi a swi tivaka. 'vhiki leri nga hela..... Xo sungula ndzi.... ndzi ya fika e..... ndzi vuyile ekaka.....' • Hi ku pfunana na mudyondzisi, a tsala xitori xo olova a tlhela a xi kopa (Ku tsala swin'we na mudyondzisi). • U tirhisa ku tsala hi magoza (ku mpfapfarhuta, ku tsala, ku hlela no hangalasa) • U tirhisa swihikahato leswi a dyondzisiweke eka Ririm ra le Kaya: (hiko, hefemula, xivutiso, swirhatana swo pfula no pfala, na xihlamalo") • U peleta marito yo tolreveleka no ringeta ku peleta ku peleta lawa ya nga tolloveriwangiki hi ku tirhisa vutivi bya mimpfumawulo. • U tiendlela xihlayisa marito na dikixinari ya yena n'wini • U tirhisa dikixinari ya vana leyia tsariweke hi ririm rin'we kumbe timbirhi <p>Micingiriko ya matirhiselo ya ririm (30 wa timinete hi vhiki)</p> <p><i>Eka micingiriko leyia, vadyondzi va ta sungula ku langutana na matirhiselo ya ririm. Ririm rifanele ku dyondzisiwa eka mbangu lowu twisisekaka.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • U twisia na ku tirhisa nkarhi lowu taka, xikombiso, 'Ndzi ta ya edorobeni mundzuku' • U twisia na ku tirhisa maengeteri. (xik. Namuntiha ku titimele ngopfu; Loko a vitaniwa u ta hi ku famba khwatsi. • U pfuxeta swin'wana swa ririm leswi a swi dyondzeke eka Tigiredi ta V ku fika eka 2 	

MAKAMBELELO

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Ku tsala: (swo tsariwa)

- U tsala xitoro xo olova hi ku seketeriwa hi mudyondzisi
- U tirhisa ku tsala hi magoza (ku mpapfarhuta, ku tsala, ku hlela na ku hangalasa)

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya mafundza ya6

Ku tsala: (swo tsariwa)

- U tsala ndzimana ya swivulwa 4-6 hi nhlokomhaka leyi tolrevelekeke

Swiringanyeto swa micingiriko ya makambelelo ya nkamafundza:

Matirhiselo ya ririm: (swo tsariwa)

- A hetisa swivulwa hi ku tirhisa mahlawuri yo fananisa

Swiringanyeto swo kambela micingiriko ya mafundza ya 6

Matirhiselo ya ririm: (swo tsariwa)

- Tsala swivulwa swo twala a ri karhi a tirhisa mahlawuri yo fananisa

SWITSHURIWA/SWITRHISIWA LESWI BUMABUMERIWEKE SWA LEMBE**KU YINGISELA NA KU VULAVULA**

- Swifaniso na tipositara
- Switirhisiwa swa ntiyiso leswi yelanaka na nkongomelo na nhlokohaka ku fana na swipfalanghohe,
- Swifaniso swo landzelelana
- Swiambalo swa ntiyiso swo endla encenyeto wa swimunhuhatwa vadyondzi va swi ambarile
- Swo chayisa kumbe thepirhekoda laha switori swi nga ta tlangisiwa kona na tinsimu, swiphato na swo lava encenyeto wa ncino wa mimpfumawulo, thelevhixini, va vhidiyo/DVD
- Buku ya switori na switori swo runguriwa hi nomo
- Swiphato, tinsimu na swa ncino wa mimpfumawulo
- Mintlangu ya ririmiswano

KU HLAYA NA DYONDZO YA MIMPFUMAWULO

- Swifaniso na tipositara
- Buku Leyikulu ya switori (swo pfumala ntiyiso na swa ntiyiso lowu nga na vumbhoni)
- Swikimu swo hlaya leswi bumabumeriweke / tibuku hi kotara
- Swin'wana leswi swi kurisiweke swi ri na swiphato, tinsimu, swinsin'wana swi endliwile ekaya hi mudyondzisi
- Buku ya switori swa misavu leyi nga na xivulwa xin'we kumbe swimbirhi ehansi ka xifaniso naswona yi ri ya le khoneni
- Makhadi to kombeteriya vadyondzi eku dyondzeni hi ku tumbeta marito
- Chati ya maletere ya alifabete
- Xo kombetela hi xona hi nkarhi wo hlaya ebukwini, ekhumbini na swo hayekeriwa
- Dikixinari ya swifaniso swa vana yo tsariwa hi ririmiswano rin'we kumbe timbirhi

KU TSALA NA NTIVONTSALO

- Swo tsala hi swona swo fana na: tipenisele, ta mihlovo, tikhirayoni (ta mihlovo), maphepha ya A3, A4, A5, rhula, rhaba
- Chati yo tirhisiwa hi mudyondzisi ya phepha ro olova na swo tsala swa koki.
- Dikixinari ya swifaniso swa vana yo tsariwa hi ririmiswano rin'we kumbe hi timbirhi

MARITO LAWA YA TIRHISIWAKA HI XITALO

Marito lawa ya nga ehansi ya tirhisiwa ngopfu eka Tibuku Letikulu ta switori swa Xitsonga. Yan'wana ya wona ya kombisa muxaka wa tinhlokomhaka leti nga eka tibuku leti. hikokwalaho ka leswi switori swi hlamuseriwaka swi ri eka nkarhi lowu hundzeke maendli yo tala na wona ya le ka nkarhi lowu nga hundza.

Nongonoko lowu wu nghenisiwile eka buku leyi leswaku wu ta letela miehleketonkulu hi tlhelo ra ntivomarito lawa ya nga ta dyondzisiwa vadyondzi va vona. Va ta kuma marito lawa loko va ri eku dyondzeni ka ku yingisela na ku hlaya kutani va ta endla yan'wana ya xiphemu xa xihlaysamarito xa vona hi ku ya vulavula na ku ya tsala. Marito lawa a ya fanelanga ku dyondzisiwa.

Marito lawa vadyondzi va ya dyondzaka ettilasini ya Ririm ro Engetela ro Sungula a ya nga fani leswi hetisekeke na nongonoko lowu nga laha hansi. Marito lawa va ya dyondzaka ya ta ya hi minkongomelo leyi mudyondzi a yi tirhisaka. Leswi Ririm ro Engetela ri dyondzisiwaka ngopfu hi ku yingisela, hi languterile ku vona marito yo tala ya ri eka nkarhi wa sweswi.

100 wa marito lawa ya talaka ku tirhisiwa

1. ndzi	21. swa	41. e-e	61. languta	81. veka
2. na	22. ta	42. loko	62. a ndzi nga	82. a nga
3. a	23. hinkwaswo	43. ina	63. tana	83. yindlu
4. eka	24. hinkwerhu	44. famba	64. nghena	84. yima
5. a ku	25. nga	45. tsongo	65. huma	85. ngopfu
6. endzeni	26. hi	46. swinene	66. ndzhaku	86. hambi
7. yena	27. henhla	47. manana	67. suka	87. siku
8. i	28. vile	48. yin'we	68. vana	88. endlile
9. wa	29. kutani	49. mbirhi	69. mahlweni	89. nkarhi
10. xona	30. hiloko	50. nharhu	70. tlhelo	90. ndza
11. a te	31. yini	51. endla	71. kuma	91. loko
12. wena	32. kona	52. mina	72. ntsena	92. pfuna
13. vona	33. handle	53. hansi	73. sweswi	93. kokwana
14. hina	34. lexi	54. tatana	74. tile	94. vitanile
15. n'wina	35. va	55. kulu	75. ohoo!	95. kwala
16. u	36. fambile	56. loko	76. hikuva	96. susile/sukile
17. swa	37. kasi	57. pfa	77. kumile	97. vutisa
18. ximatsi	38. hambi	58. vona	78. dya	98. vonile
19. xinene	39. swin'wana	59. langutile	79. vanhu	99. endlile
20. kambe	40. kutani	60. ngopfu	80. bya	100. na

Eka pheji leyi landzelaka ku na marito lawa na wona ya tirhisiwaka ngopfu ya 300. Loko u lava ku ya vona u nga ya eka webisayiti ya: www.essex.ac.uk/psychology/cpwd

Nongonoko wa marito lawa i wo letela ntsena. Vadyondzisi va tsundzuxiwa ku hlayisa minonganoko ya marito lawa

vadyondzi va vona va ma dyondzeke. Loko vadyondzi va Ririm i ro Engetela va swi kota ku hlaya, mudyondzisi u ta sungula ku tirhisa Marito ya le makhumbini ya tlilasi, naswona a nga hlohlotel a vadyondzi ku tirhisa dikixinari ya vana ya marito yo olova eku endleni ka ntivomarito. A nga nyika vadyondzi ntivomarito na swo va phasa eku dyondzeni ka marito nkarhi ana nkarhi.

Lawa ya landzelaka i marito lawa hi ya tirhisaka ngopfu

101. mati	121. rhwala	141. kuma	161. leswi	181. hanya
102. ekule	122. a ndzi nga	142. tele	162. sungurile	182. vula
103. swinene	123. nakambe	143. ndzi ta	163. mufana	183. hatlisa
104. lava	124. ximanga	144. xirhendzevutana	164. swihari	184. vusiku
105. handleka	125. leha	145. murhi	165. koteki	185. murunguri
106. yihi	126. swilo	146. masalamusi	166. landzela	186. ntsono
107. endlile	127. xintshwa	147. huwelelrlile	167. sungula	187. movha
108. wanuna	128. ndzhakuka	148. hina	168. ntirho/tirha	188. swi nge
109. fambaka	129. laveka	149. van'wana	169. tele	189. nharhu
110. kwihi	130. dyana	150. swakudya	170. laveka	190. nhloko
111. ta	131. un'wana na un'wana	151. mhungubye	171. leswi	191. hosi
112. kumbe	132. hina	152. nghanisa/humela	172. n'wana	192. doroba
113. tekile	133. mbirhi	153. ndlela	173. nhlampfi	193. ndzi ve
114. xikolo	134. a	154. vi le	174. nyikile	194. rhendzeleka
115. hleketa	135. ina	155. yima	175. nkondlo	195. xin'wana na xin'wana
116. kaya	136. tlanga	156. boha	176. nchumu	196. xirhapa
117. mani	137. teka	157. tshwuka	177. mubedwa	197. hatlisa
118. endlangi	138. hleketaile	158. rivanti	178. nga	198. ntseña
119. tsutsumile	139. mbyana	159. lulamile	179. swa ha ri	199. tele
120. tiva	140. kahle	160. lwandle	180. kumile	200. hlekile

Ku landzela marito ya 100 lawa ya talaka ku tirhisiwa

201. a hi	221. misavu	241. swin'wana	261. swo antswa	281. hanyile
202. tele	222. ndzhawu	242. ehansi	262. hisa	282. swinyenyana
203. pfhalakaxa	223. manana	243. xihu	263. dyambu	283. sekwa
204. byerile	224. tshamile	244. gamboko	264. tsemakanya	284. hanci
205. un'wana	225. byatso	245. moya	265. fambile	285. mpfundla
206. tlula	226. jinele	246. mirhi	266. tiya	286. basa
207. hikokwalaho	227. etlela	247. bihile	267. debya	287. va le ku teni
208. ririle	228. mikondzo	248. tiya	268. ntiyiso	288. u le
209. hlayisa	229. mpundzu	249. ehenhla	269. bubutsa	289. nambu
210. kamara	230. nkosikazi	250. mahlo	270. navela	290. tsakerile
211. hetelela	231. un'wana	251. wile	271. mandza	291. xihotlovila
212. tlurile	232. buku	252. vanghana	272. kan'we	292. languta
213. hikuva	233. na	253. bokile	273. kombela	293. tirhisa

214. naloko	234. rihlaza	254. dzwihalo	274. xiло	294. etlhelweni ra
215. mina	235. hambana	255. kokwana wa xinuna	275. yimile	295. swimilani
216. ku nga se/si	236. tshika	256. ku na	276. hakanyingi	296. diragona
217. kokwanaxisati	237. nhwanyana	257. langutana	277. wanhwana	297. kokile
218. swiambalo/ mpahla	238. swihi	258. makumu	278. ko tala	298. hi vile
219. vula	239. endzeni	259. ku tlula	279. titimela	299. nhongana/haha
220. khiya	240. tsutsuma	260. swi antswile	280.rivala	300. mirisa/mila

Swi huma eka Masterson, J., Stuart, K., Dixon, M. & Lovejoy, S. (2003). Children's printed word database: Economic and Social Research Council (UK) funded project.

XIYENGE XA 4: TINXAKA TA SWITSHURIWA LESWI DYONDZIWAKA EKA XIYIMO XO SUNGULA

Eka xiyimo xa Masungulo, vadyondzi va ta yingisela switshuriwa leswi swi landzelaka:

- Mahungu ya vumbhoni bya vona vini;
- Maendlelo (Swileriso);
- xiviko xa mahungu
- Switori swo runguriwa.

Eka Giredi ya 3, va languteriwa ku nyika swiviko swo olova na swileriso.

Tanihileswi loko va sungula ku hlaya na ku tsala hi ku tirhisa Ririmi ro Engetela, vadyondzi va ta hlaya swo rungula swo olova, va hlamusela, va longoloxa na ku rungula hi ku pfuniwa hi mudyondzisi.

Leswi landzelaka i switshuriwa leswi tirhisiwaka eka xiyimo xo sungula.

KU HLAMUSELA HI TA YENA N'WINI

Swikombiso	Swivumbeko na swihlawulekisi
Mphikizano wo hlaya exikolweni xa hina Vhiki leri hundzeke hi vile na mphikizano wo hlaya exikolweni xa hina. A wu ri eholweni ya xikolo. Giredi ya V yi yimbelerile rinsimu ra Xitsonga na Xinghezi. Hinkwerhu hi va bela mavoko. Kutani ku ta landza ku hlaya hi vadyondzi va ka Giredi ya1 lava va hlayeke xitor hi Xitsonga. Na vona hi va berile mavoko. Ku landzerile Giredi ya 2 leyi nga tlanga xitor xa Xitsonga. A xi hlekisa. Hinkwerhu hi hlekile. Ku ta hetelela Giredi ya 3 leyi nga hlaya switori swa Xitsonga na Xinghezi. Hinkwerhu hi va berile mavoko. Nhloko ya xikolo u nyikile masagwadi eka vahluri. Un'wana na un'wana a va bela mavoko. Eku heteleleni hinkwerhu hi nwile juzi na ku dya makhekhe. A swi lulamisiwile swinene!	1. 1.Nhlokomhaka 2. 2. Leswi fambiseke xiswona: hi byelete <ul style="list-style-type: none"> - Leswi humeleleke - Loko swi humelela - I vamani lava a va endla swo karhi 3. 3. Ku landzelana ka swiendlo hi ndlela leyi swi humeleleke ha yona <i>Ku hlanganisa minkarhi</i> Xo sungula, ku tata, kutani, xo hetelela <i>Nkarhi lowu hundzeke</i> Hundzeke,berile, hlayeke,nyikile lulamisiwile 4. 4.Mbumabumelo wa yena n'wini Emakumu ka xitshuriwa.

VUMBONI BYA MAHUNGU

Xikombiso	Swivumbeko na swihlawulekisi
<p>Ku byala ximilani xa nyawa</p> <p>Tlilasi ya hina yi byarile nyawa hi siku ra 3 Ndzati. Hi xi langutile loko xi ri eku kuleni.</p> <p>Eku sunguleni hi byarile 5 wa tinyawa. Hi byarile yin'wana na yin'wana ebodhleleni ra yona hi tshama hi langutela. Hi tiseleterile hi misava hi tlhela hi ti cheleta hi mati.</p> <p>Ntlawa wa hina a wu languta nyawa yin'we. Endzhaku ka vhiki, hi vonile rimitsu ritsongo.</p> <p>Endzhaku ka mavhiki mambirhi, xi balekile xi humela ehandle ka misava. Hi vonile na rimitsu lerintsongo.</p> <p>Endzhaku ka mavhiki manharhu, xi mirile xi sungula ku vonaka. Hiloko ku huma matluka ya rihlaza. Hi ti26 Ndzati hi nghenisile ximilani xa hina epotweni ra swimilani.</p> <p>Endzhaku ka nhungu wa mavhiki, ximilani a xi lehile xi ri 20 wa tinsentimitara. A xi ri na 10 wa matluka..</p> <p>Hi siku ra 5 Hukuri, hi byarile ximilani xa hina exirhapani xa xikolo. Xi vile na swiluva swo tala. Swiluva swa xona swi file. Hi vonile tindzoho titsongo ta tinyawa.</p> <p>Tindzoho ta tinyawa ti yile ti kula swinene. Hi nga tlhela hi byala tindzoho leti leswaku ku ta mila swimilani swintshwa..</p>	<p>1. Nhlokomhaka</p> <p>2. Leswi swi fambiseke xiswona</p> <p>TiNhlamulo ta swivutiso: Mani? Yini? Rini?</p> <p>3. Ku landzelana ka mahungu</p> <p>Hi ndlela leyi swi humeleleke ha yona <i>Matirhiselo ya nkarhi</i> Xo sungula. Endzhaku ka swona,r... <i>Vuxokoxoko byo landzelerisa nkarhi</i> Hi siku ra 5 Hukuri. <i>Matheme ya xithekiniki lawa ya tirhisiweke</i> Rimitsu,baleka,qhivi</p> <p>4. Mbuyelo</p> <p>Ku hetelela xitshuriwa</p>

KU LANDZELERISA KUMBE SWILERISO

Xikombiso	Swivumbeko na swihlawulekisi
<p>Ku endla masamencisi ya botere ya timanga</p> <p><i>U ta lava:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 wa swilayi swa xinkwa - botere ya timanga - majarini - mukwana - ndyelo <p><i>Maendlelo</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hangalasa majarini kumbe botere ya timanga ehenhla ka swilayi swa xinkwa. 2. Hangalasa botere ya timanga ehenhla ka xilayi xin'we. 3. Veka swilayi swimbirhi swi hlangana hi hala u ku toteke. 4. Tshikele swilayi swin'we hi vukheta. 5. Tsema hi le xikarhi. 6. Dyana masamencisi ya wena! 	<p>1. Nhlokomhaka</p> <p>Hlamusela xikongomelo xa swileriso</p> <p>2. Switirhisiwa</p> <p>Hlamusela leswi lavekaka tirhisa mimfungho ya tibuleti.</p> <p>3. Maendlelo</p> <p>Xileriso xi sungula eka ntila wuntshwa lowu nga na nomboro <i>Swileriso</i></p> <p>Hangalasa, veka, tshikelela, tsema, dyana (swivilwa swo tala swi sungula hi riendl) <i>Swileriso swa nkhaqhato</i></p> <p>Tshikelela swin'we swilayi swa wena hi vukheta.</p>

XIVIKO XA MAHUNGU

Xikombiso	Swivumbeko na swihlawulekisi
<p>Tinyoka</p> <p>Tinyoka i swikokovi. Swikokovi hinkwaswo swi na mahakatimba/magegetsu enhlongeni ya swona.</p> <p>Swikokovi a swi koti ku lawula mahiselo ya swona emirini ya swona. Miri ya swona yi teka makufumelelo ya laha swi hanyaka kona. Swi vuriwa ku va na ngati leyo titimela kambe loko xi vile edyambyini nkarhinya, miri wa xona wa kufumela.</p> <p>Swikokovi hinkwaswo swi tshikela mandza</p> <p>Tinxaka ta tinyoka</p> <p>Ku na mhiri na tinhlarhu.</p> <p>Timhiri i ta xitshopana kumbe buraweni na mfungho wa V enkolweni wa yona. Ti lehile ku ringana mitara.</p> <p>Tinhlarhu ti kurile ku tlula mhiri. I ta buraweni wo hatimela na mavalanyana. Ti lehile ku ringana 5 wa titimara.</p> <p>Timhiri ti dya makondlo na timbeva.... Swi chela vuxungu eka swihadyana leswi hi ririmri ra swona.</p> <p>Tinhlarhu ti dya swihadyana swo kula tanahi swimhuNtana, mimfundla na swipene. Ti boha swiharhi leswi hi miri ya tonia ku kondza swi heleriwa hi moyo, swi fa.</p>	<p>1. Nhlokohaka</p> <p>1. Angarhelo</p> <p>2. Hakanyingi ku va ku ri nhlamuselo ya leswi ku nga dyondziwa hi swona</p> <p><i>Hlokohaka yi aviwa ku ya hi swiyenge</i></p> <p>Tinyoka ti aviwe hansi ka swikokovi</p> <p><i>Matheme ya xithekiniki lawa ya tirhisiweke</i></p> <p>3. Swikokovi, tinyoka</p> <p>swikokovi, mpimo wo kufumela na ku titimela</p> <p>swilo swi hlamuseriwa hi ku angarhela</p> <p>swikokovi, tinyoka Vumbhoni bya mahungu</p> <p>Swi ntlawahatiwa ku ya hi tindzimana. Xik. Leswi ti langutekisaka xiswona, leswi ti dyaka swona</p> <p><i>Nkarhi ya sweswi</i></p> <p>Ti, dya, vuxungu, hamarisa</p> <p>Swivilwa swi tala ku sungula hi marito ya nhlokohaka</p> <p>Nhlarhu ...</p> <p>Mhiri ...</p>

Xikombiso	Swivumbeko na swihlawulekisi
<p>Leswi Ndlopfu yi kumiseke xiswona nxakwa wa yona</p> <p>Khale ka khaleni, tindlopfu a ti nga ri na minxakwa.</p> <p>Siku rin'wana, rhole ra ndlopfu ri lavile ku ya khida enambyeni wa Limpopo. Kambe mana wa rona aku, "A wu faneri ku ya enambyeni. Ku na tingwenya-ti ta ku dya"</p> <p>Hambiswiritano, rhole a ri yingisanga. Ri yile enambyeni ri fika ri yima eribuweni ra nambu. "Ndzi to nwa" ri tibyela. Ri petile nomo ematini, PHOFUU, ngwenya yi khoma nhompfu ya rhole. Yoo! Ku rila rhole, ri ri karhi ri koka no koka. Loko ri ri karhi ri koka, nhompfu ya rona yo nyanya ku leha ku kondza ri va na nxakwa!</p> <p>Ngwenya yi karile yi tshika kutani rhole ri tsutsumela ekaya eka mana wa rona. Mana wa rona u hamarile ngopfu ku vona nxakwa wa rhole ra yona.</p> <p>Hambiswiritano, yi hatle ku vona leswaku rhole ri nga tirhisa nxakwa ku endla swilo swo tala. A wu pfuna swinene.</p> <p>Ku sukela eka nkarhi wolowo, tindlopfu ti vile na minxakwa.</p>	<p>1.Nhlokohaka</p> <p>5. Leswi swi fambiseke xiswona</p> <p>6. Ku tivisiwa swimunuhuatwa na mbangu</p> <p>7. 3. Swiendlo leswi vangeke ku bohana ka swilo</p> <p>8. <i>Nkarhi lowu nga hundza</i></p> <p>9. <i>Lavile, vurile, fambile,yimile, tekile.</i></p> <p>Marito lawa ya kombaka nkarhi</p> <p><i>Khale ka khaleni,, sikurin'wana, kutani ke N'wangulano</i></p> <p><i>"A wu nga fambi"</i></p> <p>4. Xiboho na mahetelelo</p> <p>"A wu fanerile ku ya enambyeni"</p> <p>" Ndzi to nwa"</p>

DLIOSARI

angarhela- ku katsa, hi xitalo, swilo hinkwaswo

angula - hlamula, ku va na rito eka mhaka

dikixinari - xihlamuselamarito

dlilosari- nxaxamelo wa marito/matheme lama tirhisiweke eka xitsariwa, na tinhlamuselo ta wona

dyondzo ya le hansi - tidyondzo ta xikolo to sukela eka Giredi ya R kufika eka Giredi ya 12

encenyeta- vuyelela leswi vuriweke/endliweke hi un'wana/xin'wana

fonimi- letere leri vangaka ku cinca ka nhlamuselo ya marito lama fanaka hi mpeleto

hlela - ku pima nkoka, ku lavisia ntiyiso wa mhaka, ku pfuxeta switshuriwa hi xikongomelo xo swi antswisa

hluvukisa - antswisa, kurisa

Inthavhiyu- ku vutisa swivutiso ku lava kuma ntiyiso wa xiheri lowu munhu a nga na wona mayelana na timhaka to karhi

ku andlala - ku veka timhaka erivaleni, ku hlamusela timhaka

ku dyondza ka nkarhi na nkarhi - ku va munhu a tshama a ri karhi a dyondza minkarhi hinkwayo

ku hlaya swin'we- ku hlaya hi mintlawa yi mbirimbirhi kumbe ku tlula

kungu - pulani

ku kunguhata - ku lulamisela ku endla xo karhi kumbe ku endla mpfapfarhuto

ku tirhisa marito yo tika - ku tirhisa marito lama nga twisisekiki

ku tsala swin'we- ku tsala hi mintlawa ya mbirimbirhi kumbe ku tlula

ku va na xiave/ku teka xiave - ku hoxa xandla eka migingiriko yo karhi

ku yisa mburisano emahlweni - ku yisa mhaka emahlweni ku suka laha yi gimeteweke kona

lemuka (ndzemuko) - ku tsundzuka xanchumu lexi u nga tshama u xi vona; ku tiva xo karhi loko u xi vona

mafundza - ku landzelela maendlelo yo karhi lama vekiweke/amukelekaka

makambelelo yo aka mudyondzi - i makambelelo man'wana lama tirhisiwaka hi xikongomelo xo kombisa mudyondzi mbuyelo wa leswi a swi kumeke

makambelelo yo kamberiwa hi tintangha-i makambelelo laha vadyondzi va nyikiwaka nkarhi wo kambelana mintirho ya vona vini

makambelelo yo andlalela - i makambelelo man'wana na man'wana lama lavisisaka mpimo wa vutivibya mudyondzi na leswi a nga kotaka ku swi endla

makambelelo yo katsakanya - i makambelelo ya ximfumo lama endliwaka hi ku hela ka n'hweti, kotara,kumbe yuniti

makambelelo yo nyika mintirho-i makambelelo yo nyika vadyondzi mintirho yo karhi ku kambela vuswikoti na vutshila bya vona

makambelelo yo tikambela-i makambelelo laha mudyondzi a nyikiwaka nkarhi wo kambela ntirho wa yena n'wina

makambelelo yo tirhisisa swikambelwana-i makambelelo lama hlengeletaka vumboni bya mudyondzi hi kulandzelela maendlelo yo karhi naswona vadyondzi va kamberiwa hi nkarhi wun'wehi ndlela yo fana

makambelelo yo xiyaxiya-i makambelelo yo teka vumboni bya mudyondzi nkarhi wun'wana na wun'wana lowu a nga eku dyondzeni

makambelelo yo xopela swiphijo-i makambelelo man'wana na man'wana lama tirhisiwaka ku paluxa swirhalanganyi na ku lava tindlela to swi lulamisa

manyokanyokana- matsalelo yo gombonyoka lawa van'wana va nga kotiki ku ma hlaya

mbangu - ndhawu kumbe matshamelو ya swilo eka switshuriwa, ndhawu laha ririmri ri tirhisiwaka kona

mbulavurisano- maendlelo man'wana na man'wana lama tirhisiwaka ku nyiketana na ku hangalasa mahungu exikarhi ka vanhu

mbulavurisano wo nyiketana-ku vulavula hi ku siyerisana

mbuyelelo- ku vuyelela mimpfumawulo/letere/rito/xivulwa

mfanelo - ku va swilo swi ri hi ndlela leyi swi lavekaka hi yona kumbe leyi amukelekaka

mfuwo - swilo swa ndhavuko

milawu - milawu ya matsalelo na mapeletelo

misinya - milawu

moya - xiyimo lexi muvulavuri a nga eka xona

mpfanganiso - nkatso kumbe vuxaka bya swilo swo hambanahambana hi ndlela yo nghenelelana

mpfelelo wa marito - ku tumbuluka ka marito yo huma ka man'wana

mimpfumawulo - mimpfumawulo lowu vumbaka xiphemu xa mbulavulo wa vanhu

mpimaniso - ku kuma ku fana na ku hambana

ncino - mbuyelelo wa mimpfumawulo leyi fanaka

ndzima - ku leha ka ntirho lowu faneleke ku endliwa

ndzungulo - ku rungula timhaka leti nga humeleta

nkamakholo - xigaririmi xo pfumala nyanyulo

nkanakaniso - nhlamuselo leyi nga riki erivaleni

nkandzinganelo - ku ka vanhu va nga khomiwi ku fana

nkatsakanyo - nkomiso wa timhaka hi marito ya wena n'wini

nhapelano - ku komba ku nyiketana ka mithwaso kumbe swiyenge swa mithwaso eka magondzo yo dyondza

nkhaqato - ku tirhisa kumbe malongoloxelo ya timhaka hi ndlela leyi amukelekaka na hi mfanelo

nkhetakanyo - ku ava swilo ku ya hi vuxaka bya swona

nhulukelano - ku komba vuxaka na vun'we bya miehleketo kumbe timhaka eka xitshuriwa

nhuluko - mavekelo ya timhaka hi ndlela yo ka yi nga ri na ku kanakana

nkongomelo - mongo wa mhaka / dyondzo ya mhaka / mhakankulu

nkongomo - leswi munhu a kongomeke ku swi endla, leswi a langutaneke naswona ntsena

nsongavutivi - buku kumbe xikatsa xa tibuku lexi nyikaka timhaka hi xiyenge xin'wana na xin'wana xa vutivi kumbe tinhlokomahaka to hambanahambana (ensayitlilophediya)

ntivomatsalelo - dyondzo ya milawu ya matsalelo na mapeletelo ya ririm

ntivontsalo - dyondzo ya ku tsala maletere na mimfungho ya ririm

ntlangu - encenyeto-migingiriko yo encenyeta eke ntlangu

ntlawahata - ku ava swilo ku ya hi vuxaka bya swona

ntokoto - ku tiva swilo hi ku va u swi vonile kumbe u swi endlile wena n'wini handle ko twa hi van'wana

ntshikelelo - ku tiyisia mhaka yo karhi/ku tshikelela mhaka yo karhi

nxopaxopo wa xihenhla - ku langutisa hungu ro karhi xihenhla; ku nga ri hi vuxokoxoko

n'watindzimi - munhu loyi a tivaka tindzimi to tlula rin'we; mudyondzi(si) wa swa tindzimi

peletwana - xiphemu xa rito lexi ku hefemuriwaka endzhaku ka xona loko rito ri twarisiwa hi ku nonoka, xik. rito 'nonoka' ri na mapeletwana manharhu, ku nga: no-no-ka

phewa - mhaka yo ka yi nga twali

phofula - ku humesa matitwelo

qhingga- ndlela yo kongoma yo endla swo karhi

rimba ra mithwaso - xitirho xo pima vuswikoti bya munhu

rimba ra ntirho - pulani ya ntirho

ririmi ra le kaya - ririm ieri mudyondzi a ri tirhisaka laha a kuleleke kona naswona ieri a ri tivaka na ku ri vulavula handle ko tilumaluma. Mudyondzi a nga ha va na tindzimi to tlula rin'we ta le kaya

ririmi ra mfanelo - ku vula timhaka hi ndlela leyi amukelekaka

ririmi ra swikoweto - ku tirhisa swirho ku vula mhaka, ku fana na ririm ieri tirhisiwaka hi timbheveve

ririmi ro engetela - ririm rin'wana na rin'wana ieri dyondzisiwaka ku engetela Ririm ieri le Kaya

swanomo - leswi runguriwaka / vuriwaka hi nomo

swiaki swa ririm - swihluvi swa mbulavulo ku katsa marito man'wana

swiaki swa swivulwa - swiphemu hinkwaswo leswi tirhisiwaka ku vumba swivulwa ku nga va swinembeletwana kumbe swihluvi swa mbulavulo

swihlamuselamarito - tidikixinari na tibuku ta minonganoko yin'wana ya tinhlamuselo

swihoxaxandla - vanhu lava nga na xiave eka timhaka to karhi

switirhisiwa/switirho - swilo leswi tirhisiwaka loko ku endliwa swilo swo karhi tanhi ku tsala, ku vulavula na swin'wana na swin'wana

switiviso- timhaka leti tivisiwaka vanhu hi nomo kumbe ti tsariwile

tinxaka ta swivulwa - swivulwa swi na tinxaka to hambarahambana to fana na swivulwa swa ntolovel, swivulwa leswi nga ka nandzulo na swivulwa swo vutisa

tsotsosela - ku tshikelela

vaamukeri va mahungu- vayingiseri, vahlaleri na vahlayi va switshuriwa

vamavizweni - marito ya tinhlamuselo to fana

vambanisa - longoloxa na ku veketela minchumu yo karhi eka ndhawu yin'we hi xikongomelo xo lava ku vona kumbe ku kuma ku yelana kumbe vuxaka bya yona

vitonkomiso - vito ro twarisiwa hi maletere kumbe mapeletwana yo sungula yo fana na HURIRIXI (Huvo ya Rixaka ya Ririm ieri Xitsonga)

vonelo- matwisiselo ya mhaka

vufanisi - marito yo humesa swifaniso swa le miehleketweni ku fana na xigego, xihlambanyiso na swin'wana

mpimohansi - mpimo wo karhi wa xiyimo xa le hansi lowu fikelelekaka

mpimohenhla - mpimo wo karhi wa xiyimo xa le henhla lowu fikelelekaka

vundzeni - leswi faneleke ku dyondzisiwa

Vutindzimimbirhi - vuswikoti byo tirhisa tindzimi timbirhi

vutindzimibirhi hi ku engetela-ririmi ieri dyondziwaka ieri engeteriwaka eka Ririm ieri le kaya

vutshila - vuswikoti kumbe vuxongi

xifaniso - mpfampfarhuto wo yimela xo karhi lexi voniwaka

xiletelo xa makambelelo-xitirho xo letela lava kambelaka matirhelo ya mudyondzi eka ntirho wo karhi (rhubiriki)

ximunhuhatwa - mutlangi eka xitshuriwa

yelanisa - ku komba ku yelana ka swilo

XIPHOKHAMA - Xitatimende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo

